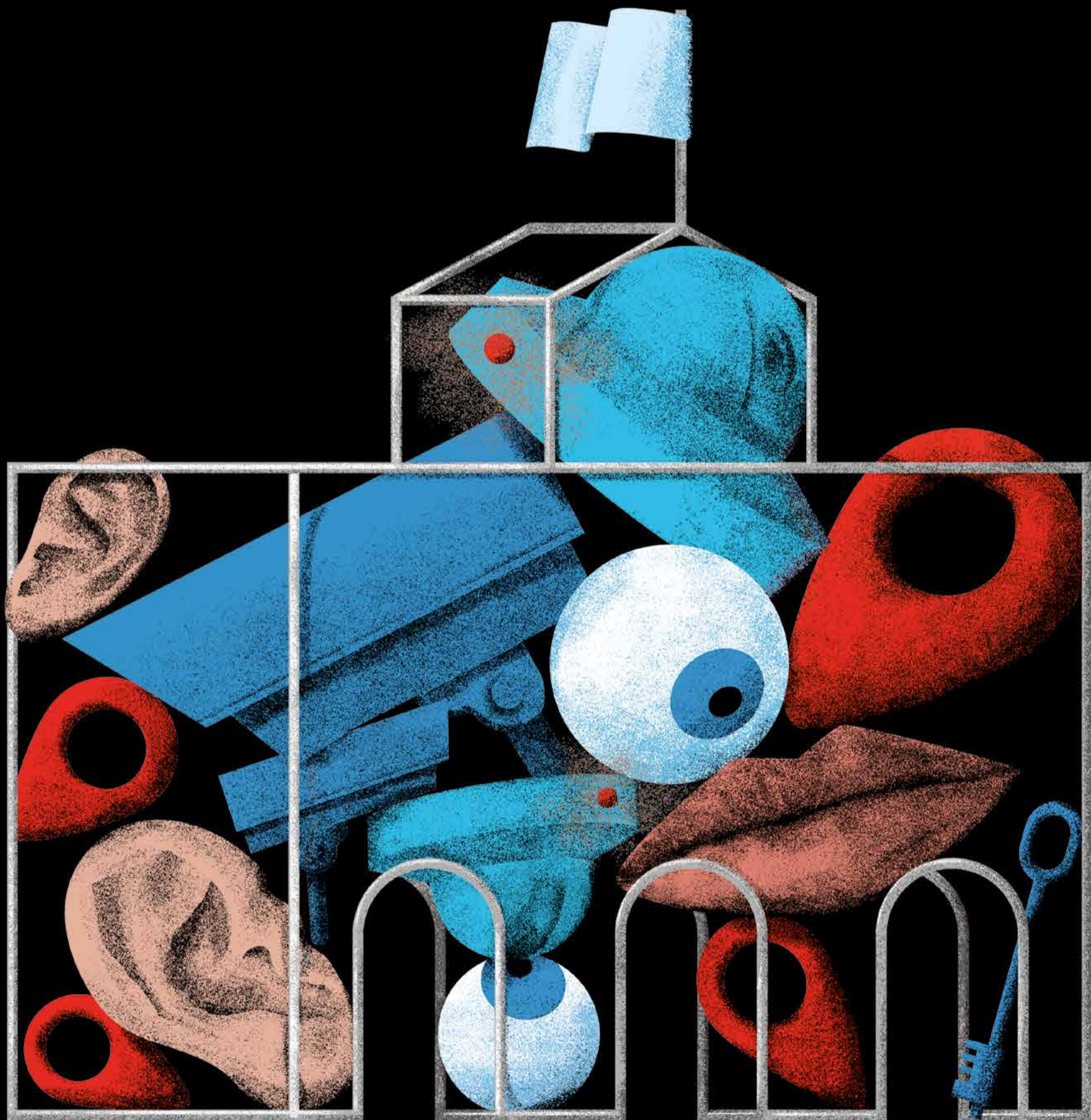

Directa

Maig 2023
#567
5€

**Qui es lucra amb el mite
dels carrers insegurs?**

Directa

EDITA

La Directa SCCL

Riera d'Escuder, 38, nau 1, planta 1

08028 Barcelona

Tel: 935 270 982

Mòbil: 661 493 117

directa@directa.cat

www.directa.cat

DIPÒSIT LEGAL: B 16982-2016

Aquesta publicació intenta escriure amb un llenguatge no racista, no sexista i no androcèntric.

La DIRECTA no comparteix necessàriament les idees expressades als articles d'opinió.

La DIRECTA ha rebut enguany una subvenció de la Generalitat de Catalunya, que representa menys d'un 5% del pressupost de la cooperativa.

General:

directa@directa.cat

Redacció Catalunya

redaccio@directa.cat

Redacció País Valencià

paisvalencia@directa.cat

Edició

Maties Lorente i Eloi Latorre

Correcció

Miriam Tijani

Coordinació web

David Bou, Gemma Garcia,

Jesús Rodríguez, Ester Fayos

Coordinació País Valencià

Ester Fayos

Administració i subscripcions

Jordi Vilaró

Coordinació fotografia

Victor Serri

Coordinació d'art

Pau Fabregat

Comunicació

Estel·la Marcos

Xarxes socials

Anna Celma

Publicitat i distribució

Míriam Blàzquez

Coordinació audiovisuals

Marta Pérez

Coordinacions de la revista:

Sota focus

David Bou i Jesús Rodríguez

Sobirania

Guillem Martí i Tere Alberó

Fórmules

Gerard Casadevall i Lluís Pascual

Decreixement

Ester Fayos i Maties Lorente

Indirecta

Àlex Romaguera i Mariana Cantero

Vincles

Ester Fayos i Maties Lorente

Rebot

Giuseppe Savino, Sara Romero

i Jordi Garcia

La central

Victor Serri

Internacional

Oriol Andrés, Berta Camprubí

i Joan Mas

L'entrevista

Gemma Garcia i Giuseppe Savino

Ideari

Adrián Crespo i Eloi Latorre

Imperdibles

Eloi Latorre

De memòria

Clara Asín, Gemma Martínez

i Eloi Latorre

Pensament

Adrián Crespo i Laia Alsina

Accents

Gemma Garcia i Jesús Rodríguez

Caplletra

Irene Selvaggi i Miriam Tijani

Som cooperativa

Estel·la Marcos

L'espina

Carlos Villafranca

Han col·laborat en aquest número:

Textos:

Nora Miralles

Gemma Garcia

Giuseppe Savino

Marc Campos

Lluís Pascual

Andreu Escrivà

Jordi Campabadal

Jose Herrero

Berta Camprubí

Ángeles Jurado

Celia Murias

Pol Julià Pascual

Irene Jaume

Aina Garcia Carbó

Giulia Abbate

Rita Marzoa i Font

Francesc Ràfols

Uriol Gilibets

Yolanda Akpoli

Fotografies:

@carlespalacio

Lucas Guerra

@karim.khg

Pau Sellès

@victorserri

@marcsanye_

Berta Camprubí

Il·lustració:

@gaizkapagona

@luciaarmino

@gcasadevalldisseny

@mercedes_sa

@furiaaaaa

@ferran_coves

@ivonnenavarroillustration

@estheraguilaa

@dibuyuls

@pepetcigro

Projecte gràfic:

Amaia Moran, Andrea Maresch,

Gaizka Pagonabarraga, Gerard

Casadevall i Pau Fabregat

Mes és més

Amb l'exemplar que teniu a les mans, la DIRECTA inicia l'aventura de l'edició mensual. Tanmateix, a banda del canvi de temporalitat, comprovareu aviat que és una nova DIRECTA: hi trobareu un disseny i unes seccions noves repensades de dalt a baix. No ens entretindrem en aquest espai a fer una descripció exhaustiva dels canvis estructurals, creiem que és millor que els aneu descobrint vosaltres mateixes. Volem posar, però l'accent, en un punt molt concret. Trobareu una secció nova, anomenada "Decreixement", en la qual, l'ambientòleg Andreu Escrivà parla de la necessitat que el decreixement esdevingui una matèria obligatòria en les agendes de tots els mitjans de comunicació, no només com una quota, sinó com una metodologia transversal que prevalgui tots els continguts. I d'això va també aquesta nova edició mensual. Volem fer una DIRECTA decreixentista, no només dedicant una secció a difondre propostes per orientar les nostres vides en aquesta direcció, sinó que pretenem situar el decreixement com un paradigma que es palesi en les rutines productives (disminuirem la petjada ambiental reduint les distribucions) però també amb una forma d'entendre el periodisme que fugi de l'obsolescència programada que guia el mercat de la informació actual i que proporcioni eines d'anàlisi de llarg recorregut. Volem créixer decreixent, ser més cada mes.

7300321037R

Etapa 100
734905273

Etapa 100
7300628V

ET 200R
390046226R

Quan la inseguretat és un negoci

Molts ajuntaments contracten empreses privades, sovint comandades per exresponsables policials, per implementar tecnologia i estratègies vinculades a la seguretat pública

TEXT: **NORA MIRALLES**

IL·LUSTRACIONS: **GAIZKA PAGONABARRAGA**

Els fets penals a la ciutat de Barcelona, estables i amb tendència a la baixa en els darrers deu anys, difereixen completament de la percepció d'inseguretat de la població, que ha anat en increment. Ho ha fet visible el criminòleg i professor de la Universitat Oberta de Catalunya (UOC) Vicenç Valentín en una gràfica publicada a la darrera edició de la revista *Carrer*. És un contrast que es va disparar durant el bienni 2017-2018 i, de nou, amb el desconfinament de la primera onada de la covid-19. Lluny de ser un fenomen circumscrit a la capital catalana, aquesta tendència es replica a les principals ciutats de Catalunya i del País Valencià. La resposta més habitual a aquest augment notable de la por ha estat la vella recepta d'augmentar efectius policials, però també l'expansió de tecnologies de vigilància a l'espai públic cada vegada més sofisticades, sense un debat ciutadà sobre els seus riscos potencials. Fins i tot en aquells municipis on el percentatge de població que considera la seguretat com a problema principal és molt baix, com ara Sabadell (segons el darrer baròmetre d'opinió de la Diputació de Barcelona, només un 10% de les habitants de la capital vallesana perceben la seguretat com un dels problemes importants de la ciutat, quan la mitjana provincial és del 18%), la dinàmica de les polítiques públiques ha tendit a destinar cada vegada més pressupost a la renovació i a la col·locació de noves càmeres de videovigilància. Tot i la manca de necessitat evident de més control a l'espai públic, ratificada per la mateixa alcaldessa Marta Farrés (PSC) i per les enquestes ciutadanes, en els mesos entrants el municipi vallesà haurà desplegat fins a cinquanta dispositius de videovigilància.

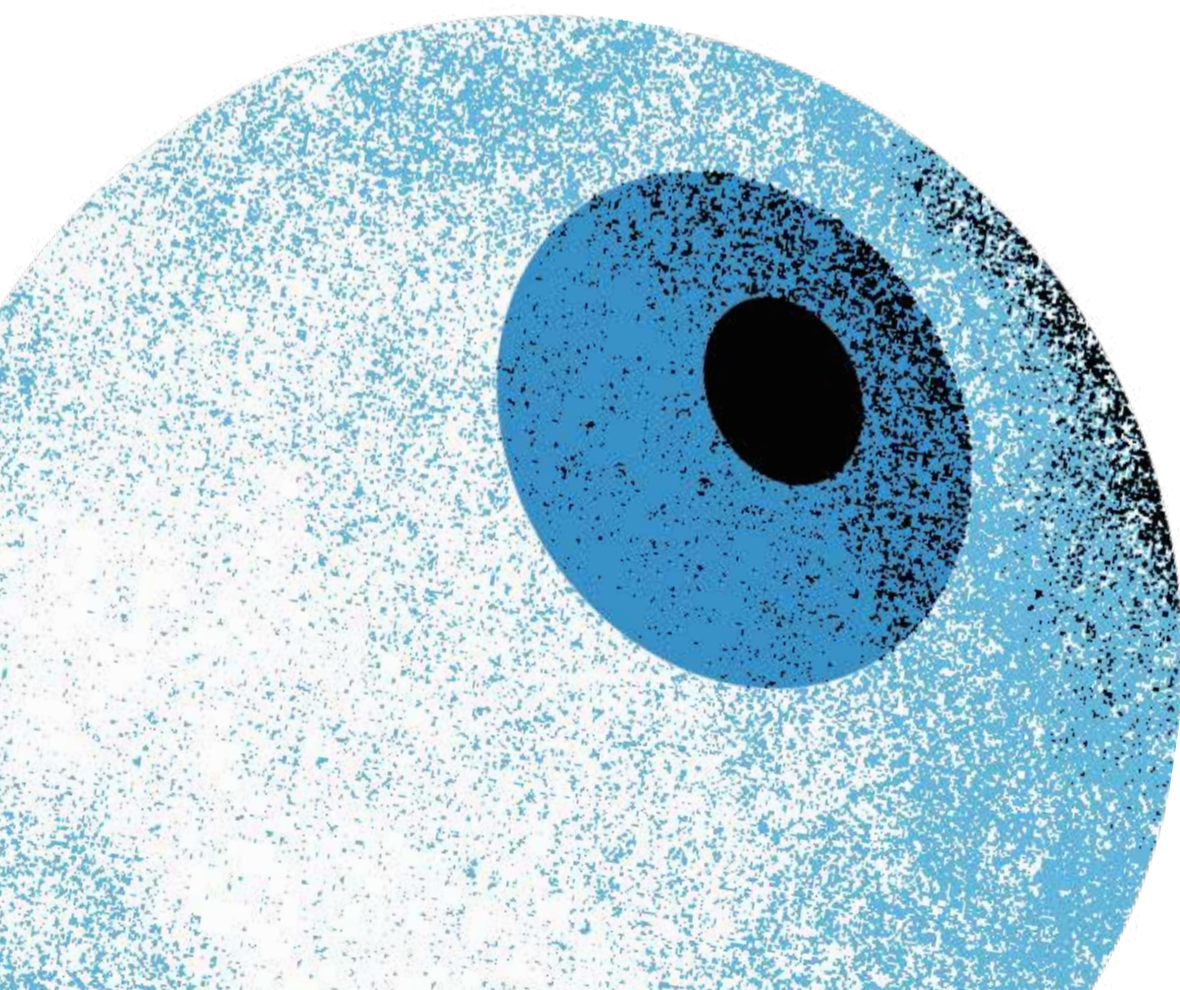
La percepció d'inseguretat ha passat a ser -si no és que ho ha estat sempre- un nínxol de negoci extremadament lucratiu, concentrat sobretot en una desena d'empreses que, en els darrers cinc anys, han obtingut més de 12 milions d'euros en contractes amb ajuntaments de Catalunya i el País Valencià i consells comarcals. Algunes de les solucions que aquestes companyies especialitzades en seguretat venen com a pràcticament miraculoses per acabar amb la criminalitat i els conflictes de convivència són les càmeres de videovigilància -amb noves

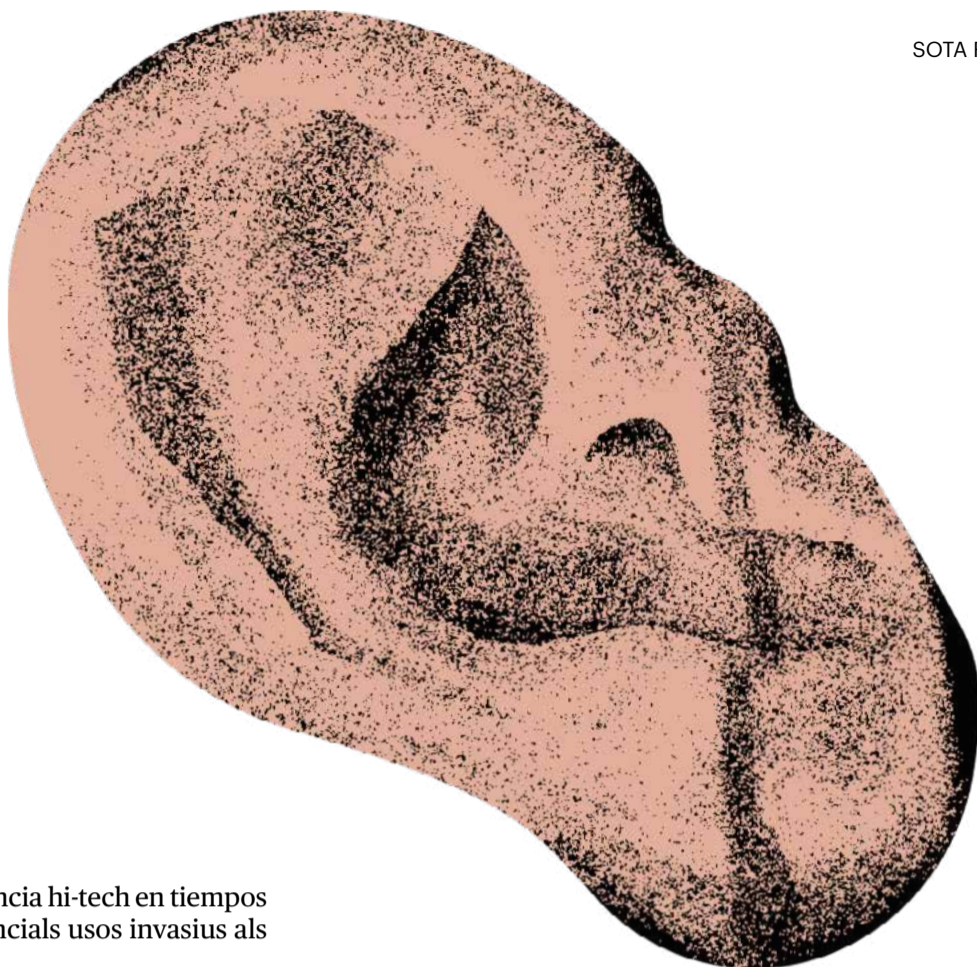
capacitats com lectors de matrícula, sistemes de reconeixement facial o detectors de moviments sospitosos-, els mapes de criminalitat, els sistemes de predicció de delictes i de reincidència, els drons, les alarmes o els sistemes de tancament "antiokupes". Ho fan, en la majoria dels casos, utilitzant un discurs sobre seguretat molt tradicional.

"És lògic. La inversió econòmica està ubicada en la seguretat policialitzada. Les alternatives són inestables i estan finançades més precàriament, no són tan rendibles com a nínxol de mercat per a les empreses, que s'adapten a la visió sobre la seguretat que els reporta més beneficis", explica Carlos Díaz Bodoque, criminòleg i investigador de l'Observatori de Drets Humans i Empreses a la Mediterrània (ODHE). La manca de debat crític sobre aquest mercat genera situacions com el fet que una de les principals consultores privades en seguretat pública dels ajuntaments del país sigui també una de les grans comercialitzadores de serveis de videovigilància, especialitzada en lectura de matrícules de vehicles.

'VIDEOVIGILÀNCIA INTEL·LIGENT' EN EXPANSIÓ

Es tracta de l'empresa Alphanet Security Systems, creada l'any 2010 i amb seu a Mataró (el Maresme), que es ven al seu web com a "pionera i líder en tecnologia de lectura de matrícules i integració de millores tecnològiques en cossos de seguretat pública". Aquesta estratègia de negoci li ha procurat més de 3,7 milions d'euros en els darrers cinc anys en contractes amb administracions locals. La videovigilància amb sistemes de reconeixement automàtic de matrícules és la tecnologia policial que ha viscut una expansió més clara els darrers anys, associada sobretot al control de la velocitat i l'ordenació del trànsit en zones restringides o de baixes emissions, o a la detecció de vehicles registrats com a robats. "Té usos positius en termes de mobilitat i trànsit. Ara bé, aquestes càmeres equipades amb lectors de matrícules són cada vegada més sofisticades, més precises, amb intel·ligència artificial i amb potencialitats per incorporar, en un futur pròxim, programari de reconeixement facial o detecció de moviments sospitosos. Això suposaria un augment del control brutal", alerta Díaz Bodoque. "No és el mateix identificar una matrícula que poder reconèixer els ocupants d'un vehicle, per exemple", explica l'investigador, que

L'any 2020 va publicar l'informe "Vigilancia hi-tech en tiempos del covid-19", on s'adverteix dels potencials usos invasius als quals obre la porta aquesta tecnologia.

Des d'Alphanet es titlla "d'èxit" la implantació d'aquesta tecnologia i fins i tot es reivindica que "els sistemes de videovigilància municipal són cada vegada més efectius i s'adapten a les necessitats de la societat, obtenint així una millora de resultats en una àrea d'importància primordial: la seguretat ciutadana". Aquesta expansió significativa del nombre de càmeres a la majoria de municipis, sota la justificació de controlar les infraccions i els delictes de trànsit i de renovar aparells obsolets, va acompanyada, si atenem les declaracions de l'empresa i de les responsables de seguretat d'alguns municipis, d'una renovació de la fe en la videovigilància com a estratègia per reduir la criminalitat i, encara més, millorar la convivència. Per posar-ne un exemple, en el cas de Vila-real (la Plana Baixa) -on governen en coalició el PSPV i Unides Podem-, aquestes càmeres de videovigilància amb lectura de matrícules i detecció de moviment han acabat essent utilitzades en tasques d'ordre públic i per "aturar actes incívics que alterin la convivència o causin danys personals o materials", segons la regidora de Seguretat Pública i Emergències d'aquesta localitat. El mateix s'adduïa des de l'Ajuntament de Berga (el Berguedà), governat per la CUP, que fins i tot va publicar a les xarxes socials imatges de persones que passejaven el gos sense recollir-ne els excrements o que deixaven la brossa enmig del carrer, fet que va causar cert debat ciutadà per si s'estava atemptant contra el dret a la intimitat i la imatge de les persones enregistrades.

comissió està dirigida pel president del Tribunal Superior de Justícia de Catalunya, Jesús Maria Barrientos, i en formen part algunes representants de l'administració catalana, de l'Estat espanyol i dels municipis.

Guillén és crític amb l'expansió de la videovigilància i cita un estudi publicat l'any 2002 amb dades recollides per la Policia Metropolitana de Londres, que apuntava en les seves conclusions a una eficàcia relativa de l'expansió de les càmeres i limitada a espais i tipus de delictes molt concrets. "No soc contrari a les càmeres, però no combrego amb l'obsessió de col·locar-les pertot arreu. A Londres van ajudar a reduir els furts

Tot i que el control de trànsit és l'ús més freqüent, a llocs com Vila-real, les càmeres de videovigilància s'han acabat usant en tasques d'ordre públic i per aturar "actes incívics"

Però, són realment efectius aquests dispositius per combatre la criminalitat o millorar la convivència? I és legal la seva expansió a l'espai públic? Francesc Guillén, cap de Projectes i Organització de la Secretaria de Seguretat Pública del Departament d'Interior de la Generalitat de Catalunya, aclareix que "en principi, un municipi no pot posar en marxa un servei de videovigilància al carrer sense el vistiplau de la Comissió catalana de Control de Dispositius de Videovigilància (CCDVC), que es dona si es compleix la garantia de dret a la privacitat, intimitat i pròpia imatge de la ciutadania i de tractament correcte de les dades. No sempre passa i, a Catalunya, s'han denegat permisos a ajuntaments per no complir aquests requisits". Aquesta

en aparcaments supervisats i, en estadis de futbol, han pogut ser clau per combatre la violència entre aficions. En determinats espais, per tant, sí que són eficaces, però com a solució indiscriminada, no. No tenen impacte en certs fets violents i, en el cas del delictes majoritari a Catalunya -els furts sense violència ni intimidació- només generen un desplaçament del fenomen. No crec que siguin una solució per a tot, i encara menys, per als conflictes de convivència", argumenta.

RECONeixEMENT FACIAL A L'ESPai PÚBLIC

Els riscos de la videovigilància prenen un caire més acusat quan incorporen tecnologies biomètriques, especialment siste- ►

► mes de reconeixement facial i de detecció de moviments sospitosos, que ara com ara encara estan poc estesos als carrers del país, però podrien arribar en un futur pròxim. El 2020 i després d'una forta polèmica, l'Ajuntament de Barcelona va fer-se enrere en la incorporació de programari amb capacitat de reconeixement selectiu de cares i cossos, mitjançant càmeres de seguretat destinades als carrers de Ciutat Vella. El mes de febrer, Transports Metropolitans de Barcelona (TMB) decidia retirar de forma momentània un projecte de càmeres de videovigilància amb reconeixement facial, dotat amb 48.000 euros de pressupost, que havia de servir per detectar l'entrada de grafiters i la perpetració d'actes vandàlics a les instal·lacions del metro de Barcelona.

La porta d'entrada del reconeixement facial als municipis catalans pot ser la compra de disset càmeres amb un sistema d'autoaprenentatge basat en la intel·ligència artificial, que es col·locaran en cinc zones del passeig de Gràcia barceloní. Aquests dispositius permetran als cossos policials classificar les vianants segons gènere, edat, accessoris i peces de roba, mentre que el programari utilitzat seria capaç d'analitzar i avisar si hi ha persones que s'aturen massa estona en un determinat punt i de captar en àudio les converses dels vianants. L'excusa

gitalització de la Federació d'Organitzacions de Justícia Global LaFede.cat. Però també, i sobretot, el fet que aquests sistemes automatitzats es basen en models fets per la mà humana amb els biaixos i estereotips que predominen en la societat.

És una problemàtica que també travessa l'expansió dels drons com a eines de suport per a policies locals, que té com a principal intermediària a l'empresa barcelonina Mars Intelligence, que, des del 2021 fins ara, ha subministrat aquests aparells als ajuntaments de Lleida, Castelldefels o Corbera de Llobregat, per valor de més de 60.000 euros. Mars Intelligence, que també fa de consultora en seguretat pública, va ser creada el 2019 per dos comandaments de Mossos d'Esquadra en excedència, Vicenç Guillén i Iñaki Jauregui, el darrer dels quals havia format part del Grup Operatiu número 3 de l'Àrea de Brigada Mòbil del cos, tal com es pot llegir al seu currículum en el web de l'empresa. "Són una eina interessant, per exemple, en casos de persones perdudes o desaparegudes, vigilància de boscos, incendis, edificis ruïnosos o en mal estat o fins i tot en el cas del control de trànsit o d'accidents", exposa Díaz Bodoque. "Els riscos venen quan s'utilitzen contra la dissidència política, en qüestions d'ordre públic o per vigilar determinades comunitats, sobretot si incorporen tecnologies de reconeixement facial

Mars Intelligence, negoci fundat per dos agents dels Mossos en excedència, ha subministrat sistemes de vigilància amb drons a diversos ajuntaments per valor de 60.000 euros

adduïda per desplegar una tecnologia tan invasiva amb la privacitat és controlar els robatoris davant les botigues de luxe d'aquesta via comercial, un motiu que Ecologistes en Acció, en un comunicat dirigit a l'Ajuntament de Barcelona, consideren que "queda desactivada quan, des del 2019, aquests delictes s'han reduït en un 49% a la zona".

Aquesta entitat, en el mateix comunicat, al qual en donen suport altres, com l'Observatori de Drets Humans i Empreses a la Mediterrània (ODHE), sosté que "les localitzacions coincideixen amb els llocs tradicionals de manifestacions i concentracions, per la qual cosa, la instal·lació de sistemes de reconeixement facial al centre de la ciutat podria respondre a la voluntat de desactivar la protesta social, que es preveu que creixerà de manera important amb la crisi ecosistèmica". El contracte d'aquest projecte, adjudicat a l'empresa Elecnor Seguridad i que tindrà un cost d'uns 200.000 euros, es va fer públic aquest 2 de març.

Més enllà de les possibles implicacions pel dret a la protesta, el que preocupa les organitzacions antiracistes i en defensa dels drets humans és la manca de regulació de la intel·ligència artificial en general i dels sistemes de reconeixement facial en particular, que "possibilita que el seu ús pugui anar més enllà i vulnerar drets", com apunta Judith Membrives, tècnica de di-

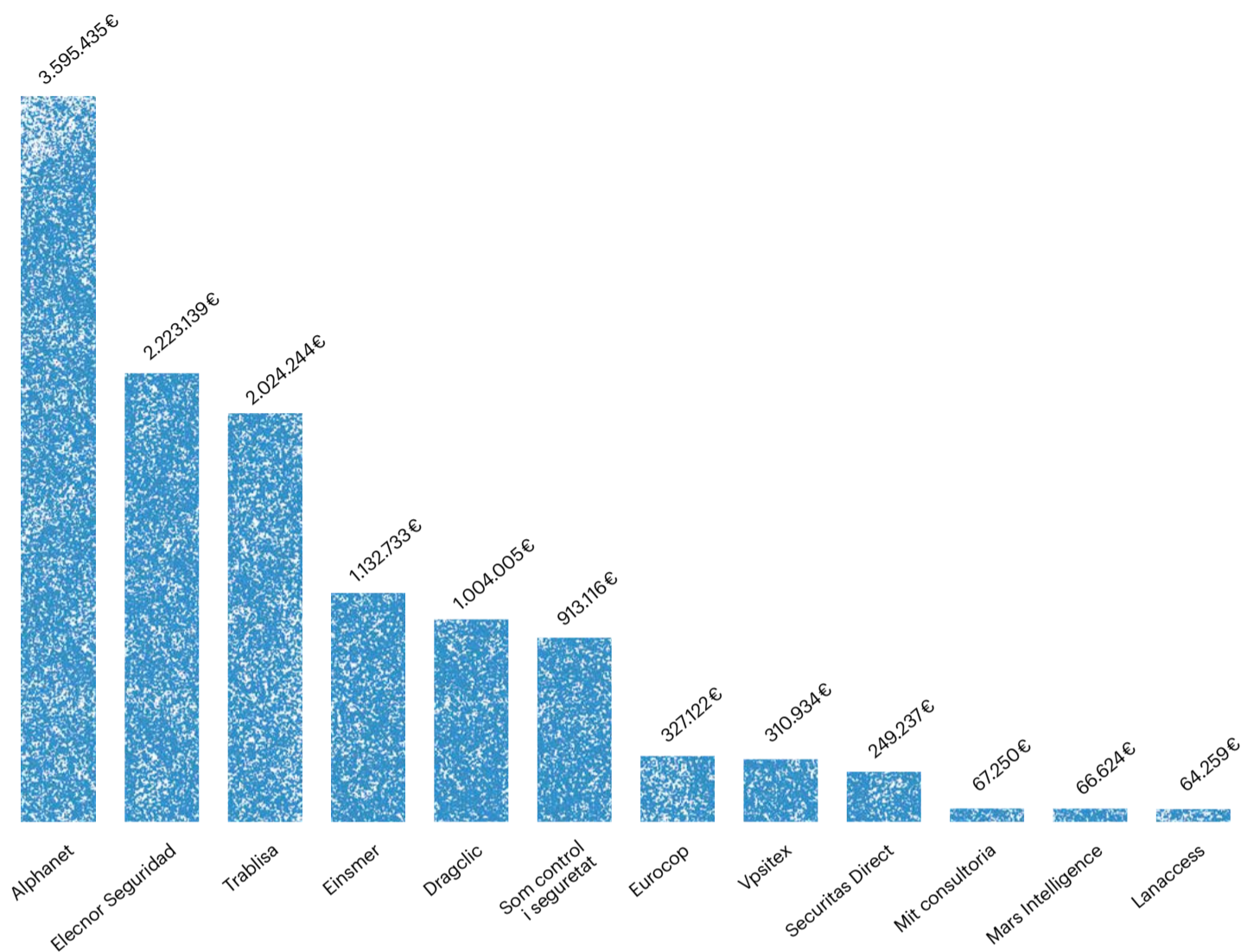
o similars. Pots controlar amb qui es veu la gent, amb qui es relaciona, quines són les seves rutes o acabar gravant imatges de l'interior de domicilis", afegeix.

CONSULTORIA EN POLÍTIQUES PÚBLIQUES DE SEGURETAT Des de l'any 2013, la planificació de la seguretat en l'àmbit municipal ha anat externalitzant-se parcialment, sobretot per mitjà dels plans locals de seguretat, que la llei 4/2003 estipula que han de tenir tots els municipis que disposen de policia local. En els darrers deu anys, tant el Departament d'Interior català com la Diputació de Barcelona han promogut l'adopció d'aquests plans, fins i tot impulsant -en el cas de l'ens provincial- línies d'acompanyament o de finançament de fins al 80% del cost dels projectes.

L'empresa que més s'ha beneficiat d'aquest impuls de la contractació externa ha estat, precisament, Alphanet Security Systems, que juntament amb la consultora Asecrim, amb seu a Bescanó (el Gironès), han elaborat -en els darrers tres anys- els plans locals de seguretat de Berga, Caldes de Montbui, la Garriga, Montornès del Vallès o la Jonquera, a més de l'informe sobre seguretat ciutadana per a la Comissió Tècnica per la Gestió del Barraquisme a la Llera del Riu Besòs

Companyies del sector amb més facturació

FONT: Elaboració pròpia a partir de dades de la Generalitat de Catalunya i de la Generalitat Valenciana

(CBB) de 2022. El pla local de seguretat i convivència de la Jonquera, per posar-ne només un exemple, “contempla la implantació de sistemes de lectura de matrícules, seguint les necessitats i directrius de l’equip policial, i un treball conjunt amb Alphanet Security Systems”, segons resa el web d’aquesta empresa. És a dir, Alphanet i Asecrim fan el diagnòstic i venen la suposada solució, que implica adquirir els seus productes tecnològics.

Concretament, qui exerceix de consultor independent per a Asecrim en aquests casos és Daniel Bruns Ledesma, criminòleg i caporal de la policia local de Salt (el Gironès), segons el seu perfil a LinkedIn. L’any 2018 va ser entrevistat a *La Vanguardia* per haver generat un mètode que, suposadament, permet analitzar la probabilitat de reincidència d’algú que ha comès més d’una infracció viària o delictes relacionats amb el trànsit. El sistema es basa en premisses com ara estar casat, tenir criatures, una estabilitat laboral, residència fixa o col·laborar amb la policia són mostres de baixa reincidència potencial,

mentre que una persona sense feina i que depèn del cotxe en el seu dia a dia seria més sospitosa de poder reincidir. L’anàlisi no és merament abstracta, sinó que s’inclou en un informe on es puntua el perill de reincidència i es fa una proposta de pena als jutjats. Si els resultats apunten a un risc alt de reincidència, es pot arribar a proposar pena de presó, privació del dret a conduir o, fins i tot, el decomís del vehicle. El mètode forma part del que s’anomena “policia predictiva”, una tendència relativament poc implantada a Catalunya, però que fa saltar les alarmes de moltes expertes en seguretat.

MAPES DE PUNTS CALENTS

L’organització Liberty, que lluita pels drets civils i polítics al Regne Unit, defineix la “policia predictiva” com aquell programari que intenta predir on i quan es cometrà un delictes, qui el cometrà i qui en poden ser les potencials víctimes. Liberty distingeix entre dos tipus de policia predictiva: els sistemes que mesuren el risc individual i els mapes de criminalitat, que ►

La Diputació de Barcelona impulsa línies de crèdit de fins al 80% del cost per a la contractació de grups privats amb la finalitat d’elaborar plans de seguretat locals

Un grup de joves es reuneix a les pistes poliesportives de la Frontissa, entre Salt i el barri de Santa Eugènia de Girona | **CARLES PALACIO**

utilitzen les dades d'identificacions i denúncies per a assenyalar punts calents o *hotspots*.

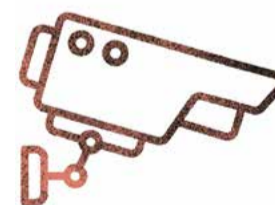
Més enllà de Salt, a Catalunya i el País Valencià, existeix el programa Eurocop PredCrime, desenvolupat per l'empresa Eurocop Security, amb seu a Madrid, especialitzada en desenvolupament de programari policial. El sistema, que ha estat desenvolupat per la Càtedra Eurocop de la Universitat Jaume I de Castelló, elabora "un tractament de dades massives vinculades a faltes i delictes ja comesos i basat en l'ús de models matemàtics i algorismes, amb capacitat de predir quan i com seran els propers atracaments o delictes i prevenir-los", segons

ven al web corporatiu la mateixa empresa. Aquesta eina es pot integrar en el programa de gestió policial d'Eurocop Security, que ja tradueix les dades en "mapes de calor" per assenyalar on serà més probable que es cometin delictes en un territori, utilitzant els anomenats Sistemes d'Informació Geogràfica que, bàsicament, indiquen la posició d'unes dades en un mapa. En teoria, perquè no se n'ha sabut res més, aquest software es va posar en marxa l'any 2016 amb la ciutat de Castelló com a camp de proves. Posteriorment, s'hi sumarien contractes per valor de més de 300.000 euros adjudicats a Eurocop per una trentena d'ajuntaments del país, com ara Caldes de Montbui, Palafolls,

Productes amb més demanda

Consultoria de plans de seguretat local

Càmeres de videovigilància amb lectura de matrícules, reconeixement facial o predicció de moviments

Ripollet, Valls, Marratxí, Oriola, Calp, Alboraià o Benicàssim, tot i que no s'especifica si el mòdul de predicció forma part del paquet adquirit. Un dels gestors de desenvolupament d'aquest programari, per altra banda, és Manuel Calero Talavera, antic sotsinspector de la policia local de Sant Vicenç dels Horts (el Baix Llobregat).

La incorporació d'eines predictives no sembla una tendència generalitzada, malgrat l'expansió del programari policial d'Eurocop, com sí que ho és, en canvi, l'ús de mapes de delinqüència. “La policia predictiva és una cosa anecdòtica. Els responsables policials sí que tenen semàfors vermells de zones, que no utilitzen únicament dades delinqüencials i que sí que permeten estudiar si en aquella zona es pot generar un conflicte, però predir la delinqüència és molt complex. Pretenem que una màquina ens digui qui és bo i qui és dolent, i això és impossible”, assenyala Francesc Guillén. Alhora, les mateixes veus expertes qüestionen la neutralitat de les dades utilitzades com a base per alimentar els algorismes predictius. “Es fa servir una base històrica de dades que han estat recollides sota perspectives concretes. Si a la informació hi consta que s'aturen de forma desproporcionada persones migrades o racialitzades com a no blanques, quan codifiquis això en algorismes amplificaràs aquesta tendència encara més. Estàs donant una aura d'objectivitat a un artefacte matemàtic que treballa amb dades clarament esbiaixades”, denuncia Judith Membrives.

Quelcom similar succeiria amb els mapes de criminalitat. “El principal risc d'aquests mapes és que s'alimenten sobretot de dades policials. Si la policia patrulla més per determinades zones perquè estan més vulnerabilitzades i es perceben com a més problemàtiques, evidentment apareixeran com a més *calentes*, simplement perquè hi ha més intervenció policial i, per tant, més delictes denunciats”, expliquen Marta Murrià, Cristina Sobrino i José María López, investigadores de l'Institut d'Estudis Regionals Metropolitans de Barcelona (IERMB). Aquestes expertes es demanen: “Hi ha més delictes en aquesta zona o, simplement, hi ha més presència policial i es fan més intervencions? La policia no detecta tants delictes de *coll blanc* perquè no es posa a buscar-los; detecta furts”.

Per a Judith Membrives, “el problema no és només que visquem en una societat cada vegada més hipervigilada, amb uns drets i llibertats en retrocés, sinó que estem concentrant cada vegada més volum d'informació -és a dir, de poder- en les mans d'unes poques empreses”. ●

Venedors de blindatges 'antiokupes'

Més enllà del que són estrictament eines policials, els ajuntaments també recorren a empreses d'alarmes i de solucions com ara les anomenades “portes antiokupes”, que han estat les grans protagonistes mediàtiques de l'augment de la percepció d'inseguretat. Securitas Direct, que forma part d'una multinacional suïssa i que s'ha fet famosa per les seves tàctiques comercials agressives a l'hora de vendre alarmes, ha obtingut en els darrers anys contractes per valor de 250.000 euros de municipis catalans. Més lucratiu encara ha estat el negoci de les portes blindades per evitar okupacions de l'empresa cornellanenca VPSITEX, que ha guanyat més de 300.000 euros alimentant obertament el discurs *antiokupa*, a localitats com Sant Pere de Ribes, Mataró o Montcada i Reixac.

Sistemes d'Informació Geogràfica (SIG) i mapes de criminalitat

Programari de predicció de la delinqüència i de la reincidència

Alarmes i portes 'antiokupes'

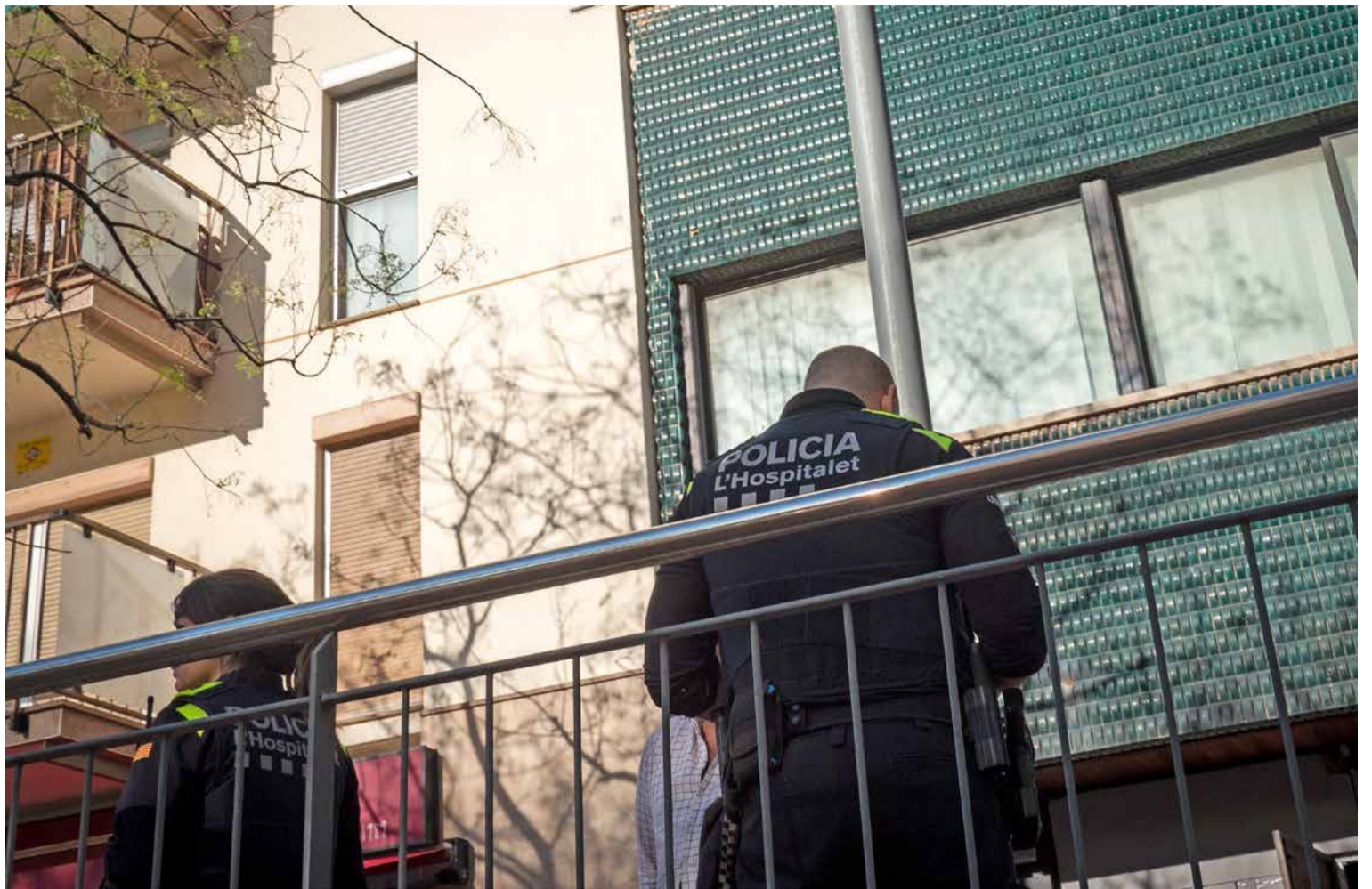

Aplicació de seguretat ciutadana M7

Drons per a la policia local

Dos agents de la Guàrdia Urbana de l'Hospitalet de Llobregat patrullen al barri de la Florida

Són dos quarts de vuit de la tarda i una furgoneta de la unitat d'antiavalots de l'Àrea de Brigada Mòbil dels Mossos d'Esquadra circula lentament per l'avinguda de Catalunya, la via que fa de frontera entre els blocs de la Florida i la resta d'aquest barri de la ciutat de l'Hospitalet de Llobregat (el Barcelonès). Mentrestant, algunes famílies passen l'estona a la plaça que s'obre pas entre edificis i una pilota rodola sota la mirada de Johan Cruyff, que protagonitza un mural gegantí en una de les façanes.

Ningú no s'immuta quan la policia torna en direcció contrària, perquè és un trajecte habitual. El veïnat assegura que sovint els agents s'aturen i fan controls a la boca del metro: "Identifiquen joves per perfil racial setmanalment, en col·laboració amb la policia local, i molts no tenen documentació a causa de la llei d'estrangeria", denuncia Walaà Hechach, membre de l'Associació de Veïns i Veïnes del barri de la Florida.

Per Hechach, l'enfocament de la seguretat s'ha evidenciat encara més amb la posada en marxa, el 14 de novembre, de l'anomenat Pla Tetra. Amb el conseller d'Interior, Joan Ignasi Elena, l'alcalde de l'Hospitalet, Núria Marín, va anunciar a so de bombo i platerets més presència poli-

cial, tant dels Mossos d'Esquadra com de la Guàrdia Urbana, "especialment a la zona dels blocs", davant del que qualificava d'"augment de la preocupació en els barris de la Florida i les Planes en relació amb la inseguretat, l'incivisme i la convivència".

Si bé és cert que la "inseguretat" es percep com el principal problema entre les habitants del barri, segons el baròmetre municipal, la percepció des de la lògica delinqüencial no acaba d'encaixar amb les dades. Les infraccions penals registrades pel Ministeri de l'Interior espanyol durant el primer trimestre de 2022 -últimes dades disponibles- són pràcticament calcades que les del mateix període de 2019, el darrer any abans de la covid. A més, el 91,7% de les persones enquestades consideren que la mesura que milloraria molt o bastant la seva sensació de seguretat seria disposar de carrers ben il·luminats. En segon lloc, identifiquen "disposar d'un espai públic endreçat" i, en tercer lloc, "major presència d'agents policials al carrer".

"La prevenció mai passa per la intervenció policial", sentència Hechach, a qui sacseja el concepte d'*inseguretat* i el vincula a les identifications racistes, a la vulneració del dret a l'empadronament a la ciutat o als desnonaments. De fet, la Florida es troba entre els barris de Catalunya

amb un nivell socioeconòmic més baix, si prenem com a referència l'Índex socioeconòmic territorial (ITS) de l'Institut d'Estadística de Catalunya, que aglutina informació sobre situació laboral, nivell educatiu, immigració i renda de totes les persones que resideixen en cada agrupació censal.

Amb l'objectiu d'identificar les violències estructurals i consensuar necessitats, la comunalitat que es fa anomenar La Florida S'aveïna, configurada per diferents entitats, organitza l'Escoleta de seguretat comunitària. Des d'aquest espai, es reenfoca el concepte de seguretat per mitjà de la perspectiva antiracista o feminista i s'organitzen debats sobre la construcció de "l'enemic públic" i les condicions necessàries per a una vida digna.

En un dels barris més densos d'Europa, amb gairebé 78.000 habitants per quilòmetre quadrat, l'ús de

l'espai públic és intensiu perquè, a més, moltes persones viuen en pisos petits, on a l'estiu fa molta calor. L'alcalde ha posat el focus en l'habitatge, però amb la finalitat d'identificar les "ocupacions il·legals" com a font de problemes de convivència. Esmenant Marín, des del Sindicat de Llogateres de l'Hospitalet, Santi Carulla etziba que "és massa fàcil criminalitzar la gent més desvalguda" i que "els responsables polítics haurien de ser més curosos amb el seu discurs públic". Carulla considera que "hi ha molta rumorologia, quan ni tan sols existeixen estudis o estadístiques oficials contrastades".

El que sí que constata amb dades la síndica de greuges de l'Hospitalet de Llobregat, Merche García, és que, com l'any anterior, el 2022 s'han repetit les queixes relacionades amb la dificultat d'accés als serveis socials en casos relacionats amb "situacions

Les 88.000 habitants dels districtes IV i V de la ciutat, on s'hi inclou la Florida, compten amb tres professionals del Servei de Mediació Comunitària municipal

La Florida, convivència mal cimentada

Des del teixit veïnal d'aquest barri de l'Hospitalet de Llobregat es plantegen alternatives de foment de la seguretat que assenyalen l'urbanisme hostil i qüestionen l'augment de dotacions policials

TEXT: **GEMMA GARCIA**

FOTOGRAFIA: **KARIM KHOURROU**

de vulnerabilitat econòmica i de pèrdua de l'habitatge". És una situació que han denunciat col·lectius com el sindicat, l'Aliança contra la Pobresa Energètica i la PAH.

BARRERES A L'ESPAI PÚBLIC

El 2017, l'associació veïnal de la Florida ja va elaborar un document on denunciava la manca i degradació d'espais i serveis, certa segregació per col·lectius i comunitats, i feia propostes per millorar l'entorn. Més de cinc anys després, segons Montse Santolino, periodista i veïna del barri, no s'ha guanyat espai públic de qualitat de manera significativa: "es continua posant ciment, traient bancs i tancant parcs per evitar el soroll a les nits". El microurbanisme, afegeix, "respon a les necessitats i demandes dels veïns jubilats que voten, però no s'han fet prou esforços per escoltar els migrants, que ja són el col·lectiu majoritari al barri, i se silencien i ignoren les associacions crítiques".

En la mateixa línia, Walaê Hechach denuncia que l'espai públic continua deixat i que encara hi ha un problema d'enllumenat a moltes zones. A més, està convençuda que si no es tenen en compte les diferents mirades que coexisteixen al barri, serà molt difícil que hi hagi una convivència real.

Per a moltes joves de la Florida, un espai de trobada diürn és el camp de futbol que funciona des del 2021 al carrer de l'Alegria amb l'avinguda de Catalunya. El finançament de la instal·lació per la Fundació Johan Cruyff explica que hi hagi el retrat de l'exentrenador del Barça en una de les parets. "Jugar a l'espai públic és una necessitat, i que en comptes d'ocupar-se'n l'administració ho faci una entitat privada és il·lustratiu", puntualitza Hechach. El camp hiperenreixat està a vessar, aparentment no s'hi veu cap educador i tres nois que esperen per jugar expliquen que a les tardes s'autogestionen l'espai.

MEDIACIÓ DESBORDADA

L'Ajuntament de l'Hospitalet de Llobregat va crear el Servei de Mediació Comunitària l'any 2006 per acompanyar l'impacte a la ciutat dels fluxos migratoris, però el seu coordinador, Óscar Negrodo, puntualitza que de seguida es van adonar que donava resposta "a conflictes que ja existien i a tota mena de ciutadania". Es tracta del primer servei de l'Estat espanyol que ha incorporat les mediadores a plantilla estable del consistori i des del 2012 està integrat a l'Àrea de Seguretat.

Les seves intervencions són diverses: conflictes veïnals, com sorolls o malentesos, i escolars, així com situ-

acions de conflicte públic, com males-tars al voltant d'espais de culte. Fa tres anys que ha arrencat el projecte pilot Xarxa de Conciliadores i Conciliadors Comunitaris, amb el qual es formen en les eines de mediació persones amb lideratge a la comunitat. El coordinador del servei destaca que també intervé la mediació quan algú que ha comès una infracció de l'ordenança municipal vol reparar-la des d'una perspectiva de justícia restaurativa i no retributiva.

Per Negrodo, és molt important que el personal mediador conegui l'entorn i la comunitat i participin en projectes, tan impulsats per l'administració com pel teixit veïnal: "Establir vincles ajuda a l'hora d'afrontar conflictes", sentència. Amb els recursos disponibles, però, no és fàcil. Segons l'Ajuntament, pels districtes IV i V -que inclouen tant la Florida com tres barris més-, que apleguen 88.000 habitants, només hi ha tres mediadores. A banda, també existeixen els anomenats "agents cívics", dotze per tota la ciutat, que tenen l'objectiu de "fomentar i promoure el civisme a l'espai públic".

A principis de juny és previst que per primera vegada entri en acció el servei de facilitació nocturna als blocs de la Florida. En aquest punt del barri emergeixen conflictes al voltant dels usos de l'espai públic, més enllà del cas del raper Morad, infla-

mat mediàticament, que hi rodava els seus videoclips. L'Ajuntament ha adjudicat un contracte de facilitació nocturna "per a la millora de la convivència", partint de la diagnosi "d'incompatibilitat entre el descans del veïnat i les activitats nocturnes al carrer que generen sorolls".

Des de la Secció de Prevenció, Convivència i Civisme municipal s'és optimista, perquè es valora positivament l'experiència a altres zones de la ciutat, on s'assegura que s'ha "rebaixat la tensió". En canvi, Hechach ho veu diferent: "No hi ha espais alternatius d'oci, però la licitació no pretén solucionar-ho, sinó que pot contribuir a criminalitzar i estigmatitzar els joves".

La intervenció urbanística que l'Ajuntament està consumant als blocs també ha trobat l'oposició d'algunes entitats. Segons el coordinador del Pla Integral Les Planes-Blocs Florida, Lluís Esteve, va ser el mateix veïnat qui va votar a favor d'enderrocar els murs i treure els parterres perquè a les nits s'hi agrupaven diversos col·lectius i s'hi acumula brutícia. Des de la plataforma La Florida es Planta es critica el procés participatiu i es reclama que no es posi ciment als parterres dels blocs, sinó que es conservin com a espais enjardinats, alertant que l'Hospitalet és el municipi de Catalunya amb menys zones verdes. ●

Orriols, un barri dividit per la pressió policial

L'augment de la presència d'agents al barri amb més percentatge de població migrada a València és motiu de disputa, entre sectors que el veuen necessari i els que argumenten que perjudica la població més vulnerable

TEXT: GIUSEPPE SAVINO

FOTOGRAFIA: LUCAS GUERRA

Sant Joan de la Penya és un carrer viu, a qualsevol hora del dia hi ha gent comprant als comerços, enraonant sobre la vida o senzillament passejant. Es troba en el mig d'Orriols, barri al nord de València i és el que té major presència de població migrada de tota la ciutat. Com mostren les dades del padró municipal de l'Ajuntament, Orriols té 16.743 habitants i 5.961 d'elles són estrangeres, el 35,6%, amb 35 nacionalitats diferents.

El 7 de juny de 2021 una baralla multitudinària va acabar amb dos persones ferides i sis detencions. Segons les diverses associacions de veïnes, les més de 25 entitats i col·lectius que hi desenvolupen la seua activitat, els consistoris de la ciutat mai han pres massa en consideració les necessitats del barri, malgrat les diferents manifestacions que hi han tingut lloc reclamant més atenció de les institucions. En febrer de 2022 el regidor de Protecció Ciutadana de València, Aarón Cano, va anunciar un increment de les dotacions policials pels carrers d'Orriols "a cada hora, cada dia". Aquestes mesures no van ser rebudes en la mateixa forma per tot el teixit associatiu, que de llavors ençà s'ha dividit entre sectors partidaris d'un augment substancial de la presèn-

cia policial per a garantir la seguretat i lluitar contra la delinqüència i els que la consideren ineficaç i problemàtica, mentre argumenten que les solucions demanen dissenyar noves polítiques en diversos àmbits.

"Cadascú veu les coses segons el seu propi interès, en comptes d'intentar arribar a un consens", explica Jesús Saiz, president de l'Església Evangèlica de Barona, una congregació que promou campanyes de lliurament d'aliments entre famílies amb necessitat i, ara mateix, segons les seues dades, ajuda a 112 famílies del barri, un total de 291 persones. Entre les organitzacions partidàries de la mesura del consistori hi ha Orriols en Lluita, associació que va sorgir per a denunciar la manca de seguretat i va començar la campanya "Amb la delinqüència no hi ha convivència". Les persones més actives d'aquest col·lectiu han donat sempre suport a les mesures policials, com es pot anar resseguint a les seues xarxes socials.

"Hem vist que la resposta policial ràpida i eficaç és crucial per a abordar situacions d'emergència i comportaments criminals, protegir els residents locals i mantenint la pau i l'ordre públic". Ho afirma Mar Cantador, membre del Centre Cultural Islàmic

del barri, una altra organització partidària de l'increment policial com a estratègia pacificadora. Tanmateix, hi ha veïnes que consideren que la policia no és una solució eficaç per abordar les causes fonamentals de la delinqüència i la inseguretat. "Aquests problemes existeixen, però la mesura d'augmentar la seguretat no és efectiva. Sí que és veritat que quan va acabar el confinament es van donar diversos focus de problemes de convivència al barri, però ara la situació està molt més tranquil·la", relata Pablo Barbero, membre del Sindicat de Barri d'Orriols. Segons aquest col·lectiu, algunes plataformes veïnals com Orriols

en Lluita han virat el seu discurs cap a un problema de degradació estètica del barri o de l'incivisme. "Però la seguretat no és només eixir al carrer i que no et passe res, sinó també tenir cobertes les necessitats materials més bàsiques, l'accés a l'habitatge, l'educació, la sanitat, l'alimentació o l'accés a l'esport i la cultura", explica Barbero.

A més, les veus crítiques amb l'augment de la presència policial argumenten que aquesta estratègia pot tenir conseqüències negatives, sobretot en el cas de les comunitats socialment racialitzades, que les forces policials sovint discriminen pel seu perfil. "Nosaltres valorem que quan

En febrer de 2022, la Regidoria de Protecció Ciutadana va anunciar un increment de dotacions policials, mesura demanada des de fa anys per entitats veïnals com Orriols en Lluita

Dos agents policials vigilants una concentració contra l'obertura d'un local vinculat a l'extrema dreta l'any 2019 a Orriols

es parla de seguretat policial hi haja també una seguretat en drets, que la gent pugui viure dignament amb els seus salaris, sense discriminació”, assenyala Mauricio Pinto, tècnic de Participació i Acció Comunitària de València Acull, una ONG que treballa a Orriols des de fa trenta anys. Va ser des d'aquesta entitat que es van denunciar que els controls policials que hi havia pel barri comportaven una identificació amb criteris racistes, amb la consegüent expulsió si les identificades no tenien permís de residència.

El 6 de maig de 2022, un operatiu del Cos Nacional de Policia espanyol desplegat a Orriols es va sal-

dar amb cinc persones detingudes, totes elles d'origen magribí -d'entre 19 i 32 anys- “per infracció de la llei d'estrangeria” i 194 identificacions. Arran d'aquest episodi, València Acull va advertir el fet que la major part de les detencions es van dur a terme segons el perfil ètnic de les identificades. “Ara mateix, hi ha més inseguretat per a la gent racialitzada que no pot eixir al carrer perquè té por que la puguin parar i no tenen papers”, remarca Inés Gisbert, treballadora social d'Orriols Conviu, associació present al barri amb activitats setmanals, com tallers, classes de reforç, classes de llengua castellana, entre altres. Des d'Orriols Conviu

no es creu en el relat que siga un barri més perillós que altres, sinó que ha patit molts anys l'abandonament per part de les institucions. “Hi ha famílies que no poden donar menjar a les seues filles, i moltes joves sense formació que no tenen futur. Necessariem una intervenció integral quant a la salut global del barri”, remarca Maria Ángeles Montesinos, membre de l'associació.

En gener, l'Ajuntament de València va anunciar la posada en marxa d'un pla d'acció dirigit a donar solucions als problemes de convivència que es registren en determinats edificis del barri d'Orriols. El projecte compta amb la implicació de les àrees muni-

cipals de Salut, Protecció Ciutadana, Serveis Socials i Residus Sòlids. Fins ara s'han netejat uns patis d'edificis propietat de fons d'inversions que els tenien desatesos, s'ha implementat un servei de policia local al barri i s'ha dotat els Serveis Socials de més personal. El 26 de març, el Sindicat de Barri d'Orriols va okupar un espai propietat d'una entitat bancària: “Per a nosaltres, aquests espais populars han de configurar un nou món que volem pel barri, que la gent pugui conviure, que respecte el descans, eliminar les actituds masclistes, LGBTBI-fòbiques i racistes per a crear un espai segur i evitar els problemes de convivència”, conclou Pablo Barbero. ●

LITERAL

fira d'idees i llibres radicals

20 i 21 de maig 2023

recinte fabra i coats

sant andreu de palomar

barcelona

Sobiranyies

RECUPERAR LA MASOVERIA COM A FERRAMENTA POLÍTICA A L'ALCOIÀ

Les habitants del Mas del Potro, un centre social de muntanya autogestionat, plantegen un model de vida alternatiu a les dinàmiques capitalistes que vol ser inspirador per a les joventuts de les comarques centrals

A

llà on comença el barranc del Cint, entre l'olor de romer i timó i el suau soroll del rierol, i algun pardal que canta com si hagués tornat de vacances el mateix Ovidi Montllor, el Mas del Potro -edifici rural de mitjan segle XIX reconvertit en centre social de muntanya a l'Alcoià- es construeix dia a dia i pedra a pedra com a projecte polític i projecte de vida.

Les escarpades parets del barranc són el seu bressol, foradades per les velles coves que, des de les cimeres de les penyes, observen com ulls del passat el pas i estança de gent de tota època, donant refugi alhora a rapaços, voltors grifons i, és clar, a animals humans. Eremites, rodors i maquis; aquests últims com els que van fer saltar pels aires la central elèctrica d'Alcoi a mitjans dels anys quaranta, fet que queda testimoni per les pintades que s'han pogut observar a l'interior d'una de les elevades coves que fan referència a les sigles de la Federació Anarquista Ibèrica (FAI), una gran pedra còncava a manera de polvorí i a una botella de licor café que probablement constituïria l'últim glop abans del colp d'aquests darrers guerrillers llibertaris.

Aquest fet, com molts altres que explicarem en aquest article, es basen en la tradició oral, és a dir, en el que ens han contat -sense necessitat de fonts contrastades i ciències positivistes aplicades a la informació- les moradores d'aquest indret. Al cap i a la fi, els sabers acumulats als racons arraconats per la modernitat urbana perviuen fruit d'una cadena de transmissió que, per les seues característiques, es podrien traduir en l'expressió de "saber popular".

UN BARRANC AMB MOLTA HISTÒRIA

Els masos situats enmig del barranc -via de connexió històrica d'Alcoi amb Banyeres de Mariola i Agres, és a dir, de les comarques de la Foia d'Alcoi, l'Alcoià i el Comtat- van ser, per la seua situació vora camí, lloc de pas, de descans i de socialització. El Mas del Potro n'és un entre tants que, per la fisonomia que presenta, va pertànyer, a diferència d'altres de més senyorials, a gent pobra que hi habitava, alhora que treballava les seues terres. Un fet que testimonia la fam que es passava sota els bancals -alguns d'ells encara enfonsats- replets d'oliveres d'una edat que pot voltar entre els cent i dos-cents anys, que s'estenen fins i tot més enllà dels límits del barranc. "Entre aquests murs -els del mas i els del barranc- van habitar persones humils, que treballaven, alhora que habitaven, la terra", apunta una de les persones qui ara ha pres el relleu d'aquelles habitats ancestrals.

Les habitants actuals -ara mateix, quatre de manera permanent amb l'alternança de visites i estances de companyes vinculades políticament i emocionalment a les residents fixes-

han emprés la tasca de recuperar aquest espai per a fer-ne un projecte polític i de vida basat en els paràmetres del comunitarisme i l'autogestió.

En el passat, des de les primeres persones que van viure al Mas del Potro a mitjan segle XIX -l'edificació principal data del 1850, encara que hi ha indicis d'assentaments previs a la zona- fins a l'actualitat, l'enclavament ha anat variant en forma i usos sense arribar a perdre el seu caràcter de mas rural amb un model econòmic basat en l'agricultura i la ramaderia. Un dels primers grans canvis es produeix a mitjan segle XX, quan les hereves de les primeres propietàries van decidir omplir-lo de xops per a la producció de llenya amb la qual abastir a l'aleshores prolífica indústria paperera de la ciutat d'Alcoi. En l'actualitat, pel fet de ser aquest un arbre no autòcton d'aquest ecosistema, i malgrat que les posteriors ocupants han dut a terme una neteja d'aquesta espècie invasora, encara podem observar-ne alguns exemplars a l'exterior de l'edifici.

Entrat el segle XXI, concretament l'any 2001, set amigues, militants de l'Ateneu Cultural El Panical d'Alcoi, compraren el Mas del Potro predisposades a netejar, rehabilitar i, en definitiva, redignificar l'espai. Molts dels recursos actuals dels quals disposa al Mas del Potro pertanyen a aquest període en què es va reformar l'interior de l'edifici perquè aquest fora més habitable, es va dur a terme un procés de canalització d'aigües, la construcció de vàters en sec, la recuperació de bancals i la instal·lació de plaques solars. A més, des d'aquesta experiència més marcadament política, el Mas del Potro es va donar a conèixer dins del moviment llibertari de l'entorn d'Alcoi.

Així, fruit del treball de les que hi són i de les que hi van ser, l'espai compta, a hores d'ara, amb el bàsic per poder desenvolupar la vida quotidiana de manera autosuficient, com ara, aigua potable extreta directament de la roca i una bassa de reg amb la qual mantindre els cultius i emprar per usos de neteja personal i de la llar, lavabos amb bany amb accés a aigua calenta, plaques solars per a abastir-se d'electricitat, rebost, taller, sala de reunions, biblioteca comunitària i diversos habitacles on descansar i gaudir d'intimitat, entre d'altres.

A l'exterior de l'edificació, juntament amb els nombrosos bancals, trobem un antic corral on avui es guarda la llenya que nodrirà la llar i un hort ecològic on les verdures creixen al ritme de la serra -és a dir, a un tempo més pausat que és habitual a zones d'horta i regadiu- als cavallons que, pel seu color platejat i per la seua composició calcària, s'assemblen al llom de Perla, la gata que s'encarrega de mantindre els rosegadors lluny de la zona.

Part del terreny es troba cercat amb humils tanques de fil d'aram -sense punxons- degut, no a la necessitat de garantir mitjançant aquest sistema de seguretat la propietat privada, sinó per allunyar la presència intimidatòria de l'arruï. No es tracta d'un ésser mitològic que ronda el barranc, sinó d'una

Les habitants actuals, quatre de manera permanent, treballen per recuperar l'ús tradicional del mas sota els paràmetres del comunitarisme i l'autogestió

Entre les activitats que es duen a terme al mas s'hi inclou la cura de l'hort ecològic on les verdures creixen al ritme de la serra

espècie de mufló de grans dimensions, originari de les terres altes del Sàhara i del Magreb que es van introduir a la zona en un vedat de caça del qual s'escaparien.

DELS RAMATS DE BESTIAR ALS RAMATS DE 'RUNNERS'

Les cabres africanes no són l'única fauna que ronda el Mas del Potro. Amb l'arribada de les carreteres modernes i d'altres infraestructures de transport, l'ancestral senda que recorre el barranc del Cint -que encara llueix els vestigis industrials dels inicis de l'era moderna, quan ens van instal·lar nombroses fàbriques ja abandonades, que en el seu temps aprofitaven l'energia del pas de l'aigua- ja no és recorreguda per camperoles i ramaderes acompanyades del joc de xicalla i del bestiar que netejava de brossa el camí al seu pas, sinó per turistes de muntanya i *runners*, mostres del món hiperaccelerat que amenaça la vida al mas.

Les persones que històricament han viscut en masos, integrades en el que algunes demògrafes anomenen *població dispersa* -i, per tant, independent dels grans nuclis poblacionals- s'han sentit sempre amenaçades pel fet de ser incòmodes per als sistemes polítics de govern autoritaris i centralitzats. És per això que van patir repressió en temps de governs liberals del segle XIX, entossudits a constituir un estat nació fort. Una repressió que es va reproduir més endavant, durant el franquisme, quan el masover va esdevenir en un dels amics predilectes del maquis.

Però hui en dia, una de les grans amenaces de la masoveria en general i del Mas del Potro en concret, són precisament els ritmes, la concepció del temps dins d'un sistema basat en la producció òptima, la competitivitat depredadora i la preca-

rietat a l'alça. "Com a part de la població jove -assenyala una altra de les habitants, tractant alhora de trencar amb la potencial romantització de la seua opció de viure- estem sotmeses a una doble precarietat perquè hem de treballar també fora del mas i estar sostenint dos ritmes de vida"; un d'ells, el que es correspon amb el que podem denominar *urbà*.

I és que, sense caure en la dicotomia urbà vs. rural i en essencialismes totalitzadors, és a dir, sense concebre res com a purament rural o purament urbà -malgrat que ens pot servir per a establir un espectre on col·locar situacions o espais-, una de les persones que formen part del projecte del Mas del Potro assenyala com "la convivència amb la realitat general dels nuclis de població dels voltants -que es regeixen pels ritmes capitalistes- i el mode de vida que ens demana el mas, ens dificulta sostindre la nostra pròpia forma de viure".

"Ací, quan es fa de nit es fa *de nit*, no com a la ciutat, on la il·luminació nocturna i les tendes obertes no et deixen oblidar en cap moment el nostre rol estructural dins de la societat de productores i consumidores", ens il·lustra una altra de les habitants. Al Mas del Potro, la primavera crida a la sembra, l'estiu a la collita, la tardor a bastir-se, i l'hivern empeny els humans, com la resta d'animals, a cloure's juntes al caliu de la llar. Viure, en resum, conforme les estacions, conforme les setmanes, els dies i les hores, sense que els temps dominen els espais. Desenvolupar-se segons la natura.

Quan van iniciar el seu caminar juntes al Mas del Potro un dels seus primers impulsos va ser el de marcar-se objectius a curt termini, com la reparació de bancals o la reconstrucció ►

Un dels impulsors del projecte estella llenya per a nodrir l'espai

Taller de construcció de pedra en sec, una de les moltes activitats que es duen a terme al Mas del Potro

► d'un galliner. Però prompte van entendre que les lògiques productivistes de resultats a curt termini no tenen cabuda dins d'aquest tipus de vida.

Així, van ser conscients que les tasques que emprenen no han de tindre un resultat material immediat, amb la consciència que de molts dels arbres que plantarien no podrien gaudir ni l'ombra, però les que vindran recolliran els fruits sembrats. Els mateixos bancals que ens envolten, segurament, van ser aixecats per joves que els acabaren, si és que alguna cosa acaba mai, sent ja ben grans. El mateix Mas del Potro és hui testimoni del treball del passat. I és que moltes voltes el resultat immediat és el que produeix la mateixa acció, el gust de posar cada pedra, siga clau, bolo o cascall, per fer la humil paret de la terrassa d'un bancal.

D'aquesta manera, amb la seua acció ens demostren que, en moltes ocasions, el que hem de fer és recuperar o conservar el que ja teníem, els modes de vida que ja estaven ací. L'autogestió, el comunisme, la masoveria... La vida al camp, la vida a la muntanya, la vida en comunitat. Una vella aposta per una visió que l'ésser humà i la natura són una sola cosa. Una aposta política anticapitalista als peus de la serra de Mariola.

COMUNITAT I VIDA A UN RITME ANTICAPITALISTA

Barranc amunt, seguint la senda, ens sorprén la remodelació d'una de les fonts tallades en la roca, ara amb un disseny rústic a base de teulades que és susceptible, per la seua simplicitat, de ser copiat en futures construccions al Mas del Potro. La font reformada és presagi d'uns temps que s'aproximen a curt termini: temps d'eleccions; en aquest cas, al municipi d'Alcoi que, com dirien alguns, ha estat durant molt de temps un feu del PSOE.

Però, si bé a algunes habitants del Mas del Potro confabulen amb l'expropiació i la col·lectivització del model de la font proposat per les institucions, la vida política de la casa està molt lluny de paréixer-se a l'espectacle institucional.

Per una banda, i individualment, les joves que hi conformen de manera permanent el nucli impulsor del projecte són militants, entre altres col·lectius i organitzacions, de l'assemblea d'Acció Política el Comtat (APOC). Alhora també formen part d'altres iniciatives fonamentals en l'autogestió i l'assemblearisme en l'àmbit de l'autoedició gràfica, com Arrelades (gràfica combativa de Diània) i iniciatives agroecològiques, com la Xarxa Agroecològica d'Alcoi -un grup de consum local i ecològic-, a més de vincles amb altres centres socials com el Centre Social Okupat Anarquista Cals Frares, al Partidor, a uns 45 minuts a peu del Mas del Potro.

Totes elles, per mitjà d'una organització horitzontal i assembleària, han començat a construir un espai on viure que s'estructura amb un règim de propietat compartida dels béns comunitaris, la presa de decisions per consens i la col·lectivització de les feines reproductives perquè no siguen sols tasques individuals. A més, s'han marcat com a objectius avançar vers la sobirania alimentària i energètica en pro de l'autosuficiència.

El Mas del Potro es configura així com a centre social autogestionat de muntanya on es desenvolupen iniciatives com horts

agroecològics, una cooperativa d'habitatge, una biblioteca comunitària o tallers i trobades al voltant de qüestions com la comunicació de grups, l'agricultura ecològica, la bioconstrucció o la cultura popular, com ara les danses -trobades de balls populars-, com a reminiscència del que ja ha ocorregut al llarg de segles, segons conten, als masos de la zona.

Vertebrades de manera orgànica, o almenys tradicional, amb el territori i els accessos i connexions naturals, hi trobem una xarxa de masos que, encara que autònoms, es troben, d'una o d'altra forma, interconnectats. Un exemple d'aquesta vinculació entre habitatges dispersos és la pràctica del tornallom -hui m'ajudes tu i demà t'ajude jo- mitjançant el que es coneix com a *maseraes*.

Les *maseraes* són jornades organitzades cada dos setmanes, en les quals es duen a terme de manera rotativa tasques col·lectives per al sosteniment dels diversos masos de la zona. Aquest no és un fet aïllat ni en el temps ni en l'espai, sinó que pertany a una dinàmica característica de la vida en masos basada en el suport mutu i la solidaritat, partint de la premissa que, encara que no existisca afinitat personal amb les veïnes, cal establir xarxes de suport en favor de la pervivència de totes.

Encara que l'activitat actual en tots els masos és, conscientment o no, política -en tant que la seua raó de ser respon a pràctiques-, el del Mas del Potro es defineix explícitament com a projecte polític per la seua vocació transformadora i de canvi social que, a més, aspira a ser reproduïble. De fet, el mateix projecte actual beu d'aquesta reproductibilitat pel fet d'haver reproduït des de la seua concepció inicial aspectes d'altres projectes afins com ara Mondeggi Bene Comune, una granja okupada i col·lectivitzada a uns quilòmetres de la ciutat de Florència (Itàlia).

Així, el treball polític i humà es du a terme horitzontalment i, per exemple, a l'hora d'alçar el marge d'un bancal mitjançant la tècnica de la pedra en sec -seguint amb la dinàmica masovera d'emprar el que trobem al nostre entorn immediat-, els viatges a la pedrera, l'ús del picapedrer i la col·locació al mur, ja siguen pedres amb cara, que constituïran la part visible del marge de la terrassa, o siguen cascalls, per donar solidesa al mur i drenar l'aigua. Són tasques que es desenvolupen amb una consciència del lloc que s'ocupa a tots els nivells.

A les construccions de pedra en sec, la gravetat fiança les pedres que després drenaran les llomes escalonades de muntanyes i barrancs i filtraran l'aigua a través de les seues cavitats. El temps i els espais configuren també les tasques seguint els seus ritmes naturals. Perquè, com ens ha ensenyat la masoveria, els masos, encara que autònoms, sempre s'han desenvolupat amb la consciència de ser part d'una xarxa, una comunitat, i sempre que fora precís, una comunitat en lluita. Així, seguint aquest estel, que per a algunes és un record del passat i per altres és un horitzó de futur, el Mas del Potro, arrelat a la realitat de les Comarques Centrals del País Valencià és, hui i en construcció permanent, un motor de trobades, coincidències i, sens dubte, molts moments bonics. ●

La Directa utilitza els serveis de

foli verd

gràfiques

foliverd.net
foli@foliverd.net
C. de la Llibertat 44,
Gràcia, 08012
Barcelona

La cooperació als boscos

TEXT: **LLUÍS PASCUAL**

INFOGRAFIA: **GERARD CASADEVALL**

LUCÍA ARMIÑO

Pensar que els arbres es comuniquen i comparteixen els seus recursos de manera ordenada pot semblar més propi d'una novel·la de Tolkien que no pas d'una publicació científica. Tanmateix, tot defugint de la fantasia i d'una mirada antropomòrfica distorsionada, podem constatar aquesta cooperació ocorre realment a través de les micorrizes: entitats biològiques formades gràcies a la simbiosi, la cooperació, entre les arrels dels arbres i els fongs del subsol.

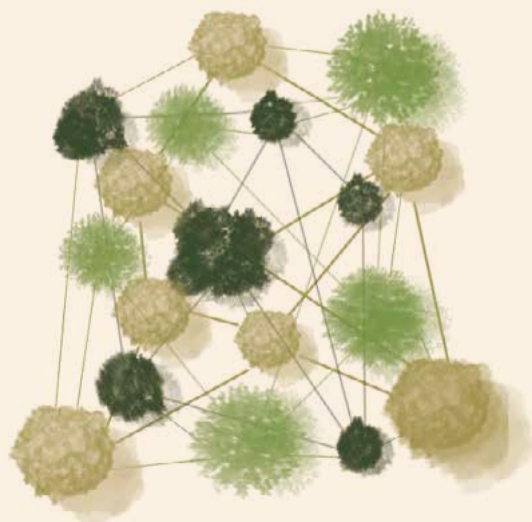
Més del 90% de les plantes conegudes estan micorrizades, una associació que beneficia ambdós organismes del simbiot. "La planta dona sucres al fong i aquest, a canvi, li proporciona aigua, sals, nitrogen, fòsfor, i altres nutrients", explica Victoria Pastor, investigadora del grup de Bioquímica i Immunitat Vegetal de la Universitat Jaume I de Castelló. La despesa en nutrients i energia del desenvolupament de les hifes – filaments del fong – és molt menor respecte al creixement de l'arrel. Als boscos, els fongs es desenvolupen al llarg del subsol connectant entre elles les arrels dels arbres en el que s'anomenen xarxes micorrizals comunes. A través de les arrels, els arbres poden intercanviar nutrients i també comunicar, mitjançant compostos químics, situacions d'alerta. Compartir nutrients serveix perquè els arbres més grans faciliten el creixement dels més joves, els quals veuen limitada la capacitat de fotosíntesi en créixer a la seua ombra. A la vegada, quan un arbre és infectat per un patògen enviarà a través de la xarxa compostos que activen els mecanismes de defensa dels individus sans. Tant en el cas del transport de nutrients com de la comunicació química s'ha observat un reconeixement que afavoreix als individus de la mateixa espècie i, especialment, aquells amb qui estan emparentats. No obstant això, els mecanismes que expliquen l'intercanvi de carboni

i la comunicació química encara s'investiguen.

Algunes interpretacions sorgides de l'estudi de les xarxes micorrizals comunes, com afirmar que els arbres parlen o cuiden dels seus fills, han sigut fortament criticades per altres veus científiques. Recentment, Justine Karst i col·laboradores han publicat un article a *Nature Ecology & Evolution* on critiquen la falta d'evidència per a sostindre aquestes afirmacions.

Certament, atribuir a la lleugera característiques de la societat humana a les plantes pot resultar, si menys no, agosarat. Darrere d'aquesta controvèrsia, però, apareix una qüestió substancial: ficar el focus en els mecanismes de cooperació observats entre plantes (o fins i tot entre éssers de diferents regnes com són el vegetal i el fongi) obliga a acceptar que el món natural no s'explica tan sols amb la competició pels recursos. Açò convida a repensar la tala completa de les plantacions forestals d'una sola espècie, sense cuidar el sòl ni la biodiversitat. Pastor afirma que "els tractaments que hem de fer al bosc i a la terra han de ser diferents, no podem trencar la diversitat natural ni estar aplicant sempre fungicides i altres biocides". Comptat i debatut, a l'hora de cuidar el medi caldria tindre en compte tots els organismes que el formen i aprendre dels mecanismes amb els quals se sostenen.

XARXA MICORRIZAL

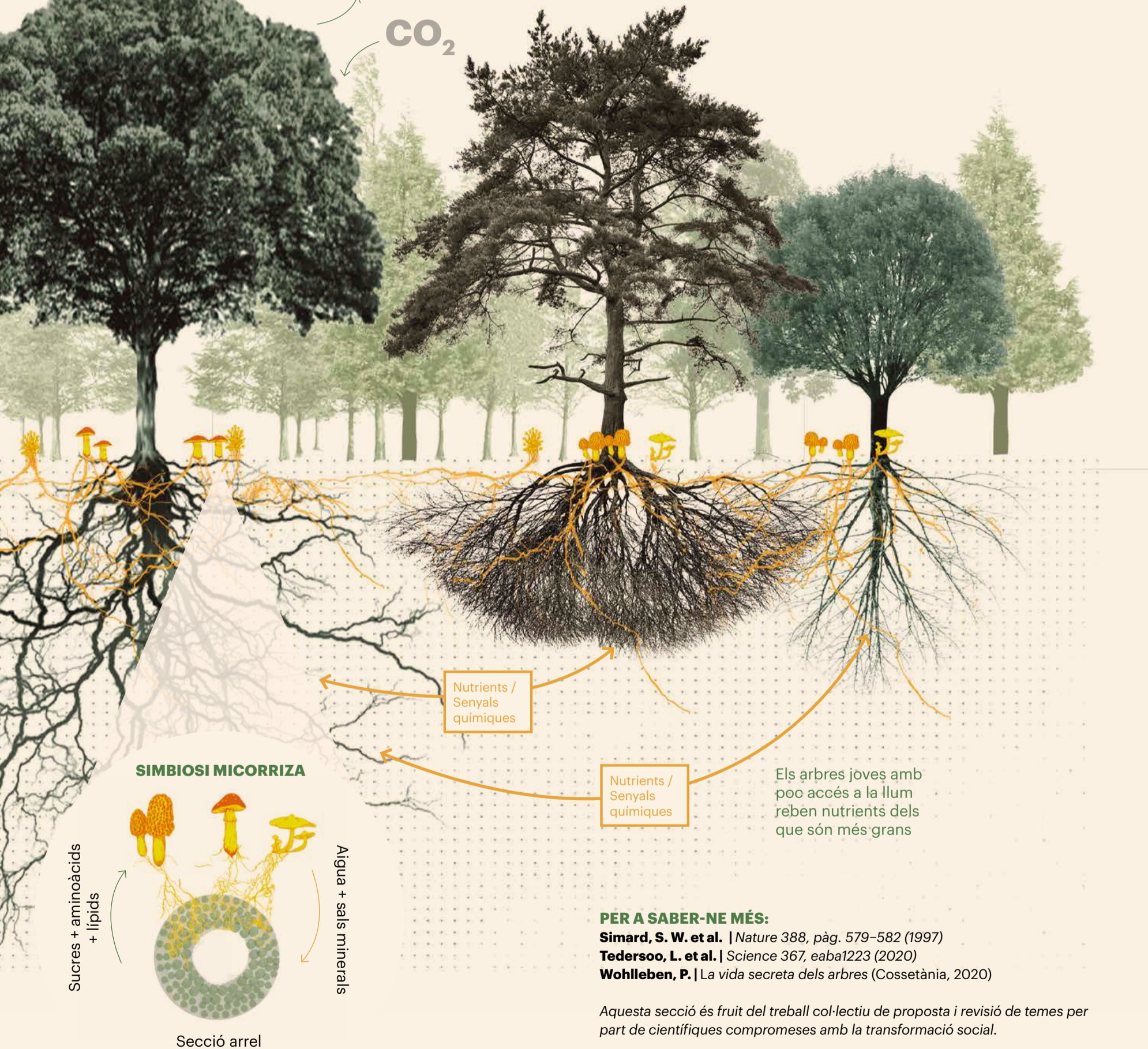

La comunicació i l'intercanvi resulten més intenses entre arbres de la mateixa espècie, especialment si estan emparentats

- Pins
- Alzines
- Roures

Cap a finals dels anys noranta, els estudis pioners de **Suzanne Simard** van demostrar el transport de nutrients i altres substàncies entre arbres. Gràcies a la utilització de **CO₂ radioactiu** van poder resseguir com els compostos produïts en un arbre per mitjà de la fotosíntesi fluïen a través del sòl per alimentar-ne un altre, al qual es podia detectar l'emissió de radiació.

PER A SABER-NE MÉS:

Simard, S. W. et al. | *Nature* 388, pàg. 579–582 (1997)

Tedersoo, L. et al. | *Science* 367, eaba1223 (2020)

Wohlleben, P. | *La vida secreta dels arbres* (Cossetània, 2020)

Aquesta secció és fruit del treball col·lectiu de proposta i revisió de temes per part de científiques compromeses amb la transformació social.

Parlar del decreixement, una eina de futur

Els mitjans de comunicació han estat decisius a l'hora de foragitar del debat públic la necessitat de decreïxer, quan és més urgent que mai que es filtre en totes les capes del pensament de forma transversal

TEXT: **ANDREU ESCRIVÀ**
AMBIENTÒLEG

IL·LUSTRACIÓ: **MERCEDES SÁNCHEZ**

Parlar de *decreixement* és difícil, les coses com són. Ho era el 1972, quan va aparèixer el terme. Ho era a 1999, fins i tot a les protestes contra la cimera de l'Organització Mundial del Comerç a Seattle (els EUA). Ho era el 2007, durant l'explosió del documental *Una veritat incòmoda*, protagonitzat per Al Gore. Ho és també a 2023, amb desenes de governs declarant l'emergència climàtica.

Quan dic *difícil* no em referisc a la complexitat d'articular una proposta decreixentista, sinó a la capacitat d'aquesta d'irrigar la societat, d'arrelar en un camp preparat per a la llavor, que ha fet bona saó. I això és, en gran part, perquè els mitjans de comunicació han estat un paraigua d'una impermeabilitat extrema vers la pluja fina que hauria d'haver anat nodrint la percepció ciutadana del decreixement. Han servit d'escut enfront del debat sobre l'esgotament de recursos -particularment sagnant en el cas dels combustibles fòssils-, de megàfon del tecnooptimisme, de vernís que li donava un acabat ben lluent a la immoralitat de tantíssimes campanyes publicitàries, de la reproducció acrítica de les notes de premsa d'empreses i governs. La societat -fins i tot a la tercera dècada del segle XXI, on "emergència climàtica" forma part dels noms de departaments

governamentals i apareix amb assiduïtat en suplement dominicals- no vol sentir a parlar del decreixement, encara que siga una de les claus per a fer front a la situació d'urgència civilitzatòria que vivim.

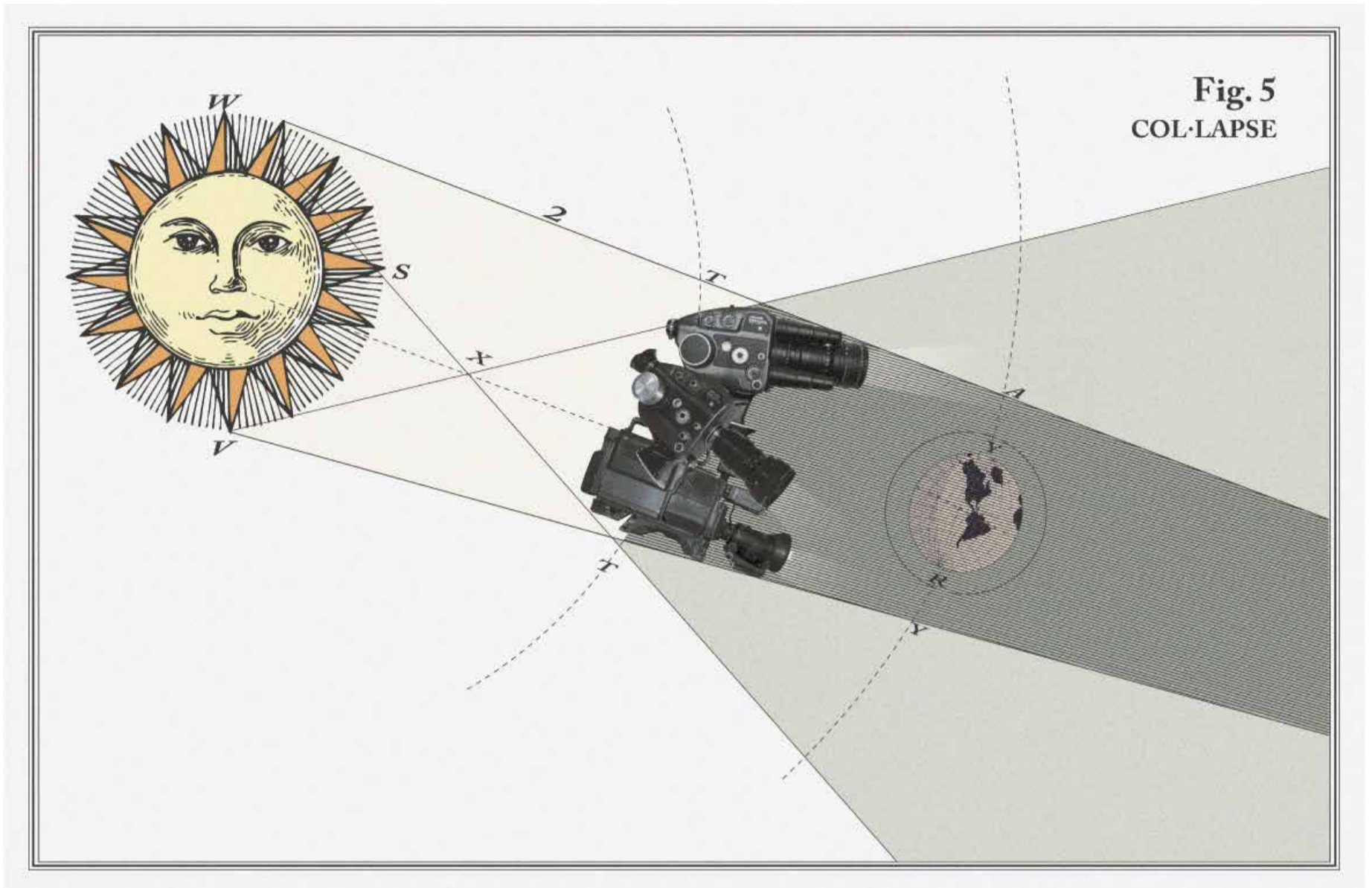
I és que, si m'ho permeteu, hi torne a insistir: parlar de decreixement és difícil. Stefan Drews i Miklós Antal publicaren el 2016 un article a la revista *Ecological Economics* que portava per títol "Decreixement: una paraula míssil que se'ns torna a la contra?". En ell, exploraven els problemes que presenta el terme a l'hora de tractar-lo en distints ambients, i conclouien que hi ha tres grups d'expressions que, sense tenir els problemes comunicatius i emocionals del terme *decreixement* (que molta gent associa amb viure pitjor i anar cap enrere), poden substituir-lo com a significant. En primer lloc, les que fan referència al creixement, però no tenen els mateixos ressorts negatius que el decreixement: *postcreixement*, *més enllà del creixement* o *prosperitat sense creixement*, per exemple. En segon lloc, hi ha les que s'emmarquen en els distints tipus d'economies possibles o desitjables: *economia verda*, *economia sostenible*

o *economia de l'estat estacionari*. Per últim, aquelles que eixamplen la mirada i deixen enrere el creixement i l'economia, per a centrar-se al que és la "vida bona", en el sentit del *bu-en viuir*, o la "millor vida", així com les "grans transicions" o la "prosperitat simple". És en aquest últim grup on crec que hi ha més potencial d'arribar lluny a l'hora d'explicar quins són els horitzons on ens volem dirigir.

Tanmateix, cal parlar de decreixement, ni que siga com una porta per a abordar altres qüestions. Cal insistir en el fet que la reducció en l'extracció de determinats materials crítics i en l'ús desbocat d'energia no és opcional, sinó una realitat a la qual hem de fer front com abans millor. Però, i heus ací la part que sovint se'ls oblida als crítics del decreixement, aquest corrent de pensament porta implícita -i n'és indèstriable, com remarca l'economista Timothée Parrique- la justícia social. És a dir, és una reducció de la producció i el consum a la qual l'important, més

enllà dels números absoluts, és fer-la de forma planificada, democràtica i justa, amb el focus al benestar de les persones. Qui no haja pogut posar la calefacció aquest hivern no ha de decreïxer; ho hem de fer en conjunt com a societat perquè totes tinguem unes condicions de vida dignes.

Això xoca amb l'ecosistema mediàtic que tenim en l'actualitat als països occidentals. Molts mitjans, tot i la professionalitat de les treballadores i les ganes d'abordar determinades qüestions, no poden plantejar-se parlar obertament del decreixement. En primer lloc, perquè els seus ingressos venen de la publicitat, que és la millor eina que ha inventat la humanitat per a vendre més tothora, i fer així de motor del creixement econòmic. Fins i tot en el cas que pogueren tractar-lo amb certa llibertat, el resultat de veure una notícia sobre decreixement al costat d'un

anunci de cotxe, de vols barats o de les rebaixes a uns grans magatzems, seria poc menys que incompreensible. En segon lloc, perquè no és una qüestió de recollir un fet amb una peça periodística, sinó que aquestes idees amaren el mitjà, n'impregnen totes les pàgines i condicionen la informació que se n'ofereix allà, així com l'enfocament. El gran problema educatiu, institucional i mediàtic de tot el que està relacionat amb el medi ambient i la crisi climàtica, que es pot fer extensiu al decreixement, és que no es planteja com a transversal. Pensem que el podem confinar a una columna d'opinió o a una crònica puntual, i no és així.

Heus ací el gran valor d'un mitjà com la DIRECTA: la capacitat de tractar el decreixement a banda de les notícies pròpies de la matèria. Més enllà del debat sobre la inoperància del producte interior brut com a indicador de benestar o de l'enganyós desacoblament entre creixement econòmic i impacte ambiental, a la DIRECTA s'hi pot trobar el debat sobre el decreixement -i també sobre el postcreixement o el *bon viure*- arreu de les seues pàgines, tracten del dret a l'habitatge o de sobirania alimentària, de municipalisme o d'infraestructures. I s'hi parla, a més, sense hipoteques publicitàries ni compromisos polítics, sense agenda oculta ni barreres que no es poden ultrapassar.

Obrir el debat del decreixement, fins i tot si acabem rebutjant el terme i n'adoptem un altre, és fer-nos més lliures com a societat. És empoderar-nos col·lectivament i trencar un dels murs de contenció d'un sistema insostenible, arrelat als discursos teòrics i també a la quotidianitat. És possibilitar un progrés que, això ja ho tenim ben clar, no serà definit per uns indicadors econòmics que són incapços de mesurar el benestar humà, ni tampoc de l'estat ecològic d'un planeta que no entén de fulls d'Excel ni de memòries de comptabilitat. ●

●

●

“Guatemala continua intervinguda per la CIA des de 1954”

Lucía Ixchíu és defensora del territori i periodista comunitària guatemaltenca.

Actualment, viu exiliada a conseqüència de les amenaces que rebia al seu país. Parlem amb ella sobre els motius que van forçar la seva sortida i de com ha continuat amb la tasca de defensora i comunicadora.

TEXT: **JORDI CAMPABADAL GRAUS**
 FOTOGRAFIA: **VICTOR SERRI**

Dona, k'iche', defensora del territori, feminista indígena, arquitecta i periodista comunitària. Així és com es presenta Lucía Ixchíu (Totonicapán, 1990), exiliada avui a l'Estat espanyol a conseqüència de la persecució que patia a Guatemala. Ens vam trobar amb ella a Barcelona el 8 de març, en el marc del Dia Internacional de la Dona Treballadora. “En una data com la d'avui és important ampliar horitzons i valorar les lluites de les dones indígenes, independentment que s'identifiquin a elles mateixes com a feministes o no. Per agermanar-nos en les nostres reivindicacions cal reconèixer la diversitat i adoptar una perspectiva antiracista”, assenyala, d'entrada.

Ixchíu es defineix com a periodista comunitària. Va començar a exercir l'ofici l'any 2012, arran de l'assassinat de set manifestants del seu poble a les mans de l'exèrcit guatemalenc. Aquests fets, coneguts com la massacre d'Alaska, ocorregueren en el context d'una protesta contra el govern per l'augment del preu de l'energia elèctrica. Apunta que es tractava del primer assassinat en massa comès per militars des de la firma dels acords de pau el 1996. “El racisme amb el qual els mitjans van narrar

Des de l'exili, continua amb el seu activisme polític: “No sabria viure d'una altra manera, soc una índia rebel. No encaixo amb la imatge d'indígena desvalguda i exòtica que alguns esperarien”

aquells fets, presentant-nos com ‘indis salvatges en contra del progrés’, em va impulsar a voler explicar les coses per mi mateixa”. Des d'aquell moment, la seva condició de dona, indígena i defensora del territori l'ha situat en el centre de tota mena de crítiques. “Quan veus la naturalitat amb què els mitjans de comunicació tradicionals assumeixen el relat oficial, t'adones de la inconsistència d'aquests atacs. En el periodisme no existeix la imparcialitat”, assenyala.

La massacre d'Alaska també va suposar la creació del col·lectiu Festivals Solidarios, projecte amb el qual Ixchíu i altres activistes es proposaven transformar la realitat mitjançant la cultura. “No volíem convertir-nos en el mateix contra el que lluitàvem, ni respondre amb la mateixa violència amb la qual ens agredien a nosaltres, sinó reprendre les tradicions artístiques dels pobles indígenes per denunciar el que passava al nostre voltant”, explica. Mitjançant la producció d'obres d'art efímeres, van recórrer territoris i comunitats de tot el país. Aquest va ser el mitjà amb el qual van denunciar moltes situacions que tornaven a colpejar Guatemala amb força, com la presó política que patien alguns dels seus companys. “Incidint sempre des de la construcció col·lectiva i l'autogestió, que són els pilars fonamentals de la nostra legitimitat”, remarca.

La conversa ens porta a parlar sobre la història de Guatemala, un país que durant la dècada dels vuitanta va patir un dels genocidis més grans del segle XX. “La nostra memòria ha estat estratègicament invisibilitzada. Tal com diu el meu company, nosaltres ni tan sols som el pati del darrere dels Estats Units, sinó la seva bodega”, apunta. D'acord amb les dades recollides als informes “Guatemala. Nunca Más” i “Memoria del silencio”, elaborats per diferents organitzacions vinculades a l'església de base i al moviment de defensa dels drets humans, durant la dictadura del general Efraín Ríos Montt (1982-1983), van ser assassinades i desaparegudes gairebé cent mil persones. Entre aquestes, unes 2.000 eren maies ixil, xifra que representava el 33% del total d'aquest poble. I tot plegat va transcórrer amb la connivència i col·laboració de l'imperi del Nord.

“Avui Guatemala no és un país sobirà, sinó un laboratori que continua intervingut des de 1954 per la CIA”, denuncia. Es tracta de la data

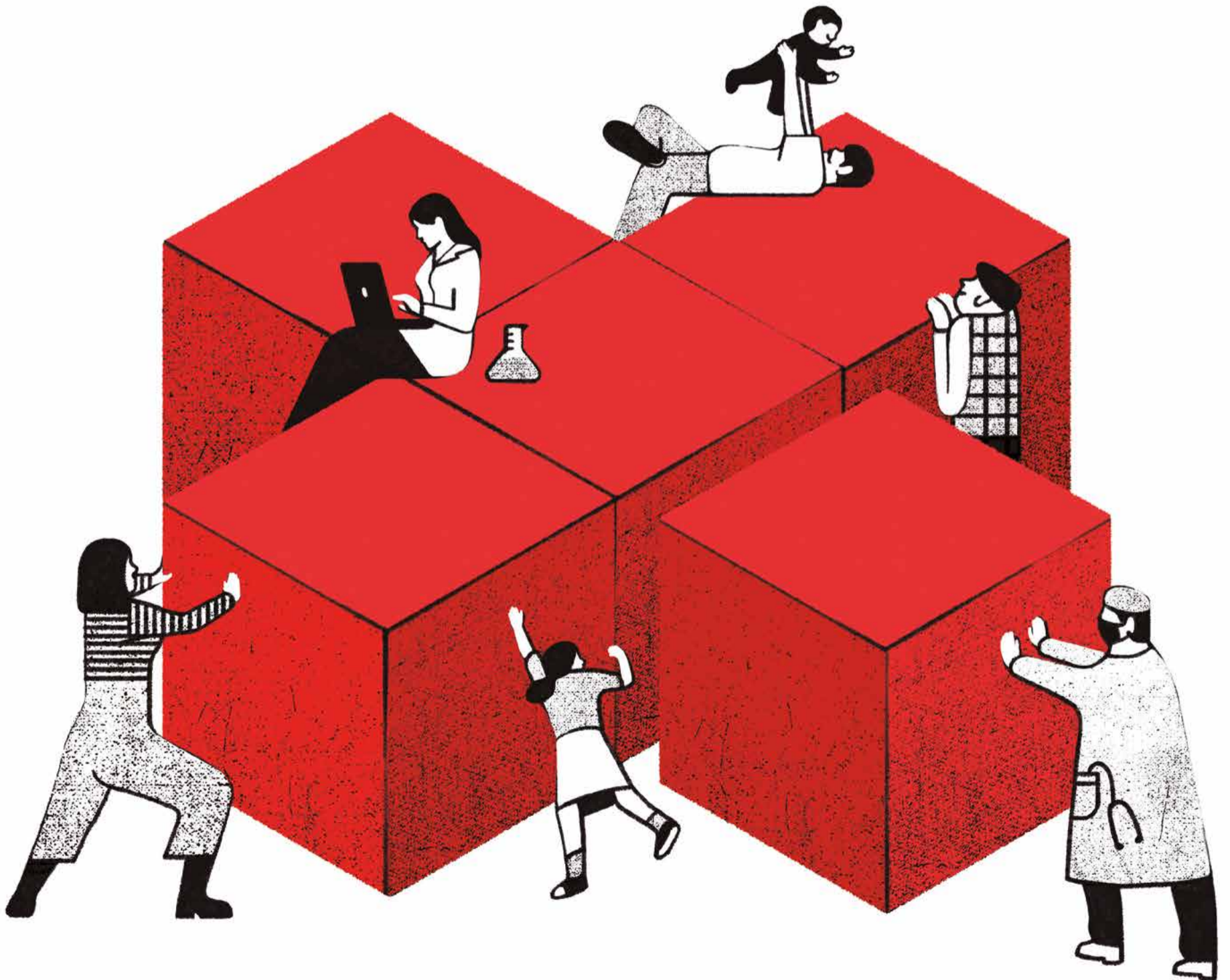
en la qual l'agència estatunidenca va patrocinar el cop d'estat contra el govern de Jacobo Arbenz Guzmán, qui estava impulsant diferents polítiques que posaven en perill els interessos de United Fruit Company i d'altres grans empreses multinacionals. “El nostre pecat ha estat ser un poble rebel”, exclama la periodista. La gran desigualtat en la repartició de la terra continua sent avui un problema estructural. Les millors terres es concentren en molt poques mans. “El meu país viu una dictadura de caràcter judicial i familiar, molt més difícil d'entendre que els tradicionals règims autoritaris organitzats al voltant d'un cabdill”, declara.

Ixchíu es troba en aquests moments exiliada per haver fet front a l'entramat que descriu. El fet de ser dona, indígena i activista li ha comportat patir tota mena de persecucions i amenaces, fins i tot un intent d'homicidi: “No hi ha un sol motiu pel qual surto del meu país, sinó la suma de molts”. Mai es va imaginar vivint en un país europeu, “des d'on s'ha imposat tanta violència sobre la meua gent”. El procés per sol·licitar l'asil li va suposar topar amb una sèrie de situacions discriminatòries que, malgrat no sorprendre-la, van resultar ser desagradables i revictimitzants. Les xarxes de dones migrades han estat per a ella un espai fonamental des del qual resistir a tot aquest racisme estructural. “El sistema ens divideix en refugiats i migrants, però tots som víctimes de les mateixes violències amb diferents noms”.

Amb tot, des de l'exili continua amb el seu activisme polític. “No sabria viure d'una altra manera, soc una índia rebel”, manifesta. La periodista lamenta la manca d'interès que ha trobat, tant socialment com també per part d'algunes ONG. “No encaixo en la imatge d'indígena desvalguda i exòtica que alguns esperen de mi”. Explica que un exemple del que descriu ha estat la dificultat per accedir als mitjans de comunicació, i que aquesta és una de les primeres entrevistes que concedeix des de la seva arribada, fa un any i mig. Davant d'aquest fet, ha optat per exercir una resistència diària. Es nega a pagar un lloguer o a assumir alguna de les feines que a l'Estat espanyol es reserven per les treballadores migrades, malgrat que això comporti enfrontar importants sacrificis personals. “M'agrada ensorrar cada mur amb què topo”, conclou. ●

Salut col·lectiva per al benestar social

Cal fornir imaginari col·lectius més sensibles que propugnin escenaris de convivència més justos i cooperants, com a recepta per assolir una societat més sana i benestant

Les definicions de *salut* i *malaltia* deriven de la seva realitat contextual i històrica, i podem veure com en el marc actual existeixen diferents relats i percepcions. Per una banda, tenim el model biomèdic, en el qual, la definició de *salut* es construeix, sobretot, des d'un eix individual, on es pretén absentar la malaltia i l'aflicció dels cossos. En conseqüència, requerim l'atenció d'un altre, que ens diagnostica i ens intervé. Des d'aquesta perspectiva, el diagnòstic i el tractament s'orienten sobretot cap a aspectes físics i biològics, com argumenta José María León a "Fundamentos de la psicología de la salud" (a *Psicología de la salud y calidad de vida*, FUOC, Barcelona, 2018). Aquest és un model biologicista que ens porta a una medicina basada en la prescripció farmacològica. Veiem com la farmacologia s'incorpora en el nostre quotidià com un recurs que sosté el ritme i estil de vida, ens allunya de certes patologies i és un element més que determina el vincle i la *transacció* entre el *prescriptor* i el *consumidor*. Tal com afirmava Jasmine McGhie en una intervenció recent en un pòdcast publicat a *Crític*, sota aquest imaginari es construeixen la salut i el benestar com un "dret individual". Aquest model ens desresponsabilitza de la nostra pròpia salut i és, per tant, un altre qui em cura. També se'ns eximeix de la nostra obligació de preservar la salut i el benestar del col·lectiu i de l'entorn.

Existeixen altres relats que incorporen al binomi salut-malaltia la rellevància dels factors psíquics, afectius i socials. Ens referim al model biopsicosocial. George D. Bishop ho defineix d'aquesta manera a *Health psychology: Integrating mind and body* (*Salut psicològica: integrant la ment i el cos*, Allyn i Bacon, Boston, els EUA, 1994): "És un apropament sistèmic a la malaltia, que emfasitza la interdependència dels factors físics, psíquics i socials que hi intervenen, així com la importància d'abordar la malaltia en tots els seus nivells". El relat biopsicosocial s'allunya del model patogènic per atendre aquells assumptes relacionats amb la salut del públic i el benestar social. Es converteix, per tant, en un model *salutogènic*, tal com assenyala J. M. León.

El model biopsicosocial recalca la *multicausalitat* i incideix en la interconnexió dels diferents sistemes. En conseqüència, per a León, identifiquem de quina manera les condicions de vida i el mode de viure repercuteixen de manera significativa en el començament i la direcció de la malaltia i el malestar. Des d'aquesta perspectiva, la salut s'entén com

un benestar que engloba diferents esferes de la vida, família, relacions, educació, feina, accés a rendes i subsidis, drets postmaterials, habitatge digne o inclusió en la comunitat. Sota aquest discurs incorporem el paper rellevant de la participació activa i la solidaritat de la comunitat, tal com assenyala Silverio Barriga a *Salud y Comunidad: reflexiones psicosociales* (Diputació de Sevilla, 1988).

Al llibre *Malestamos: cuando estar mal es un problema colectivo*, de Marta Carmona i Javier Padilla (Capitán Swing, 2022), s'utilitza un exemple molt clarificador. Imagineu que en el temps de l'esclavitud atenguéssim els esclaus que presentin depressió, i se'ls oferís la possibilitat de prendre antidepressius. Això seria adequat? No és més lògic abolir l'esclavitud? El model biomèdic, de vegades, sol donar una resposta individualitzada i farmacològica a un malestar que té el seu origen en l'esfera social. Podem

tats i necessitats reals de la població. Es poden establir diferents tipus de projectes: tenim els projectes contributius, que s'estableixen principalment per mitjà de la recopilació de dades; tenim l'app Mosquit Alert, creada per monitorar la presència de mosquits, vectors de malalties infeccioses. Tal com es remarca a l'article "*Participación pública en los proyectos de investigación: Formas de crear conocimiento colectivo en salud*" (Jacques, C., Pons, M., McGhie, J., Rodríguez, I., Medina, L., Mahtani, V., Pujol, E., Berenguera, A., a *Gac Sanit*, 2019), existeixen també els *projectes col·laboratius*, que permeten que les persones aportin dades i participin en el disseny, interpretin i facin difusió dels resultats.

L'ecologisme i les pràctiques conservacionistes avui van més enllà de preservar una espècie en concret, per plantejar mesures dirigides a resguardar ecosistemes complets i les seves

Aquesta forma de concebre la salut també promou la col·laboració pública i la participació de la ciutadania en projectes d'investigació

arribar a identificar patologies i processos que són propis del model socioeconòmic predominant. En les societats de consum i el món opulent estan marcades per la depressió, la hiperactivitat, l'ansietat, les addiccions, l'anorèxia, la vigorèxia, les malalties cardiovasculars, la diabetis o l'obesitat. La medicina social intenta donar resposta a aquestes qüestions.

Jasmine McGhie situa la salut com una *potència col·lectiva*, on aquesta i la malaltia es troben en un diàleg. El marc col·lectiu actuarà de forma més o menys efectiva per allunyar-se de la malaltia, el patiment o la injustícia. Des d'aquesta mirada, que neix a l'Amèrica Llatina, "la salut és la responsabilitat d'una comunitat d'estar bé" (McGhie, 2023). Per tant, el sistema sanitari és un instrument que es posa a disposició de la col·lectivitat, i que requereix la integració d'altres institucions, serveis i actors, que acompanyaran aquesta tendència a preservar la salut i el benestar del conjunt.

Aquest model de salut col·lectiva també promou la participació pública en projectes d'investigació, entenent-se com una manera de crear coneixement col·lectiu en salut. Els ciutadans participen junt amb els equips d'investigació, cosa que permet que l'estudi s'adapti a les priori-

interaccions. Aquestes mesures tenen presents els cicles dels ecosistemes i la seva capacitat d'autoregeneració. A "*La importància del mutualisme para la conservación biológica*", *Herreriana*, 2007), Victor Adrián Pérez assenyala com punt clau el *mutualisme*, les relacions simbiòtiques i el comensalisme entre espècies, com també la preservació de la biodiversitat (Pérez, 2007). Aquesta mateixa perspectiva sistèmica seria aplicable al benestar social, i en paraules de Jorge Reichmann, a *Simbioética. Homo sapiens en el entramado de la vida* (Ed. Dilemata, 2022), ens caldria una reforma intel·lectual i moral basada en una *Simbioética*. L'ecofeminisme també ens apropa als principis d'*interdependència* i *ecodependència* -apunta Yayo Herrero a *Una mirada para cambiar la película. Ecología, feminismo y sostenibilidad* (Ediciones Dyskolo, 2016)- i ens recorda que perquè una societat sigui saludable cal que prenguem consciència de la nostra relació de dependència amb el medi natural, la biodiversitat i el conjunt de les persones.

Si volem cercar un major benestar i salut, ens calen imaginari col·lectius més sensibles, que ens apropin a societats més justes, cooperants, ecològiques i sostenibles. ●

TEXT: **JOSE HERRERO**

SOCI I COORDINADOR DE L'ÀREA DE SALUT INFANTIL DE COS COOPERATIVA DE SALUT

IL·LUSTRACIÓ: **FURIAAAAA**

Herbes mengívoles, quin remei

TEXT **GIUSEPPE SAVINO**

FOTO **VICTOR SERRI**

Les herbes comestibles han estat presents en la cultura dels Països Catalans des de temps antics. Una gran varietat de plantes s'han utilitzat tradicionalment per a afegir sabor, aroma i nutrients a les menges, però també per les seues propietats medicinals i nutricionals. En els darrers anys, han guanyat popularitat en la gastronomia contemporània, amb un renovat interès per la seua versatilitat. Dins de la gran diversitat de les herbes comestibles que es poden trobar als Països Catalans, podem mencionar-ne algunes com les cama-roges (*Chicorium intybus*), les roselles (*Papaver rhoeas*), els llicions (*Sonchus oleraceus*), les cosconilles (*Reichardia picroides*), els conillets (*Silene vulgaris*) o la ravenissa (*Diplotaxis eruroides*), entre d'altres. S'empren en una gran varietat de plats: des de sofregits fins a estofats, passant per sopes, salses i adobs per a les carns. A més, les propietats medicinals d'aquestes herbes les converteixen en una bona opció per a afegir nutrients i beneficis per a la salut als plats.

GENER | FEBRER | MARÇ | **ABRIL | MAIG | JUNY | JULIOL** | AGOST | SETEMBRE | OCTUBRE | NOVEMBRE | DESEMBRE

AMANIDA DE ROSELLES AMB FORMATGE DE CABRA

INGREDIENTS:

- 1 manoll de roselles fresques
- 1/2 ceba vermella, tallada a rodanxes fines
- 100g de formatge de cabra esmicolat
- 4 anous picades
- 2 cullerades de vinagre de vi blanc
- 2 cullerades de mel
- 1 culleradeta de mostassa de Dijon
- 3 cullerades d'oli d'oliva verge extra
- Sal i pebre negre molt, al gust.

INSTRUCCIONS:

1. En un bol gran, barrejar les roselles, la ceba tallada, el formatge de cabra i les anous.
2. En un pot xicotet, barrejar el vinagre de vi blanc, la mel, la mostassa de Dijon, l'oli d'oliva, la sal i el pebre negre. Batre-ho bé per a emulsionar la vinagreta.
3. Abocar la vinagreta sobre l'amanida de roselles i barrejar-ho suaument fins que cobrisca tots els ingredients.

Aquesta amanida de roselles és ideal per a menjar-la a l'estiu, perquè és refrescant i plena de sabors contrastats. Les fulles de les roselles hi aporten unes notes àcides i refrescants, mentre que el formatge de cabra, les cebes i les anous li confereixen una textura cruixent i un sabor salat i dolç alhora. La vinagreta de mel i mostassa dona al plat un toc dolç i picant que equilibra tots els sabors.

Publicitat

espai cultural cooperatiu

Riera d'Escuder, 38
08028 Barcelona
www.lacomunal.coop
info@lacomunal.coop
@lacomunalsants

Aula d'Idiomes
LA DES KOMYNAL
Directa
Jango
LADINAMO
LACIUTAT INVISIBLE.COOP
LACOL ARQUITECTURA COOPERATIVA
EntrePobles
EntrePobles
Irídia_
QUESONI

CORREU+OFICINA GRATUÏT
SomNúvol
.coop

♥ Tecnoètic ♥ Cooperatiu
♥ Programari lliure

▶ **Gratuït:** correu+oficina **tast**
▶ **4€/mes:** correu16b+oficina106b
▶ **35€/mes:** oficina multiusuari + 3 correus

arc
Assegurem compromís

www.arc.coop

LA DES KOMYNAL

Menú del dia
de dilluns a divendres
de 13:00 h a 15:30 h
Reserves a 93 119 06 92
ladeskomunal.coop

Collectiu Ronda
Defensem tots els teus drets
www.cronda.coop
T. 932682199

KAMILOSETAS MUSKARIA

distribuïdora llibertària
www.nodo50.org/kamilosetas
kamilosetas@nodo50.org

LA INVENCION DE LAS MUJERES
UNA PERSPECTIVA AFRICANA SOBRE LOS DISCURSOS OCCIDENTALES DEL GÉNERO
Oyèrónké Oyèwùmí

VIRUSEDITORIAL.NET
VIRUS

COOPERES O COMPETEIXES?

Premis Micaela Chalmeta 2023
Per a la creació de cooperatives de l'Economia Social i Solidària
Inscripcions fins el 22 de maig
Informació i sol·licituds a
www.bcn.coop/micaela

coòpolis
Aliança cooperativa de Barcelona
economia social
Generalitat de Catalunya
Departament d'Empresa i Treball
Ajuntament de Barcelona

FOTOGRAFIA: **MARC SANYÉ**

Fa deu anys, l'embassament de Llosa de Cavall (el Solsonès), al massís prepirinenc català, estava al 60% de la seva capacitat. Fa un any, estava al 40% i enguany se situa al voltant del 20%. És l'efecte de la sequera que està colpejant els Països Catalans. Amb una mancança d'aigua cada vegada més crítica, també les zones del territori més riques en el que ja s'anomena l' 'or blau' mostren paisatges gairebé postapocalíptics, cada vegada més atemoridors.

Colòmbia

S'OBRE LA VEDA PER LEGALITZAR LA COCA

Per primer cop, un govern colombià planteja al món un camí cap a la regularització del narcotràfic, font econòmica que ha alimentat dècades de violència alhora que ha cobert les necessitats de gran part de la població

TEXT I FOTOGRAFIES: BERTA CAMPRUBÍ

El paradigma sobre el narcotràfic està canviant a Colòmbia, principal productor de cocaïna del món. Amb l'arribada per primera vegada del moviment polític progressista liderat per Gustavo Petro al Palau de Nariño, des del discurs oficial s'ha deixat de judicialitzar i estigmatitzar a les productores de fulla de coca -per regla general, humils comunitats camperoles i indígenes- i s'ha posat el focus en la resta de la fotografia històricament invisibilitzada: els grups criminals que gestionen el mercat nacional i internacional de la cocaïna, que el 2022 va registrar màxims històrics de volum de negoci, amb un consum concentrat al nord global i marcat pel fracàs de les polítiques antinarcòtiques imposades des dels Estats Units durant tres dècades.

“La guerra contra les drogues ha fracassat: han augmentat els consums mortals, s'ha produït un genocidi al meu continent, i el meu país ha condemnat milions de persones a les presons per ocultar les responsabilitats socials; li han donat la culpa a la selva i les seves plantes”, assenyala el president Petro el 20 de setembre en el seu primer discurs davant de l'assemblea general de l'Organització de les Nacions Unides. Tot i el canvi radical que aquestes paraules impliquen després que el país de García Márquez estigués representat internacionalment durant més de vint anys per governs uribistes vinculats al paramilitarisme i al narcotràfic, l'arribada al poder del Pacte Històric no ha provocat per ara una ruptura amb els Estats Units i l'estratègia antidrogues de Colòmbia continua tenint una agenda comuna amb la potència del nord.

UNA “TENDÈNCIA PLANETÀRIA”

“S'ha plantejat la idea del cultiu de fulla de coca, però un projecte de llei que busqui la legalització de la cocaïna no ha estat formulat encara en el pla legislatiu, tot i que sí que ho ha estat en la discussió política general”, assegura el filòsof i senador Iván Cepeda. Fill d'un dirigent de la progressista Unió Patriòtica assassinat el 1994 per paramilitars i protagonista de la pugna judicial que l'any 2020 va fer que les colombianes veiessin l'ex-president Álvaro Uribe entre barrots durant només dos mesos per frau processal i suborn a testimonis, Cepeda és un dels polítics del Pacte Històric que ha defensat amb més vehemència els acords de pau de l'Havana i els drets de les comunitats

rurals que viuen del cultiu de la fulla de coca. Segons ell, la regularització del que avui anomenem narcotràfic “és un tema que aviat arribarà a ser objecte de debat, de lleis i de mesures: és una realitat global, una tendència planetària, i el sorgiment de les drogues sintètiques i del seu mercat cada cop més actiu que competeix amb les drogues més tradicionals mostra que aquest serà el camí”.

Perquè una proposta així s'obri pas, però, serà necessari “no només un ambient i un context internacional favorable, sinó un bloc molt sòlid des del punt de vista polític a Colòmbia”, conclou Cepeda. I aquesta conjuntura encara no ha arribat. El context real actual, però, ens parla, segons l'últim informe dedicat a la cocaïna de l'Oficina de l'ONU contra les Drogues i el Delicte (ONUDD, segons les seves sigles en anglès), d'un augment sense precedents del mercat global, que s'hauria duplicat des de l'any 2014. Colòmbia produeix un 61% de la cocaïna que es consumeix al món i el Perú i Bolívia són l'origen del 39% restant. A l'Amèrica del Nord es consumeix un 30% d'aquesta producció, a Europa un 24% i a Amèrica Central i del Sud un altre 24%. L'informe també parla d'un narcotràfic cada vegada més fragmentat, amb presència de més grups criminals implicats en tota la cadena i d'unes rutes que s'han traslladat dels ports espanyols i portuguesos cap al Mar del Nord, a Anvers (Bèlgica), Hamburg (Alemanya) i Rotterdam (els Països Baixos).

Pel que fa a Colòmbia, l'informe inclou una interessant línia del temps que mostra les dinàmiques cabdals dels actors implicats en la manufactura de la cocaïna. En el seu inici, als anys vuitanta, estaven liderades pels càrtels de Cali i Medellín, que a partir de 1993 ja incloïen els principals bàndols del conflicte armat colombià, les Forces Armades Revolucionàries de Colòmbia (FARC), l'Exèrcit d'Alliberació Nacional (ELN) i les Autodefenses Unides de Colòmbia (AUC) -grups paramilitars vinculats al govern d'Álvaro Uribe. En l'actualitat, després de la firma de l'acord de pau, impliquen 22 estructures paramilitars, 30 grups residuals post-FARC -o com s'autoanomenen, “dissidències de les FARC”- i vuit unitats de guerra amb un comandament central de l'ELN, l'última guerrilla activa al país. Són grups atomitzats, sense lideratges clars i sense referents polítics, que protagonitzen enfrontaments armats entre ells ►

A la província del Cauca és habitual sembrar a la muntanya, a zones de gran pendent

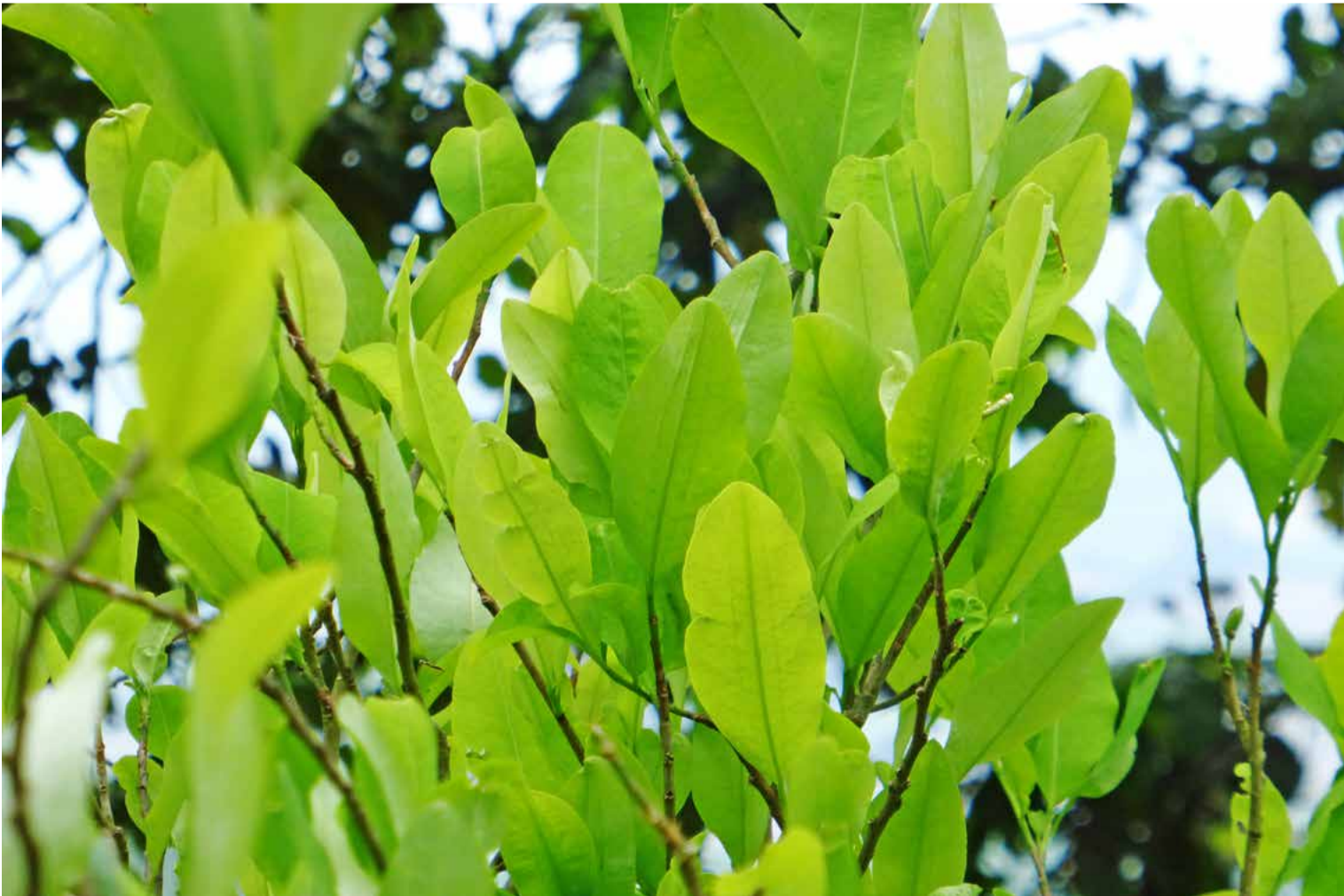
► i amb l'exèrcit colombià per dominar els territoris rics en cultius, laboratoris i *crystalizaderos* de pasta base de cocaïna, que tenen com a cost la vida de multitud de camperoles, indígenes i joves de les perifèries urbanes que es veuen atrapades en aquest mercat.

DEL 'COCALERO' AL CONSUM

Segons l'ONU DC, l'any 2021 hi havia 21 milions d'usuàries de cocaïna al món -el 73% homes-, un percentatge inferior al del cànnabis (amb 209 milions), els opioides (amb 61 milions) i les amfetamines (amb 34 milions). Amb el boom de l'opioide sintètic fentanil arreu del món, particularment, als Estats Units, les morts relacionades amb l'ús de drogues es concentren en un 77% en aquest grup de substàncies i, en realitat, només un 4% de les defuncions es deriven del consum de cocaïna. Però aquest informe no comptabilitza les morts que causa el mercat de la cocaïna a l'altra banda de la cadena del narcotràfic, als entorns de la fase de la producció.

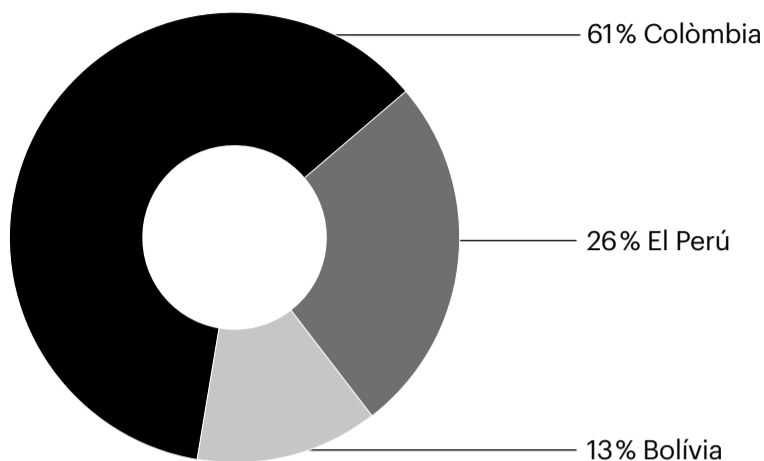
Tot i la firma dels acords de pau entre les Forces Armades Revolucionàries de Colòmbia (FARC) i l'Estat colombià l'any 2016, la guerra i l'assassinat sistemàtic de defensores del territori, camperoles i indígenes, han tingut continuïtat a les regions més aïllades del país, on abunden els monocultius de coca i altres activitats extractivistes. Només durant l'any 2021 van tenir lloc 67 massacres amb 243 víctimes i van ser assassinades 109 líders socials i 35 excombatents de les FARC que s'havien acollit a l'acord de pau de l'Havana el 2016. Malgrat que no es pot afirmar que totes aquestes morts tinguin relació amb el mercat del narcotràfic, és necessari entendre que estan travessades per la conflictivitat d'un país on perviu una guerra finançada pel narcotràfic des dels anys noranta.

Malgrat els senyals enviats pel president Petro, l'arribada al poder del Pacte Històric no ha provocat per ara una ruptura amb els Estats Units i la seva estratègia antidrogues

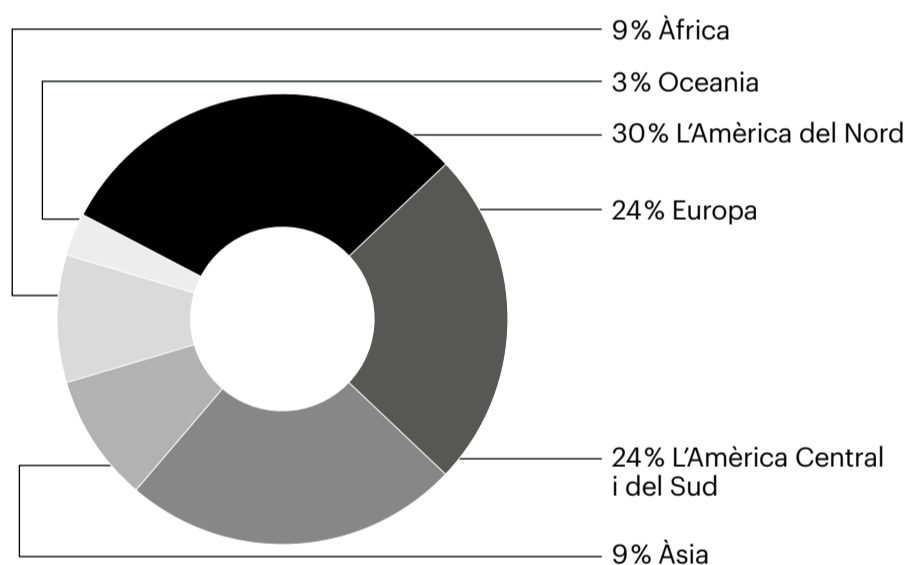

La coca és una planta sagrada per als pobles andins mil·lenaris

Cultiu de coca, 2020

Consum de cocaïna, 2020

FONT: ONUDC

“El narcotràfic és una indústria nacional i internacional i el que genera el prohibicionisme són grans oportunitats per sectors criminals que en la clandestinitat administren i es lucren d’aquest mercat i que han cooptat la majoria d’institucions estatals”, explica el líder i polític indígena del poble nasa Feliciano Valencia. Provenint del nord del departament del Cauca, una de les regions amb més producció de fulla de coca i més violència del país, assegura que el narcotràfic és un sistema sofisticat i rendible amb el qual, en moltes regions, les polítiques públiques no poden competir. “S’ha convertit en l’instrument de satisfacció de les necessitats bàsiques a les regions abandonades per l’Estat”, afegeix. Per la seva banda, Camila Rodríguez, activista antimilitarista de Bogotà, ho resumeix d’aquesta manera: “El capitalisme és l’economia dels rics i el narcotràfic és l’economia dels pobres. A Colòmbia totes vivim del narcotràfic. Per això, tot i que la regularització és una opció necessària, és un camí que costarà molts anys i molta sang”.

CONTRADICCIONS DE LA POLÍTICA ANTIDROGUES

El que ha fet històricament l’anomenada “guerra contra les drogues” a Colòmbia, segons Iván Cepeda, és “perseguir la pagesia i no colpejar ni les xarxes financeres, ni els sectors més poderosos del narcotràfic i els seus aliats al món polític i econòmic global”. Un dels experts amb més estudis publicats sobre la relació entre el narcotràfic i el conflicte armat a Colòmbia és el sociòleg Ricardo Vargas, qui afirma rotundament que “darrere les polítiques de drogues, sobretot les dels Estats Units, es mouen interessos financers, geopolítics i de seguretat: són una carta de presentació per tenir tropes i bases militars al nostre país. Tenen a veure amb la indústria militar”. Resulta evident que l’objectiu real d’aquestes polítiques no pot haver sigut eliminar les substàncies psicoactives quan, 25 anys després de l’arribada del Pla Colòmbia, pactat entre els presidents Bill Clinton i Andrés Pastrana, el negoci de la coca no ha fet més que augmentar.

“No ha existit una estratègia per combatre el flagell del narcotràfic, el que hem vist és com s’han dilapidat molts diners en aquesta guerra contra les drogues, amb un alt cost en vides humanes, la majoria de les quals són joves”, afegeix Feliciano Valencia. “Si l’Estat volgués combatre de veritat aquest fenomen, posaria investigadors a gran escala a ports com el de Buenaventura, per on es calcula que surt el 70% de la cocaïna introduïda en contenidors de mercaderies legals, però la Fiscalia dona l’esquena a aquesta situació”, confirma Ricardo Vargas.

“És absurd pensar que en prohibir-se un mercat aquest deixa d’existir. La pau total no és possible en economies il·legals basades en el narcotràfic, no és possible si aquestes economies continuen finançant grups armats que controlen les rutes i els territoris possibilitant que l’alcaloide arribi al mercat internacional”, es lamenta Feliciano Valencia. Per mitjà d’organismes intergovernamentals com l’Organització d’Estats d’Amèrica o la mateixa ONU, el govern de Petro ha fet una crida a altres nacions, sobretot als països consumidors, perquè facin un exercici de consciència i entenguin que s’han de tancar les portes a l’economia del narcotràfic. “Esperem que la seva paraula tingui eco, perquè el narcotràfic és responsable de la tragèdia que viu el nostre país, però també de la desforestació de l’Amazònia o de l’escalfament global”, conclou el líder indígena. ●

una altra economia és necessària
una altra forma d’estalviar ja és possible

coop57
serveis financers ètics i solidaris

www.coop57.coop

Benvingudes a la comunitat del llibre crític

Fes-te sòcia de la llibreria crítica
La Repartidora des de 50€/curs

Descomptes · Llibres gratis · Assemblea anual de sòcies

C/Reverend Rafael Tramoyeres 8 baix
Benimaçlet - València
960 83 56 13 - larepartidora.org

Saps què passa al teu barri?
Descobreix un món d’activitats al

quèdequè

Homofòbia d'estat a Uganda

La influència de grups cristians ultraconservadors en alguns països africans instiga nous marcs legals, com el que ha superat fa poc el primer tràmit del Parlament ugandès, que penalitza durament les dissidències sexeafectives

CELIA MURIAS

MEMBRE DEL GRUP D'ESTUDIS AFRICANS (GEA-UAM) I DEL COL·LECTIU AFRICAYE

ÁNGELES JURADO

PERIODISTA A CASA ÀFRICA I MEMBRE DEL COL·LECTIU AFRICAYE

El recent enduriment de lleis que persegueixen els col·lectius LGTBQANB+ (lesbianes, gais, trans, bisexuals, intersex, queer, asexuals, no binàries i d'altres) a Ghana i Uganda asenyala una nova onada d'homofòbia d'estat al continent africà. El terme fa referència a la institucionalització de l'homofòbia per mitjà d'accions governamentals que impulsen lleis i mesures que persegueixen les persones que s'identifiquen amb l'espectre d'aquests col·lectius.

Tot i que l'homosexualitat ha format part de la història i la realitat social africanes durant segles, en l'última dècada hem assistit a diversos processos d'exacerbació de l'homofòbia d'estat al continent. L'homosexualitat és il·legal a països com Kènia, Tanzània i Uganda, on és objecte de penes de presó, entre altres càstigs. La pena de mort per pràctiques homosexuals continua vigent a Mauritània, Nigèria i Somàlia. D'altra banda, cinc països africans les han despenalitzades en l'última dècada (Angola, Botswana, Moçambic, Lesotho i les Seychelles) i les parelles del mateix sexe estan legalment reconegudes a 22 dels 54 països africans.

L'anàlisi sobre les arrels i les implicacions sociopolítiques d'aquest repunt de l'homofòbia asenyalen, principalment, en dues direccions: per una banda, un factor extern, l'expansió de les esglésies evangèliques i, en un sentit ampli, de

la ultradreta religiosa i ultraconservadora al continent; però també un factor intern, que és la instrumentalització de l'homofòbia per part de certs líders polítics.

REPRIMIR L'ACTIVISME

El 7 de març, un projecte de llei antihomosexualitat superava el tràmit de l'aprovació del Parlament ugandès. La proposta, duríssima, preveu pena de mort i cadena perpètua per a les relacions homosexuals, fins a catorze anys per "intent" d'homosexualitat, fins a vint anys per "reclutar, promocionar o finançar activitats entre persones del mateix sexe" i, fins i tot penes pel fet d'autoidentificar-se com a tal. A més de l'òbvia violació de nombrosos drets humans, la llei és problemàtica a causa de la seva vaguetat. La investigadora Jacky Kemigisa adverteix que la redacció -plena de verbs com *promoció*, *intenció* o *conspiració*- deixa oberta la porta a la repressió i criminalització d'activistes pels drets sexuals, ONG, grups que els donen suport financer o fins i tot a periodistes o educadors, en un context en què les llibertats civils ja estan reduïdes i coaccionades per diverses legislacions, fruit de la deriva autoritària del govern de Yoweri Museveni.

Una batalla legal similar es produeix a Ghana, on la legislació vigent sobre homosexualitat data del 1960 i s'estudia un projecte draconian de llei antihomosexual des de l'agost de

2021, que amenaça de convertir-se en una de les més dures del continent africà i s'alinea amb la ugandesa en la seva obertura a interpretacions tendents a la repressió.

ARRELS COLONIALS

En els darrers anys hem estat testimonis a escala global de l'avenç dels discursos ultraconservadors formulats per grups cristians extremistes i d'ultradreta, i de la seva extensió per mitjà de xarxes transnacionals fortament finançades per a la incidència política, basades en la suposada defensa dels valors tradicionals de la família. Han tornat a la nostra actualitat atacs que semblaven superats, als drets de les dones -especialment els sexuals i reproductius-, així com contra els avenços en la consecució de drets per a les comunitats LGTBQANB+.

No obstant això, al continent africà, aquesta ofensiva va començar abans, precisament a causa, en part, del declivi de la influència en les seves comunitats que grups evangèlics ultraconservadors estaven notant als Estats Units, i la necessitat d'expandir-se a nous caladors més receptius. Així, van incrementar el finançament a grups conservadors locals africans i van desembarcar amb missatges incendiàries -acusant les persones homosexuals de reclutament infantil i pedofília- i van exercir una influència creixent sobre líders polítics i religiosos a molts països al sud del Sàhara.

Alguns líders promouen el relat que fenòmens com el feminisme o la lluita pels drets LGBTIQ+ són "imposicions colonialistes" contra els "valors africans"

Una activista pels drets LGBTIQ+ en una protesta contra la nova llei 'antihomosexualitat' ugandesa davant de l'oficina de l'Alt Comissionat d'Uganda a Nairobi (Kènia)
| ARXIU

En aquest context, l'any 2009 Uganda, ja va presentar una llei similar a la que es debat aquests dies, coneguda com el “decret mata gais” (*Kill the Gays Bill*), que exacerbava l'homofòbia social i institucional desenvolupada sota la influència de grups evangèlics. Un dels líders més prominents de l'evangelisme nord-americà, Scott Lively, es va enfrontar a una demanda per crims contra la humanitat al seu país pel seu paper en l'impuls d'aquesta llei i la consegüent campanya repressiva. El Parlament ugandès va aprovar la llei el desembre del 2013 i es va ratificar el febrer del 2014, encara que el Tribunal Constitucional la va anul·lar l'agost del mateix any per un defecte de forma. Tot i això, pel camí, els atacs a membres de les comunitats LGTBQANB+ es van succeir, incloent-hi l'assassinat de l'activista gai David Kato l'any 2011, en plena onada d'odi desfermada pels debats sobre la proposició de llei.

Una investigació del projecte 50.50 de l'organització Open Democracy va establir l'any 2020 que grups d'ultradreta cristiana nord-americans, molts d'ells vinculats a l'administració Trump, van destinar almenys 280 milions de dòlars en donacions opaques amb l'objectiu d'internacionalitzar la seva agenda i influir en lleis, polítiques i opinió pública a escala global entorn dels drets sexuals i reproductius i en contra dels drets LGTBQANB+. Més de

vint grups d'aquest perfil van gastar fins a 54 milions de dòlars només a Àfrica des del 2007, i activistes com la sud-africana Sibongile Ndashe, directora de la Iniciativa per al Litigi Estratègic a Àfrica (ISLA, per les seves sigles en anglès), ha qualificat d'“imperialisme i neocolonialisme: bàsicament, estan tornant amb la Bíblia, cosa que no és africana”.

Precisament, aquesta darra observació assenyalava l'altre pilar principal de l'homofòbia. Els líders africans que més activament promouen l'homofòbia d'estat ho fan sota la narrativa de la lluita per preservar els “valors africans” davant de la “imposició colonialista LGTBQANB+” per part d'Occident. D'aquesta manera, es presenten com a “homes forts” davant de les seves comunitats, per mitjà de l'ús populista de la noció estesa que l'homosexualitat (com el feminisme) “no és africana”. Amb aquest discurs, assenyalen aquestes comunitats com a caps de turc de tot el que va malament als seus països i desvien l'atenció dels casos de mala governança i corrupció o fins i tot de l'increment d'episodis d'abusos infantils per líders religiosos, convenientment escombrats sota la catifa per la histèria col·lectiva davant de l'“onada d'homosexualitat”.

El que és irònic és que, precisament, la “imposició colonial” són les rèmores legislatives de l'època de domini europeu als respectius codis penals, plens d'articles que criminalitzen

els “vics contra natura” o les “abominacions carnals” entre persones del mateix sexe. L'activisme posa els seus esforços en lluitar contra aquesta narrativa i visibilitza la normalitat amb què es vivien aquestes realitats en societats precoloniales, a més de batallar als jutjats per derogar o modificar aquestes disposicions colonialistes.

“CLÀUSULA DE REHABILITACIÓ”

Tornant a la recent llei ugandesa, després de la seva aprovació gairebé per unanimitat al Parlament, el tràmit estipula que el president havia de ratificar-la, esmenar-la o vetar-la. El 20 d'abril, Yoweri Museveni va retornar la proposta de llei al Parlament amb esmenes perquè fossin reconsiderades per la càmera. Diverses activistes apunten que aquest gest no és posi-

tiu: Museveni ha reiterat el seu suport a la llei i les esmenes podrien estar relacionades amb un desenvolupament més profund de l'anomenada “clàusula de rehabilitació”, que proposa exonerar o reduir la pena si la persona nega i renuncia a la seva sexualitat i cerca rehabilitació.

L'activisme del continent africà continua mobilitzant-se en els jutjats, a les xarxes socials i a l'arena política per combatre la deriva antihomosexual d'alguns governants autoritaris i -el que és més preocupant- de països tradicionalment més tolerants i democràtics, com Ghana. Alhora, ens recorden que l'homosexualitat és tan africana com tot el que és humà. Els drets de les minories de tota mena són al centre d'aquesta batalla contra la diversitat i la vida. ●

Vicent Costa

filòsof i matemàtic

“La intel·ligència artificial respon a una raó instrumental i a una lògica capitalista”

Possiblement és la combinació de la seva formació matemàtica amb la filosòfica el que fa que Vicent Costa (Albuixec, 1989) sigui capaç de guiar-nos amb claredat pel laberint de la intel·ligència artificial (IA). De fet, fa poc, el llibre que ha escrit amb Enric Senabre, *Intel·ligència artificial. Com els algorismes condicionen les nostres vides* (Sembra Llibres, 2021), ha estat guardonat amb el premi ACIA 2022 al Millor Treball de Difusió en IA. Científic titular del Consell Superior d'Investigacions Científiques (IIIA-CSIC), Costa ha centrat la seva recerca en l'estudi de lògiques per a la intel·ligència artificial, en el disseny de models explicatius i en les qüestions socials i ètiques. Aprofundim en la seva especialitat ara que la irrupció del bot de conversa ChatGPT, especialment a les aules, obre el debat sobre si el seu ús pot representar una ajuda o una amenaça per a l'activitat humana

TEXT: **GEMMA GARCIA**
FOTOGRAFIES: **VICTOR SERRI**

Com definiries la intel·ligència humana?

Com la capacitat de poder planificar tasques amb objectius particulars, d'esquivar imprevistos i obstacles, d'aprendre d'una manera flexible, d'adaptar-se al context i tenir certs coneixements del que anomenem *sentit comú*.

I l'artificial?

L'entenc com a disciplina i és la ciència i l'enginyeria que es dediquen al disseny de màquines físiques i virtuals que porten a terme tasques que els éssers humans concebem com a *intel·ligents* i tasques que impliquen facultats psicològiques, com ara l'equilibri o la percepció visual. L'ús del terme *intel·ligència* no està exempt de polèmica i el seu abast s'exagera, perquè les facultats psicològiques tenen poc a veure amb la intel·ligència. No diríem mai que una persona cega no és intel·ligent pel fet de no ser capaç de percebre un arbre. Per ara, tots els progressos s'han produït en la intel·ligència artificial (IA) anomenada *dèbil*, que només porta a terme activitats concretes. La IA *forta* seria aquella amb una intel·ligència general, semblant a la dels éssers humans.

Però la intel·ligència artificial, a diferència de la humana, podrà actuar algun cop amb consciència o empatia?

Un sistema de IA podrà simular empatia i consciència, però no en *tindrà* mai. Per tant, des de la filosofia clàssica, podem dir que no té responsabilitat moral, perquè no compleix els requisits bàsics, i li manca una ètica, perquè no s'ha desenvolupat en el marc d'una societat. La intel·ligència humana no és només la raó instrumental, quantitativa, sinó que conté una part qualitativa que té a veure amb el context, les vivències i l'empatia. Hi ha persones expertes que insisteixen molt en el fet que la IA no segueix uns processos interns similars als dels humans -no raona igual de bé, no té una semàntica ni un coneixement del món exterior...-, però el problema és que les usuàries a vegades els ho atribuïm.

La nostra idea d'intel·ligència artificial està influïda per la ciència-ficció? En quin punt ens trobem pel que fa al desenvolupament?

És molt important entendre que una ciència sempre manté una relació constitutiva amb la societat en què es desenvolupa. L'hem d'entendre com una activitat humana i, per tant, està sotmesa als interessos i a les relacions de poder pròpies d'un període històric determinat. I, fins i tot, a les aspiracions individuals de les persones que la desenvolupen. En aquest sentit, també l'hem d'entendre com una activitat que s'emmarca dins d'una societat on la ciència-ficció té un pes molt important i va teixint un imaginari que no només comparteixen les persones no expertes en intel·ligència artificial, sinó també les mateixes desenvolupadores o programadores. Estem molt lluny del que mostra el cinema. Ens trobem en una dicotomia molt reduccionista: l'entusiasme ingenu que defensa que els nostres mals acabaran amb el desenvolupament científic i tècnic de la IA o aquella perspectiva catastrofista, fins i tot apocalíptica, d'un futur obscur dominat per una IA *forta*. Cal combatre aquesta dicotomia que opera com una cortina de fum: ens fa perdre temps per als debats rellevants. Els sistemes de IA actuals són *dèbils* i són els que realment tenen un impacte en el nostre dia a dia. Mentre perdem el temps amb les opinions polaritzades, tenim un sistema que no posa per davant les persones.

En quins àmbits s'està aplicant la intel·ligència artificial?

Gairebé en tots els àmbits possibles de la vida: és un algorisme el que decideix si el banc ens concedeix la hipoteca, hi ha països on les ajudes socials també les decideix un algorisme. En l'àmbit sanitari hi ha molts programes que complementen el diagnòstic mèdic, en l'educació ja s'apliquen molts sistemes de IA...

Parlem del disseny de l'algorisme. Aquesta fase carrega tots els prejudicis, estereotips i discriminacions que impregnen la societat?

El disseny està esbiaixat no només per qui el desenvolupa, qui escriu el codi, sinó pels interessos de les persones que manen

i que decideixen quin tipus de projecte es farà, amb quins objectius i on s'aplicarà. Amb la IA la presa de decisions no és objectiva, tot i que es ven com a tal. No és que estiga malament per se utilitzar un algorisme per complementar una decisió, el problema és presentar-ho com quelcom objectiu. A més, no pots predir els usos que en farem i les relacions que hi establirem.

Per què es volen presentar com a sistemes neutrals, desproveïts d'ideologia?

La dimensió econòmica necessita vendre els sistemes com a neutres. Si t'he de vendre un producte, t'hauré de dir que és objectiu i eficaç. A més, hi ha gent, fins i tot qui coneix millor la IA, que encara defensa el cientisme, és a dir, que les decisions basades en números, en estadística, en matemàtiques, tenen un component més objectiu. Però també és molt important recalcar que des de la política s'utilitzen els avenços tecnològics per a justificar les accions en l'àmbit social. Poden dir: "Hem deixat aquesta persona sense una ajuda perquè un sistema de IA així ho ha decidit". Però el dia que un sistema li digui a una política que ha de repartir millor els béns no li farà ni cas.

Qui són els principals ideòlegs del desenvolupament de la IA en l'actualitat?

La major part de la recerca que es fa acaba llançant-se al mercat i té unes implicacions evidents: la manera en què es venen certs productes. A més, tenim un problema perquè la major part del finançament que rebem les institucions públiques prové d'institucions privades. Des de l'àmbit públic ens fem la pregunta de per què fer un disseny i si realment cal fer-lo, però, en canvi, una empresa privada es dirà com fer-ho i prou, la lògica capitalista guiarà la recerca. Els ideòlegs actuals són grans empreses tecnològiques, amb fronteres difuses, com Google, Microsoft, Amazon o Facebook i amb uns interessos clars: fer-se més rics. La recerca principal en IA la desenvolupa OpenAI, que forma part de Microsoft. Jo faig un tipus de IA que queda molt lluny d'aquests grans projectes basats en dades que busquen dissenyar un producte final amb molt impacte i que acaben marcant el camí de tota la recerca, la pública i la privada. Al remat, la sensació és que hi ha molta gent treballant en AI, però poca la controla.

Quins creus que són els àmbits d'aplicació de la IA que impliquen més riscos?

Alguns són evidents, com el militar, on la distància, la impersonalització i l'automatització són molt rellevants i fan desaparèixer el component humà. Tot i que a hores d'ara sembla que la supervisió humana es manté en aquest tipus d'aplicacions, cal insistir que una pèrdua d'aquesta seria molt perillosa. Ara bé, per la urgència i complexitat dels reptes que planteja, cal destacar l'aplicació de la intel·ligència artificial a l'ensenyament. Hi ha un repte ètic claríssim: quines tasques hauria de tenir un robot educatiu o un sistema d'intel·ligència artificial educatiu? N'hi ha de tres tipus: cognitives, socials i emocionals. Tot i que,

“Cal combatre la dicotomia entre entusiasme ingenu i catastrofisme: opera com una cortina de fum i ens fa perdre el temps per als debats importants”

generalment, s'ha argumentat que aquestes tecnologies haurien de centrar-se sobretot en les cognitives (sense oblidar els riscos que implicaria), existeixen treballs de recerca que recullen resultats de l'ús de sistemes d'aquesta mena per treballar habilitats socials, això és, qüestions com normes a l'aula, comportament i formes de relacionar-se. Altrament, si bé eines digitals -com el paquet d'eines educatives Google Workspace for Education Fundamentals- es presenten a priori com una ajuda a la gestió docent, s'integren en els recursos de l'alumnat i plantegen qüestions preocupants relatives a la privadesa del conjunt d'alumnes. No obstant tot això, i malgrat la preocupació i l'oposició recents per part d'alguns grups de pares i mares, en general, la incorporació d'aquests sistemes no ha estat precedida d'un debat profund. El més curiós de tot és que les persones que els dissenyen s'han format en un entorn educatiu molt distint del que plantegen, on hi havia persones.

Falta fer-se la pregunta sobre quins beneficis aporta introduir aquestes eines?

Exacte, davant del disseny, la primera pregunta que ens hauríem de fer és si cal. En l'àmbit educatiu, crec que hi ha uns beneficis, que impliquen arribar a una democratització de l'ensenyament, perquè hi ha persones que no tenen accés a aules físiques o a l'educació complementària, però sí a una mena de xarxa o a una biblioteca del poble. No defenso una substitució, penso que la reivindicació ha d'estar dins de les aules físiques, perquè mentre aquesta tecnologia i la transformació digital es va integrant a les aules, cada vegada les ràtios són més elevades. L'únic benefici que li veig a la IA en aquest àmbit és com a complement, però sense oblidar la reivindicació i la lluita per una educació pública de qualitat. No té cap sentit que aquestes eines entrin en el terreny social de l'educació, on el problema principal és que falten professionals. Amb la sanitat passa una cosa semblant: hi ha robots i sistemes que ajuden, capaços de moure una persona, però la persona malalta necessita un altre ésser humà.

El sistema de xat GPT-4 ha irromput amb força en els entorns educatius i alhora està generant debat. Per què ha pres tant protagonisme?

Hi ha una campanya comercial darrere, però alhora implica un salt qualitatiu. Ja existien models basats en aprenentatge per reforçament, la diferència és que en aquest hi han treballat moltes persones. És la primera vegada que s'està a prop de passar la prova de Turing, que mesura la capacitat d'una màquina d'exhibir una resposta similar a la d'una persona, tot i que no entén els matisos del llenguatge, ni les ironies, etcètera. El xat ha fet aflorar el debat de prohibició o integració. Per mi, ha d'haver-hi una integració evident, però cal tractar dos reptes ètics i socials: la desinformació i les repercussions de l'automatització de les tasques.

Pel que fa a la desinformació, el xat dona informació incorrecta i també se n'inventa.

Sí, objectivament el xat té aquestes limitacions, s'inventa referències i cites, i pot canviar la resposta per a una mateixa pregunta. No hem d'oblidar que no està dissenyat per a donar respostes certes sinó perquè l'utilitzem i tinguem la sensació d'estar en un diàleg productiu. Ara bé, amb independència de si el xat dona informació bona o no, les persones el faran servir igualment. Fins i tot pot ser paternalista advertir d'això, quan TikTok també dona informació incorrecta i el jovent el fa servir com a eina d'informació.

I l'automatització de tasques comportarà inevitablement la pèrdua de llocs de feina?

Pot haver-hi gent que perdi la feina, perquè GPT-4 és capaç, per exemple, d'organitzar cursos didàctics. Quan es dissenya un sistema de IA, és molt important veure el context on es desenvolupa i potser ara mateix la societat no està preparada per al xat. Estar-ho es traduiria en que siguem capaços de reduir la

jornada de treball si tenim eines que ens facilitin certes tasques o en establir una renda bàsica universal, però els mitjans de producció estan en mans de quatre persones que no ho faran.

Aleshores, estem posant el focus del debat en un lloc equivocat?

La divulgació de la IA que insisteix en les qüestions socials, les repercussions i les implicacions és bàsica. La ciutadania no experta ha de participar activament en el debat, només així hi haurà un canvi polític real. Hem d'entendre que eines com el xat acabaran amb algunes feines, però hem d'aconseguir canviar el paradigma laboral. Cal repartir la riquesa generada per la introducció de la IA, perquè el benefici no és fruit d'un parell d'enginyeres o informàtiques, sinó d'un esforç social i col·lectiu, hi ha institucions que hi han contribuït.

Creus que igualment estem anant molt de pressa?

Anem massa ràpid i es veu clarament amb el xat en l'àmbit educatiu. Això és un problema i estic d'acord amb la carta oberta d'experts en intel·ligència artificial que demana una moratòria del ChatGPT. Crec que els sistemes de IA haurien de ser d'alguna manera com els medicaments, que passen un control abans de llançar-se al mercat.

A part de la velocitat, vivim un moment de rebel·lió contra els límits?

Existeix la fal·làcia del salt qualitatiu, perquè tot el desenvolupament que hem fet fins ara és quantitatiu: abans, el sistema feia un parell de tasques i ara en fa un milió i més de pressa. La fal·làcia és pensar que afegint-hi capes farem el salt a l'empatia, al coneixement del sentit comú, a l'aprenentatge, a la ironia... on jo crec que no arribarem mai. El xat, per exemple, fa un munt de coses o la robòtica ha avançat moltíssim, però estem igual de lluny pel que fa a les qüestions més humanes. No hem avançat des de l'any 1956. Una màquina podrà aprendre a jugar als escacs, però no s'empenyarà si perd ni s'enamorarà de tu jugant.

Sigui com sigui, la IA forta és inassolible?

Sí, i, així i tot, hi ha gent que hi treballa. La IA forta consistiria a fer un salt qualitatiu que no hi ha manera de fer, però és el somni des de Pigmalió: l'ésser humà creant una cosa semblant, la persecució de la immortalitat. Som finits, però aspirem a la transcendència infinita, a aconseguir crear una vida artificial. La literatura i la filosofia estan plenes d'aquest somni. Són somnis o reptes científics on no hem arribat i crec que no arribarem, però ja estem patint conseqüències dolentes de tot això, ja s'està utilitzant la IA i no per al benefici col·lectiu.

Els nous sistemes no generen més benestar humà?

No, perquè no hi ha un canvi social. Si hi hagués un canvi social que entengués que la novetat s'hauria d'utilitzar per a un benefici col·lectiu i social, seria diferent. Per exemple, sobre la conducció automàtica, que està envoltada de molts dilemes ètics no resolts, ens hauríem de plantejar què passa si no l'implementem. O preguntem-nos com estava el món laboral fa deu

“Els ideòlegs actuals són grans empreses tecnològiques com Google, Amazon, Facebook i Microsoft, amb fronteres difuses i uns interessos molt clars: fer-se més rics”

anys i com està ara, malgrat l'evolució dels enginyers de IA. En el sector del periodisme, per exemple, existeixen els correctors de textos, els sistemes de traduccions automàtiques o l'accés a molta informació, però les periodistes estan millor o pitjor que abans? De moment, la intel·ligència artificial només té una dimensió econòmica, és a dir, respon a una raó instrumental i a una lògica capitalista. No podem desvincular els enginyers del lloc on es decideixen, on es dissenyen i on es fan servir. Mentre no canviem la societat, la IA no aportarà un benefici clar. Algú et posarà l'exemple de la medicina, on hi ha sistemes que diagnostiquen molt bé. Cert però, i tota la resta?

Quin paper pot jugar la filosofia en el camp de la IA?

La filosofia, les humanitats i les ciències socials han de tenir un paper important, sobretot a l'hora de decidir què es fa, com es

fa i per a qui es fa. Els sistemes de IA, des del punt de vista informàtic, seguiran un objectiu, que és fer una funció, però sempre manca el context. La filosofia, en particular, també pot ajudar a entendre quina és la relació que les usuàries tindran amb el sistema. Amb el ChatGPT, per exemple, la usuària mantindrà una relació d'agència, pensarà que és un agent que busca la veritat, i projectarà unes intencions que no estan en el disseny del programa. Alhora, la filosofia fa milers d'anys que es pregunta què és una bona explicació i actualment hi ha l'àrea IA Explicable, que són aquells sistemes que no només duen a terme una tasca sinó que, a més, expliquen per què volen fer-la. Això és central, perquè sense explicacions no pot haver-hi justícia. En l'actualitat, no hi ha un diàleg des de les facultats de filosofia amb la comunitat científica i tampoc des de la comunitat de la IA amb les humanitats; només hi ha la intenció de tenir-lo. ●

IDEARI

NOSTÀLGIA ANALÒGICA I ARQUEOLOGIES AUDIOVISUALS

La tensió entre cultura i tecnologia que es manifesta amb la resposta analògica davant de l'embat digital es pot interpretar també com una acció emancipadora de desafiament a l'algorisme

TEXT: **POL JULIÀ PASCUAL**
FOTOGRAFIES: **VICTOR SERRI**

Mai serà el mateix escoltar *A Love Supreme* de John Coltrane amb la calidesa i les interferències de la pols capturada per l'electricitat estàtica sobre la superfície d'un disc de vinil o mirar una pel·lícula de sèrie B amb els *glitches* propis d'una cinta de VHS, que fer-ho en una pantalla plena d'estímuls que requereixen atenció constant i no permeten distraccions. Les impureses del format físic, però, semblaven estar destinades a ser més efmeres: durant els anys vuitanta i noranta ja s'havien publicat nombrosos estudis que afirmaven que la vida útil dels formats basats en suports magnètics no superaria la dècada de 2020. Aquesta obsolescència tecnològica anunciada contrasta amb l'èxit que alguns d'aquests formats han tornat a experimentar durant els darrers anys. L'edició de nous treballs musicals en suport casset, l'esclat del mercat de cintes de VHS de segona mà o l'augment de vendes dels discos fonogràfics són, probablement, les cares més visibles d'aquesta romantització del format analògic que s'ha produït en plena era digital.

D'entrada, pot resultar temptador atribuir l'explicació d'aquest fenomen a un dels elements que darrerament està ocupant la centralitat en l'anomenada batalla cultural: la nostàlgia. Més enllà dels equívocs provocats per l'oportunisme dels relats finals d'Ana Iris Simón (*Feria*, Círculo de Tiza, 2020) hi ha quelcom d'interessant en el concepte d'*il·lustració fosca* alimentat per les idees del filòsof anglès Nick Land, segons les quals, en un context d'acceleració propiciat pels canvis tecnològics i culturals, es produiria una reacció conservadora. Aquesta reacció s'hauria manifestat en l'àmbit cultural de múltiples formes molt més subtils que el previsible neoluddisme tecnòfob: des de l'homogeneïtzació estètica en la qual s'emmarquen la majoria de les produccions del catàleg de Netflix fins a unes narratives que incorporen idees potencialment transformadores i les buiden de contingut, com és el cas del cinema de superherois. Un subgènere que curiosament va contribuir al ressorgiment del casset amb la distribució comercial de la cinta *Awesome Mix*, que la mare de Star-Lord havia llegat al seu fill a la pel·lícula *Guardians de la Galaxia* (*Guardians of the Galaxy*, James Gunn, 2014).

El col·leccionisme és un altre factor que, especialment pel que fa al format físic, pot aportar certa llum sobre la qüestió: més enllà de les lògiques especulatives del mercat, la pulsio per explorar fins a topar amb aquella relíquia que mereix ser redescoberta és ben viva i, paradoxalment, gràcies a portals de compravenda com Discogs o Todocoleccion.net, les possibilitats per a la fauna audiòfila i cinèfila s'han multiplicat. Alguns segells discogràfics com Analog Africa han nascut ja en un entorn digital amb l'objectiu de recuperar tresors analògics i reeditar-los per distribuir-los fàcilment per tot el món. Aprofitant aquest mateix context, la històrica discogràfica de jazz ECM va reprendre l'edició del seu catàleg en vinil l'any 2016. Uns anys més tard, el conegut crític musical californià Ted Gioia anunciava que, després de més de trenta anys, tornava al vinil. L'eufòria, però, duraria poc: al cap d'uns mesos, el mateix Gioia feia pública la seva renúncia al disc fonogràfic a causa de la decepció

provocada per uns preus excessivament elevats i les dificultats per trobar en aquest format alguns exemplars molt assenyalats. Si bé les xifres de vendes a Europa continuen augmentant en l'actualitat, als Estats Units s'ha produït una frenada considerable, que algunes expertes atribueixen al context de la pandèmia.

Encara més curiosa és la bombolla relacionada amb el col·leccionisme del vídeo domèstic. Certament, les cintes de VHS, malgrat tenir data de caducitat, encara serveixen de porta d'entrada a unes produccions de baix cost, però amb un alt grau de llibertat creativa, algunes de les quals no s'han reeditat en altres formats i que tant podien generar productes amb mirades avantguardistes com enfocaments marcadament polèmics que difícilment superarien qualsevol escrutini cancel·lador. I tot amb uns doblatges aparentment absents de qualsevol supervisió, que aportaven màgia i incomoditat a parts iguals. Però cap d'aquests elements explicaria la bogeria desencadenada al voltant de les cintes de vídeo del film *El Rey León* (Rob Minkoff, 1994), que en alguns moments es van arribar a posar a la venda per unes quantes desenes de milers d'euros. El motiu va ser la confusió generada per la viralització d'una notícia sobre la venda d'un VHS d'edició limitada de la pel·lícula d'animació de la companyia Disney que va convertir a moltes posseïdores de la cinta en fallides aspirants a especuladores.

EL SUPORT COM A CONDICIONANT CREATIU

Algú confessava fa poc que no trobava mai el moment d'escoltar IDM -Intelligent Dance Music- perquè és un estil massa exigent per escoltar-lo mentre es treballa, però alhora és massa tranquil per a l'oci desfermat postpandèmic. L'èxit dels formats analògics es pot llegir també com una impugnació a l'imperatiu productivista del capitalisme tardà. Aquesta idea

d'escoltar música per produir més o per promocionar l'originalitat pròpia es pot interpretar com un biaix respecte a qualsevol sentit artístic o, fins i tot transformador, vinculat a la creació cultural. De la mateixa manera, l'atenció i la cura que requereix mirar una pel·lícula hauria de ser incompatible amb la recepció constant de notifikacions, les dimensions mitjanes de la pantalla d'un telèfon mòbil o l'*aberració* de l'accelerador x2 d'alguns reproductors digitals.

Aquestes pràctiques pròpies d'un món fatigat reforcen la correlació entre el consum audiovisual en suports físics i els discursos *detox* o de desconexió digital emmarcats dins les retòriques terapèutiques actuals. Certament, els elements rituals que acompanyen aquests formats contribueixen a trobar espais i moments de desconexió: l'experiència d'anar

a un videoclub i triar pel·lícules descatalogades per l'aparença de la seva caràtula i les falses promeses d'unes sinopsis sovint mancades de rigor o escrites en moments de lucidesa dubtosa; el fet d'aturar-se a escoltar un disc amb la funda a les mans després de deixar caure l'agulla curiosament sobre la seva superfície... Són exemples d'accions que serveixen per pal·liar aquesta fatiga digital, però, com assenyalava el filòsof Eudald Espluga, n'obvien les causes materials i simbòliques. No obstant això, el potencial transformador dels objectes físics es troba en el fet que ens permeten recuperar la noció de temporalitat en un context hiperaccelerat, en el qual la percepció del temps queda diluïda entre el bombardeig d'intercanvis d'informació. Els materials es transformen amb el pas del temps i esdevenen objectes arqueològics que ens permeten reconstruir el passat

EL POTENCIAL EMANCIPADOR DELS OBJECTES FÍSICS RAU EN EL FET QUE PERMETEN RECUPERAR LA NOCIÓ DE TEMPORALITAT EN UN CONTEXT HIPERACCELERAT

i evocar mons propis i aliens, justament en un moment històric en el qual s'han cedit majoritàriament els espais de memòria i les funcions d'arxiu a unes xarxes socials que premien el volum i la volatilitat.

La contraposició entre la lògica fordista d'un model d'unitats limitades que es poden exhaurir o malmetre amb una lògica *toyotista* d'orientació a la producció segons la demanda, ha arribat a alterar els processos creatius i els productes finals resultants. Si els gramatges i les revolucions per minut condicionaven la durada d'un LP en vinil, els famosos trenta primers segons que Spotify té en compte per si es retribueix o no una cançó, per exemple, han fet que moltes artistes, empeses per les grans discogràfiques, redueixin la durada de les seves cançons per encabir-ne més i que les facin començar amb més intensitat. L'estratègia d'augment de la producció i dels títols disponibles en el catàleg per combatre la segmentació pròpia d'un context digital atomitzat forma part de l'aspiració centralitzadora i monopolística que comparteixen les principals plataformes de streaming i genera, juntament amb les imatges aportades per les usuàries de la xarxa, el que l'especialista en comunicació audiovisual Ingrid Guardiola anomena "superàvit audiovisual".

Internet havia de ser el Prometeu que robaria el foc als déus i el portaria al gènere humà, però després d'uns primers anys esperançadors s'ha vist que encara hi ha combat i que les condicions materials de la seva gènesi donen un avantatge clar a les grans corporacions. Unes empreses que han aprofitat les

crisis successives del sector de l'entreteniment per justificar, en nom de la salvació de la indústria, la construcció del que la periodista especialitzada en tecnologia Marta Peirano anomena "arquitectura de l'opressió" i que dificulta enormement l'exploració cultural en un moment d'abundància únic. Mai en la història s'ha disposat de tantes facilitats i mitjans per produir música i continguts audiovisuals i accedir-hi, però la percepció generalitzada és que el resultat acaba sent excessivament homogeni i que podríem estar davant d'una crisi creativa. En realitat, no ens trobem davant del fracàs de la imaginació o de la creativitat, sinó d'una nova forma de crear discursos hegemònics dins la indústria cultural que es basa en la tecnologia.

La tecnologia no és neutral i el control tecnològic s'ha exercit com a mínim des de l'origen dels estats. Però és en el marc del tecnofeudalisme actual que el totalitarisme algorítmic s'ha imposat a través de l'habitual, però errònia, equiparació entre gratuïtat o baix cost i democratització. Quan es pregunta a les creadores si les condicions que els proporcionen les grans plataformes contribueixen a aquesta suposada democratització, la resposta les situa més a prop d'un paral·lelisme amb els *enclosures* -és a dir, el tancament dels terrenys comuns a favor dels terratinents que es va produir a Anglaterra durant la fase embrionària de la Revolució Industrial. La pèrdua del control sobre la seva obra és un fenomen més comú del que es podria imaginar. I encara més temible pot resultar imaginar un món en el qual l'extractivisme de dades determini amb exclu- ►

► sivitats les produccions culturals com si es tractés d'una simple relació mercantil. Si la música i el cinema es fan no més d'acord amb els hàbits de consum, resultaran tan previsibles i autocomplaents que podrien arribar a anul·lar els anhels exploratoris, matar la curiositat i perdre la capacitat d'emocionar.

CONSUM POLITITZAT CONTRA LA REACCIÓ CONSERVADORA
Records evocadors com rebobinar una cinta o netejar un disc de vinil amb l'escombreta es manifesten sovint en forma de publicacions a les xarxes socials que busquen activar sentiments nostàlgics com a espectres del passat a l'era d'internet. Però més enllà dels vessants sensorials, emocionals i romàntics, algunes veus reclamen polititzar el consum per impedir que la cultura -i també la nostàlgia- sigui cooptada per la reacció conservadora. En aquesta línia, arran de la jornada Comunitzar la música (Vol. 3), que va tenir lloc el novembre de 2022 a l'Ateneu l'Harmonia de Barcelona, Xavier Urbano, Irene Armangué i Jordi Oliveras reclamaven més implicació de l'administració en el sector, tant pel que fa a polítiques transversals -com, per exemple, una renda bàsica universal- com amb propostes molt específiques que apunten a la creació d'una plataforma de reproducció de música en línia de propietat pública que garanteixi més drets a les artistes i faci perdre rellevància a Spotify.

La creació d'infraestructures socials en un sentit ampli, tal com les entén el sociòleg Eric Klinenberg, resulta indispensable per fer front a les desigualtats generades pel capitalisme

de plataforma. El mes d'abril es va celebrar al videoclub Video Instan de Barcelona l'Autotracking, un festival de cinema oblidat en VHS. A causa de les polítiques d'adquisicions del videoclub, avui disposa d'un catàleg amb aproximadament 5.000 títols que no s'han editat en altres formats i que constitueixen una autèntica mina per explorar abans que les cintes es desmagnetitzin. Amb aquest objectiu com a element central, el festival va proposar a una sèrie de personalitats amants de les cintes de vídeo que anessin al videoclub per escollir les pel·lícules que van acabar formant part de la programació. En paraules del seu director, Gerard Misael, "el festival també va servir per reivindicar el fet de mirar pel·lícules en una sala de cinema de barri per pensar en veu alta, riure i cridar en comunitat".

Aquest vessant comunitari també té el segell discogràfic Say It Loud, vinculat a la cooperativa de producció cultural Quesoni. La preocupació per la vertebració del teixit social i cultural sense renunciar a la qualitat artística implica buscar equilibris i teixir aliances que permetin defugir les lògiques de mercat per fer que la música sigui propera i accessible, tant físicament com econòmicament. L'aposta decidida pel vinil, segons Angel Sorroche, membre de la cooperativa, s'explica perquè "es tracta de peces que s'han fet amb tot l'afecte i que tenen un disseny únic fet per un artista gràfic, fotografies en bona qualitat i un contingut addicional que no es troba al format digital. A més, perdura en el temps i passa a formar part del nostre imaginari vital". El vincle amb el món del DJ de la vella escola que punxa per a la comunitat, ja sigui des d'una

variant més jamaicana o més rapera, és un altre factor determinant. I tot i que la conjuntura econòmica actual, amb una crisi d'abastiments generalitzada i l'increment de preus dels materials, ha fet augmentar el cost de les seves produccions, afirma que continuaran treballant per editar vinils i fer-los accessibles perquè "no concebem la música sense els formats analògics".

És una concepció de la música i el cinema que s'allunya de la lògica individualista del dispositiu pantalla que portem a la butxaca i que, segons l'escriptor i filòsof Santiago Alba Rico, ens priva de consciència i llibertat perquè ha deixat de ser una eina per convertir-se en un òrgan. I si bé és cert que el popular walkman -i per extensió, tot dispositiu portable que fomenti l'ús d'auriculars- ja constituïa un primer pas cap aquesta renúncia al sentit col·lectiu, els tocadiscos i els reproductors de VHS se situaven habitualment en els espais comuns de les llars i podien actuar, al mateix temps, com a generadors d'espais comuns simbòlics. En aquest sentit, cal destacar també la importància de l'intercanvi de cintes, sigui de casset o de VHS, i la possibilitat d'efectuar-ne còpies o crear mixtapes i compartir-les, encara que fos amb una mica més d'esforç i cura que els enllaços digitals que es comparteixen amb tanta facilitat avui en dia. És precisament per aquestes dificultats afegides i les limitacions del seu abast que aquestes pràctiques no van rebre mai atacs tan ferotges de la indústria com els perpetrats contra l'intercanvi de fitxers digitals, ara fa una dècada.

Sembla clar, però, que l'actual auge dels formats físics no seria possible sense internet. Malgrat situar-se fora de les dinàmiques sociocomunitàries esmentades anteriorment, el

portal Bandcamp representa un model que aprofita el context d'hibridació tecnològica per fomentar el format físic com a via per a donar suport a les artistes, a les quals tracta indubtablement millor que altres plataformes de reproducció musical en línia. A més, actua com a infraestructura de llançament de projectes musicals i segells independents que troben en la plataforma un espai per a la reproducció en línia i la venda de productes com ara vinils, CD o samarretes simultàniament. En l'àmbit cinematogràfic, Filmin encarna l'aposta més decidida per diferenciar-se dels corrents dominants, sigui amb una oferta majoritàriament alternativa que va des del cinema d'autoria més experimental fins a productes de sèrie Z difícils de digerir, o aventurant-se amb la producció pròpia i les estrenes en sales de cinema.

La millor manera de polititzar el consum i d'humanitzar la nostra relació amb la cultura resulta ser, un cop més, la sala de concerts, la botiga, el videoclub o el cinema del barri. No sembla gaire probable que les noves fugides endavant de la indústria s'erigeixin en salvadores del sector, més aviat seran les propostes alternatives, amb sentit comunitari i que reforcin els vincles entre els diversos actors de l'ecosistema cultural. I els suports físics, malgrat la dinàmica de precarització estructural que limita el poder adquisitiu o els processos de gentrificació que empetteixen l'espai habitable, poden convertir-se també en una forma de resistència. Es tracta d'una batalla que, de la mateixa manera que aquestes arqueologies audiovisuals són dignes de ser explorades, mereix ser lliurada. ●

Publicitat

Organitza:

Escola Valenciana
activistespelvalencia.org

Amb la col·laboració de:

<p>14 de març L'HORTA SUD Xirivella (Secundària i Batxillerat)</p> <p>22 de març L'HORTA NORD Almàssera (Secundària i Batxillerat)</p> <p>25 de març LA MARINA ALTA Benissa</p> <p>26 de març L'HORTA NORD Almàssera (Infantil i Primària) EL BAIX VINALOPÓ I EL BAIX SEGURA Elx</p> <p>1 d'abril LA VALL D'ALBAIDA Ontinyent EL MAESTRAT - ELS PORTS La Jana, Canet Lo Roig i Cervera</p> <p>2 d'abril VALÈNCIA Plaça de la Reina</p>	<p>21 d'abril EL CAMP DE TÚRIA La Pobla de Vallbona (Infantil i Primària)</p> <p>22 d'abril LA MARINA BAIXA Finestrat LA SAFOR-VALLDIGNA Ròtova</p> <p>23 d'abril LES VALLS DEL VINALOPÓ Novelda LA RIBERA Albalat de la Ribera LA PLANA BAIXA La Vall d'Uixó</p> <p>28 d'abril L'ALACANTÍ Xixona (Secundària i Batxillerat)</p> <p>30 d'abril L'ALACANTÍ Sant Joan d'Alacant (Infantil i Primària)</p>	<p>6 de maig LA COSTERA Canals L'HORTA SUD Xirivella (Infantil i Primària) L'ALCOIÀ I EL COMTAT Alcoi EL CAMP DE TÚRIA L'Eliana (Infantil i Primària)</p> <p>7 de maig EL CAMP DE MORVEDRE Benifairó de les Valls</p> <p>11 de juny L'ALT PALÀNCIA Viver</p>
---	---	--

www.escolavalenciana.org/trobades2023

Els cossos de les dones, un camp de batalla

TEXT: IRENE JAUME GAMBÍN

Jo en les mans m'hi fix molt, i aquell dia idò també i vaig pensar: amb aquestes dues mans petites aquesta dona ha escrit tot el que ha escrit. Maggie O'Farrell ens va saludar amb cara d'agraïment i es va assegurar a escoltar les preguntes que teníem sobre *El retrat de matrimoni* (l'Altra Editorial, 2023), la seva darrera novel·la i el motiu de la seva visita a Barcelona el març passat. Lucrècia de Mèdici tenia 13 anys quan es va prometre al duc Alfons II d'Este i 15 quan s'hi va casar. O'Farrell va reconèixer que li va "xocar moltíssim" l'edat tan i tan jove de Lucrècia, però també vàrem poder parlar de com el cos de la dona esdevé una moneda de canvi per mantenir i consolidar el poder (dels homes): "Néixer a una classe pròpia de l'aristocràcia, com és el cas de la Lucrècia, era néixer sense opció, havies de seguir amb la dinastia. (...) Sí que hi ha aquesta agressió, el cos de les dones era una mena de camp de batalla".

La protagonista és una nina d'escuela, curiosa i apassionada que es veu abocada a uns pactes propis de l'època que li va tocar viure, però que duu el ram de flors de les seves noces com qui duu un escut i com qui sap que una part d'ella mai no es doblegarà. Amb O'Farrell també vàrem poder parlar dels personatges masculins, que supuren odi i insensibilitat, i de com durant la seva construcció s'havia adonat de la crueltat i el nivell de sadisme d'Alfons (i que si llegiu la novel·la podreu comprovar). I és més: de l'orgull que en sentia ell mateix. De fet, el ritme lent i les descripcions acurades del paisatge i dels personatges que desenvolupa l'autora creen cert clima de calma tensa durant tot el relat que va fer que tengués ganes de ficar-me dins la novel·la i agafar del braç na Lucrècia per dir-li: partim d'aquí, que et mataran.

No és la primera vegada que O'Farrell ens brinda una història

en què una dona que no vol passar per l'adreçador –sinó, recordem *L'estranya desaparició d'Esme Lennox* (l'Altra Editorial, 2020) o la protagonista de *Hamnet* (l'Altra Editorial, 2021)– acaba patint unes conseqüències que l'aboquen a la tragèdia o a l'enclaustrament.

Que els cossos (i les vides) de les dones siguin un camp de batalla no és nou. També ho va exposar Mary Wollstonecraft a finals del segle XVIII amb *Maria o el món contra les dones*, que acaba de publicar l'editorial Cal Carré. Amb aquesta novel·la trepidant i que entusiasma, l'autora de *Vindicació dels drets de la dona* va aconseguir, de fet, novel·lar el seu famós tractat polític. I el problema de na Maria, la protagonista, és un de molt concret: haver escapat del seu marit, que la persegueix fins que aconseguix tancar-la.

Que a les dones ens han de tancar, amb patrons i submissions que ens limiten la vida quotidiana o directament dins del que abans anomenàvem manicomis, tampoc no és nou. De fet, al fantàstic *Nueve nombres* (Temporal, 2021), la psiquiatra María Huertas Zarco explica en quina situació es trobaven nou dones de les prop de 200 persones que varen ser traslladades a mitjans dels anys setanta del Manicomi de Jesús –el primer centre d'aquestes característiques que es va fundar al món– a l'Hospital Psiquiàtric de Bètera (el Camp de Túria). Totes comparteixen haver patit tractes vexatoris i una mort en vida, fruit d'un sistema patriarcal i deshumanitzat.

Aquestes històries no són noves i el drama és que continuïn passant. Malgrat tot, ens ha de reconfortar trobar llibres que ho expliquin i ho reconeguin. No només per no oblidar, sinó per continuar reivindicant les vides que ens mereixem viure i trobar certa alegria, com diu Alva Gotby, en el fet d'enfadar-nos juntes.

NARRATIVA

El retrat de matrimoni
Maggie O'Farrell
Traducció: Marc Rubió Rodon
L'Altra Editorial, 2023
416 pàgines

LA CIUTAT INVISIBLE

Irene Jaume és una de les llibreteres que atenen a la botiga de La Ciutat Invisible, una cooperativa de treball autogestionària que funciona des del 2005 al barri de Sants de Barcelona i que, entre altres activitats dirigides a difondre pràctiques i processos autònoms de transformació social, també disposa d'un espai de venda de productes culturals i de roba.

QUAN ISABEL-CLARA SIMÓ VA VIATJAR A L'ALCOI EN FLAMES

L'escriptora alcoiana més important del darrer segle va recrear en la seua primera novel·la, 'Júlia', els fets de la Revolució del Petroli, un esclat popular contra les condicions a les fàbriques ocorregut ara fa 150 anys

TEXT: **AINA GARCIA-CARBÓ**
IL·LUSTRACIÓ: **FERRAN COVES**

L'estiu de fa 150 anys, exactament un 8 de juliol de 1873, esclatava la Revolució del Petroli, que va ser especialment forta i transcendent a la ciutat d'Alcoi. Va ser una revolta obrera, de caràcter llibertari i sindicalista, per la defensa d'uns drets i d'unes condicions laborals i de vida dignes, en la qual es van manifestar tant homes i dones com xiquets i xiquetes.

Al darrer terç del segle XIX, Alcoi tenia una rellevància notòria pel que fa a la indústria. De les 30.000 habitants de la ciutat, almenys 5.500 treballaven en la indústria tèxtil, en alguna de les 175 fàbriques que es reparaven per la ciutat i vora els rius, i 2.500 més es dedicaven a la indústria paperera, la qual comptava en aquell moment amb un total de 74 factories. Aquest fet va ocasionar que la Federació Regional Espanyola de l'Associació Internacional de Treballadors (FRE-AIT), que tenia la seu estatal a la mateixa ciutat d'Alcoi, comptara amb més de 2.000 afiliades a finals de 1872, és a dir, quasi la quarta part de les treballadores de la localitat. Ens trobem als inicis de la Primera República Espanyola, que es proclamà el febrer de 1873 i que va durar poc més d'un any, fins al desembre de 1874, quan el general Martínez Campos es va alçar en un pronunciament militar que reinstaurà la monarquia borbònica.

Els motius de la revolta van ser molt bàsics: el reclam d'unes condicions de vida i laborals dignes. En aquell moment, a les fàbriques hi treballaven persones adultes i criatures en unes condicions laborals i vitals miserables i terribles. En aquests anys, la taxa de mortalitat infantil era altíssima: només a Alcoi el 42% de les criatures moria abans d'haver fet 5 anys. D'aquesta manera, una vaga general convocada pel moviment obrer, exactament per l'Associació Internacional de Treballadors, el 8 de juliol de 1873, va paraitzar quasi per complet la ciutat. Aquesta mobilització es va convocar per a reivindicar millores salarials, major qualitat en les condicions de treball i de vida i una reducció de la jornada laboral.

Dies més tard d'aquesta paraització, els majors representants de l'associació es van reunir a l'Ajuntament, conjuntament amb els propietaris de les fàbriques i l'alcalde, per a intentar negociar un acord que satisfera les demandes de les treballadores. A fora, al voltant de l'ajuntament, es va conglomerar, mentrestant, una

enorme quantitat de gent, d'obres i d'obrerres, a l'espera de les possibles negociacions i victòries d'aqueixa reunió. Però ni l'alcalde ni els propietaris es van mostrar predisposats a negociar ni a acceptar cap reivindicació. És en aquest moment quan la multitud obrera va demanar la dimissió de l'alcalde, Agustí Albors -conegut amb el sobrenom de *Pelletes*- i la seua substitució per una junta revolucionària i quan membres de la Guàrdia Civil estratègicament ubicats als voltants de la massa de gent van començar a disparar a la multitud pacíficament reunida, plena d'esperances i de nervi, plena de por i d'expectatives, que restava a l'espera de les negociacions que s'estaven mantenint dins

Bromera, del 2004) és una novel·la que s'emmarca a l'Alcoi de finals del segle XIX i en la qual la protagonista es veu afectada de ple pels canvis del seu context històric. A l'edat de 18, Júlia, que treballa en una fàbrica tèxtil, comença a evocar la figura del pare, mort anys enrere, quan ella en tenia 5, just durant la Revolució del Petroli.

En aquest punt de la novel·la és quan Isabel-Clara Simó ens trasllada indirectament, però de forma incisiva, els fets que es van viure a Alcoi, i ho fa a través de les paraules de la Júlia de la 18 anys que recorda el seu passat i torna als temps de la seua infantesa. El seu pare la duia sempre a tot arreu i la incitava a ser partícip dels esdeveniments, junta-

L'ASSOCIACIÓ INTERNACIONAL DEL TREBALL (FRE-AIT) COMPTAVA AMB MÉS DE 2.000 AFILIACIONS A ALCOI EN 1872, QUASI UNA QUARTA PART DE LES TREBALLADORES DE LA INDÚSTRIA LOCAL

de l'edifici. Comença així la Revolució del Petroli, en el transcurs de la qual, durant un dels intents d'assalt al consistori, el *Pelletes* fou mort.

UN VIATGE LITERARI DE 110 ANYS És gràcies a l'escriptora alcoiana Isabel-Clara Simó i la seua primera novel·la, *Júlia* -publicada fa quaranta anys, en 1983-, que moltes lectores van poder reviure i sentir el que va ocórrer l'estiu de 110 anys abans a la seua ciutat i que avui encara ens podem posar en la pell, els porus, el nervi i les axil·les de les emocions totes aquelles que van viure aqueix moment històric. Un moment i una revolució que van canviar el cicle de la història i del qual en sabem ben poc; un temps i uns fets que van esdevenir claus per a obrir-se cap al futur i cap al canvi. Gràcies a l'autora, avui tenim testimoni, veracitat, literatura i vivència del que va significar viure la revolta des de dins.

Perquè *Júlia* (encara disponible l'edició de butxaca de l'editorial

ment amb sa mare. Aquell 8 de juliol, però, li demanen a la Júlia que s'espere quieta a casa fins a la seua tornada. Unes paraules que li sonen a mal presagi. Després que els pares marxen de casa, ella o pot resistir-s'hi i surt al carrer, on es troba, de seguida, enmig d'una enorme massa de gent, rodejada de culs i de cames que no paren d'espantar-la. Sense saber com, sent la veu de la mare entre la multitud i la d'altres dones conegudes que la condueixen fins als seus braços mentre s'obrin camí entre la gent. Quan la mare l'agafa al vol, l'arriba fins a un portal i li demana que s'estiga allà quieta i que no es moga.

Durant aquell recorregut, Júlia aconsegueix distingir el seu pare, que entrava en un portal amb altres homes. Una vegada a dins, es mira tota la gent amb uns ulls gegants, entre la incredulitat i la sorpresa: "I recordava que es produí un silenci, fons com el so d'un timbal. I després una cridòria i un soroll. 'Disparen, disparen', 'Assassí', 'Fill de puta'".

S'evidencia ací l'esclat revolucionari i continua contant-nos la Júlia sorgida de la imaginació d'Isabel-Clara Simó: "Després ja no recordava res de res. Una dona la trobà, la prengué al coll i vingà a fer-li preguntes. La dona corria, i deia: 'No mires, no mires'. Per això, ella mirava amb una agonia terrible. I ella (Júlia) s'abraçà al coll d'aquella dona. Però no se'n recordava del seu nom [...]. La mare estava plena de sang [...]. Al pare ja no el tornà a veure mai més, sabé que s'havia mort, de retorn d'Alacant, que la mare ho deia amb unes paraules estranyes". Més tard, Júlia s'adonarà del pes que tenen aquestes paraules, dites de manera estranya. La seva mare sempre recordà el seu pare com un heroi.

Isabel-Clara Simó no sols ens conta com va ser l'esclat d'aquesta revolució per mitjà de Júlia, sinó que, al llarg de la novel·la, l'autora va descobrint els fets que van esdevenir a conseqüència d'aquesta revolta obrera i com els anys posteriors van resultar vitals per a la ciutat i la seua gent. Va tenir conseqüències que Júlia viu plenament a mesura que va creixent i transcorre la novel·la.

A la protagonista del relat la consideraven, maldestrament i en to de burleta, filla d'un criminal. Filla d'un home que el 8 de juliol del 1873 va ocupar les primeres files quan calgué anar a l'alcaldia a prendre el poder. Però el seu pare, com conta la novel·la d'Isabel-Clara Simó, "no militava en la Federació, però acudia a totes les assemblees i fins i tot hi parlava. La gent l'escoltava i li mostrava respecte. Les seues intervencions a les assemblees anarquistes eren sempre les mateixes. Tothom les esperava i el miraven amb simpatia. Les seues idees polítiques tenien una simplicitat diàfana. El que ell volia era la República, la independència d'Alcoi i que no hi haguera ni rics ni pobres". Amb tot, la gent menystenia a Júlia i es burlava de la seua família. El clima que es respirava llavors feia entreveure la por en el caràcter de la gent. Una por que havia vingut amb les dures repercussions de la revolta. I és que la resposta judicial va ser desmesurada: es van detenir i acusar 711 persones, de les quals 289 van ingressar a presó. Se'ls enviava al Castell de Santa Bàrbara, a Alacant.

Josep Romeu, l'amo de la fàbrica on treballava Júlia, s'encapritxa d'aquesta i, quan la seua dona mor, li proposa matrimoni. La protagonista accepta, tot deixant la fàbrica, i se'n va a viure a casa del seu antic patró. Aquesta nova condició la converteix en enemiga de la major part de la família de Josep, que no pot acceptar que una obrera, amb ascendència

com la seua, puga arribar a pertànyer a la seua condició social, és a dir, a la burgesia d'Alcoi.

FILLA D'OBRER, DONA DE BURGÉS
 Passats anys i viatges, Josep Romeu i la mare de Júlia moren en un interval de temps molt menut. Júlia, juntament amb el fill de Josep Romeu, que també es diu Josep, es veu amb la tasca d'agafar les regnes de la fàbrica, convertir-se en propietària i capaç d'afrontar la incipient crisi que aflorava llavors a la indústria alcoiana. Una tasca que la conduirà al descobriment d'una gran

veritat, com la mort del seu pare. Aquí, Isabel-Clara Simó se submergeix en la brutal repressió que va patir el poble d'Alcoi després de la Revolució del Petroli. Júlia descobreix una llista on figura una sèrie de noms de persones que havien sigut delatades per estar relacionades amb la revolta: "Al procés hi havia hagut vora de tres-cents obrers encausats. La majoria no entenia què feien a la sala de justícia. Els caps no hi eren. I bé que feien, deien tots [...]. Entre els encausats -la Júlia ho sabia de memòria- va haver-hi 282 acusats formalment, d'un total de

110 delictes. Eren aquells dels quals es tenia alguna prova certa, com ara un testimoni ocular [...]. El 1887 encara esperaven sentència vint processats. Alguns estigueren deu anys, esperant sentència. I alguns hi deixaren la pell. Com Pepet de l'Olla. Son pare".

Enguany es commemora el 150 aniversari de la Revolució del Petroli, l'organització conscient d'un poble per a fer front a les injustícies. Es dedica aquest article a tots aquells i aquelles qui van viure, lluitar, abandonar i combatre en aquests moments tan decisius en l'àmbit social, polític

i econòmic. Un temps que va marcar un abans i un després en la història del nostre país, però que també va tenir conseqüències internacionals. Uns moments que van quedar silenciatos sota la mordassa de la por. I també a Isabel-Clara Simó, escriptora tot terreny, que amb la seua primera novel·la va ser capaç de deixar-nos l'empremta viva i el testimoni del que va suposar la Revolució del Petroli a Alcoi des de la pell de Júlia. Una autora amb una veu clara, oberta, justa i compromesa amb la lluita i la dignitat social, cavalcant sempre amb la bandera de la llibertat. ●

Manifest solarpunk

Les històries forjades des d'aquest corrent estètic literari, sorgit fa quinze anys i que orbita al voltant de la ciència-ficció, cerquen un camí més enllà de les distopies ciberpunk que avui ja són realitat, per explorar escenaris humanament més sostenibles

“Som solarpunks perquè les úniques altres opcions són la negació o la desesperació”, escrivia Adam Flynn el 2014, als seus *Apunts per a un manifest solarpunk*, publicat a través del Projecte Hieroglyph de Neal Stephenson. Després de gairebé deu anys de la publicació del que fou una de les primeres peces teòriques sobre el solarpunk, podem anar més enllà d'aquesta afirmació, que en el fons denota una manca d'alternatives, i fer-hi un afegitó: “Som solarpunks perquè triem el camí de la pau, la col·laboració, la solidaritat, l'alegria. Som solarpunks perquè és divertit i apassionant. Som solarpunks perquè volem ser ja, ara, el futur que deixarem als que vindran”.

El solarpunk és un moviment cultural, artístic i activista, nascut a la primera dècada del tercer mil·lenni. La seva definició sorgeix al voltant de l'any 2008, i apareix al blog *The Republic of the Bees*, que recollia suggeriments procedents de la plataforma de microblogs Tumblr sobre l'activisme, la moda, les pràctiques de reutilització i reciclatge o les arts figuratives. La literatura va arribar més tard, a la segona dècada d'existència, i partia d'apunts i consideracions teòriques sobre el gènere: va sorgir la necessitat d'explicar històries solarpunk. De trobar un camí que, des de les ciutats plujoses de la distopia ciberpunk, ens portés a escenaris més feliços i humanament més sostenibles. Calia redescobrir un paisatge, entre pobles, granges d'estil *art nouveau* i cultius, on la tecnologia s'utilitzava al servei de la natura, sense explotar-la mai de manera intensiva.

Aquest escenari és un de tants possibles, perquè el solarpunk no propo-

sa una visió pacificada: no té una visió feliçment optimista d'un futur “solar” de postal (potser amb gratacels que mostren jardineres per sobre de l'estructura d'acer i formigó). Solarpunk també és *punk*: rebel·lió contra l'existent, rebuig a la normalitat alienant del món neoliberal, i recerca d'estratègies per superar-la, recolzada en un sentiment d'esperança tossuda i combativa.

Solarpunk és l'herba salvatge que creix entre les esquerdes del capitalisme. És una presa de posició, una manera d'actuar. És la llavor de la revolta contra l'estructura de dominació que gairebé ja no veiem, però que ara volem denunciar amb força: ens deien que “la història s'havia acabat”, però era una història d'oprimits i opressors, de terres a colonitzar i organismes a explotar, societats i vincles a aniquilar per extreure'n capital en benefici d'uns pocs... Doncs bé, nosaltres responem que la història encara està per escriure. I l'escrivim.

Solarpunk és una lluita ideològica i imaginativa (i, per tant, molt, molt concreta!) contra el consumisme, l'espoli i la destrucció de la biodiversitat. Lluita contra l'heteronormativitat, l'opressió de les minories, l'expropiació de terres i cultures autòctones, l'explotació dels cossos dels éssers vius, les desigualtats socials i els que les volen mantenir. Lluita

contra el sentiment alienant que no hi ha res a fer, contra l'estètica auto-complerta i privilegiada de l'extinció i la maledicció. Lluita contra l'hipòcrita *greenwashing* amb què moltes empreses avui intenten tenyir-se, fent veure que canvien perquè res canviï realment.

A diferència del *greenwashing*, el solarpunk no és un vernís, una decoració vegetal en un gratacel per a milionaris, no és una cabana bucòlica on refugiar-se d'una catàstrofe inexorable. Solarpunk és més aviat una consciència del problema i una manera de posar-hi remei. Solarpunk sembla, repara, redissenya i reconstrueix. Pot ser que tingui un cert aspecte hippy, però està brut de terra i té les urpes afilades.

Als mapes cartesians de la ciència-ficció se sol dir que el solarpunk es troba al costat oposat del ciberpunk. Però més que una lluita entre gèneres, voldríem que la relació fos de col·laboració i continuïtat, una mena de cursa de relleus. El ciberpunk va ser un conte

distòpic d'avertència per al futur, quan parlava de corporacions monopolístiques, contaminació, desigualtats entre rics i pobres, protagonistes al marge, pirates informàtics, multimilionaris construint colònies per escapar a l'espai i una idea de l'entorn virtual que avui anomenem metavers.

A diferència del ‘greenwashing’, el solarpunk no és una cabana bucòlica on refugiar-se sinó una consciència del problema

Ara que el ciberpunk s'ha exhaurit en la literatura i s'ha convertit en una realitat al nostre món, recollim el seu missatge polític i decidim ser solarpunk!

La lluita de l'imaginari tot just comença i el solarpunk hi entra construint la seva pròpia pau, imaginant mons millors i com arribar-hi. Escrivim el que volem que sigui, creem esperança i la difonem entre línies, fem feliç al lector, perquè li recordem que tot és possible i que l'esperança dona el poder de treballar, el poder de fer-ho realitat. D'aquesta manera, desautoritzem les ideologies que insistentment es presenten com a “única realitat possible”: hi ha altres realitats possibles més belles, fetes de coses que ja estan passant, que ja han passat, que la humanitat és capaç de fer i que fa habitualment, als intersticis i als suburbis de l'Imperi, mentre l'Imperi mira cap a una altra banda.

Les històries solarpunk parlen de solidaritat, de grups de persones que col·laboren en un context en què el món utòpic és millor que el món actual i que, en tot cas, presenta molts nous reptes i nous ordres de possibilitats. No parla de mons perfectes en què tot va bé i on no queda res per explicar, sinó de personatges que s'enfronten a nous dilemes, en contextos que ja no són els del capitalisme occidental; o que, precisament, combaten aquells nous contextos amb estratègies, revoltes o plans. Solarpunk també treballa les formes: per exemple, el conflicte narratiu, que no implica només el múscul dels protagonistes-herois; l'evolució narrativa, que no necessàriament segueix l'antic arc del “viatge de l'heroi” masculí; l'estil, amb representacions i llenguatge inclusius.

I mentre narra, el solarpunk estudia: quines estratègies cal implementar per a fer la revolució? Com trobar vies d'escapament del capitalisme i per la supervivència col·lectiva i feliç? Com existir i conuiu amb la resta del món, i amb els altres éssers que l'habiten?

Les històries solarpunk tenen lloc a ciutats vegetals compostes de cases als arbres, i a les comunitats rurals on les cultures natives floreixen i cuiden el món. Fan sortir a escena assemblees, consells col·lectius, dinàmiques en què el grup protegeix i fa desenvolupar l'individu, conflictes resolts sense l'ús de la violència. Segueix les històries de dones ciclistes, famílies extenses, salamandres, conills, gats domèstics. I pretenen implicar i emocionar a través d'històries de revoltes contra els sistemes, de burla al poder, de supervivència sota talons de ferro, d'alegries de transgressions secretes, d'amors turbulents, de contrastos entre l'individu i la seva societat, d'accidents i tifons i viatges i fugues temporals sobtades. Solarpunk és literatura, el conflicte narratiu li pertany, però hi ha moltíssimes maneres de descriure, desenvolupar i resoldre un conflicte narratiu. Sense oblidar que el conflicte ve quan tanquem el llibre.

El conflicte és aquí i ara.

El conflicte és contra els que ens expliquen històries per fer-nos sentir bé, mentre ens exploten. El conflicte és la ideologia thatcheriana del *There Is No Alternative* que ha estat implantada als nostres caps gràcies als milions de dòlars, als centenars de persones dedicades i a les dècades de feina volguda i finançada per una elit privilegiada. Donem vida al conflicte, per tant: trenquem les nostres

creences sobre el que creiem inevitable. Perquè en el fons som escriptors de ciència-ficció: treballem per a això mateix, per veure més enllà de qual-sevol mirall, per dir en veu alta que el que és *real* és la creació imaginària més enganyosa i sofisticada que hi ha.

El solarpunk no és l'únic camí possible, l'única alternativa viable que ens salva de la negació, la desesperació i d'altres monstres amb les man-

díbules obertes, davant dels quals només podem córrer sense pensar en res més. El solarpunk és una raça diferent, no boja sinó somrient, que va a la recerca de quelcom, tot imaginant-ho. Enrere deixem un mar de mentides ja mortes, que podem abandonar sense por perquè, en el fons, per a ells, els monstres érem nosaltres. Ho seguim sent, però, i imaginem un món on la cosa no sigui tan greu. ●

TEXT: **GIULIA ABBATE**
 ESCRITORA DE CIÈNCIA-FICCIÓ
 I COFUNDADORA DEL COL·LECTIU
 SOLARPUNK ITALIA

IL·LUSTRACIÓ: **IVONNE NAVARRO**

El control parlamentari dels mitjans públics de comunicació: la pluralitat o coarta els

Quin vesper, començar a opinar sobre el control parlamentari dels mitjans públics de comunicació. I quantes arestes a tenir en compte. Ja el llenguatge en menys de dues frases cou, incomoda, fins i tot és feridor: “control d’un mitjà de comunicació”. Fa de molt mal dir... Les paraules són molt importants. I controlar un mitjà de comunicació ja s’intueix com quelcom anacrònic.

El que ens cal és vetllar pel seu bon funcionament, per les condicions en què es practica el servei públic, per garantir-ne la viabilitat. I massa cops aquest no és el capteniment de les cada cop més pobres sessions de control parlamentari dels mitjans públics de la Corporació Catalana de Mitjans Audiovisuals (CCMA). Que aquesta és l'altra. Quins mitjans es controlen? Els públics? Tots, o només els que depenen del Parlament de Catalunya i el pressupost del govern de la Generalitat, o la CCMA en el sentit més complet i complex del terme, altrament dits TV3 i Catalunya Ràdio?

Els mitjans de comunicació públics van ser creats i estan pensats per servir a la ciutadania del territori que representen. Crear continguts i informar de manera veraç i plural, protegint la llengua i els valors propis del país. Això vol dir que el control parlamentari no hauria de ser l'únic efectiu. De fet, no l'és. Existeix per llei un mecanisme absolutament infradotat, infra-representat i infrautilitzat que és el Consell Assessor de la CCMA, un òrgan format de persones representatives de la societat civil, designades pel mateix Parlament, amb la missió d'assistir-hi la presidenta del Consell de Govern o el mateix Consell de Govern, en matèria de continguts i estratègia.

També disposem d'un Consell de l'Audiovisual de Catalunya, que vetlla per la idoneïtat i qualitat dels continguts dels mitjans públics catalans. O els mateixos consells professionals de les àrees d'informatius i de continguts de què s'ha dotat la Corporació, per la defensa dels drets professionals dels qui creen continguts en aquella gran casa. I tot plegat hauria de ser un compendi valorat per tots aquells que parlamentàriament controlen els mitjans públics. Tots ells, de manera periòdica i professional, haurien de poder interactuar amb els representants parlamentaris, per permetre excel·lir un instrument tan potent com són els mitjans de comunicació públics del país.

El problema és, probablement, que vivim instal·lats en una cultura de la confrontació, que ha pervertit la bondat del

“control”, per convertir-lo en un espai mensual on llançar-se els plats pel cap, deixant massa cops a la intempèrie el prestigi i rigor dels professionals que gestionen i creen tot el que veiem i sentim a tots els canals de la CCMA (perquè no existeix cap altre control sobre cap altra corporació de mitjans que no sigui aquest).

Per desgràcia, la prioritat no és sempre posar per damunt de tot la necessitat de la nostra societat d'estar ben formada i informada, sinó fer de l'anècdota categoria; utilitzar la tele, la ràdio i altres mitjans com a escenari per confrontar ideologia o interessos partidistes o, fins i tot, personalistes.

Potser el control mensual dels grups parlamentaris, de la presidència i direccions dels mitjans, ha quedat estret i és poc eficient, i caldria implementar una cultura més de l'empoderament i el diàleg entre tots els actors que tenen l'obligació de proporcionar als catalans i les catalanes unes eines comunicatives que garanteixin la democràcia, el dret a la informació veraç i lliure, i la defensa de la llengua i la cultura pròpies, en un marc absolutament diferent de quan es van crear els mecanismes. Trobar espais i eines més actualitzades, democràtiques, realment plurals i representatives, que tinguin en compte tots els qui participen i en són corresponsables, i amb ganes de construir.

He de dir que no tinc la fórmula de la Coca-Cola. Però sí el desig i les ganes de col·laborar per trobar-la. Perquè la transformació del que tenim entre mans i l'empoderament dels individus en aquest camp han de permetre també a les institucions actualitzar les formes de seguiment, treball i acompanyament en un moment salvatge de transformació de la manera com els ciutadans arribem als continguts i a la informació. ●

PERVERTIR LA BONDAT
DEL “CONTROL”

RITA MARZOA I FONT

PERIODISTA I MEMBRE DEL CONSELL DE GOVERN DE LA CORPORACIÓ CATALANA DE MITJANS AUDIOVISUALS ENTRE 2015 I 2022

Es mitjans públics garanteix els criteris professionals?

PROPORCIONALITAT NO ÉS IGUAL A PLURALISME

El control parlamentari dels mitjans públics és una condició necessària per garantir el seu funcionament democràtic. Però no és una garantia suficient de més pluralitat i de respecte als criteris professionals sobre els seus continguts. El control parlamentari no pot duplicar o usurpar les funcions que haurien de fer els consells d'administració -o de govern, en el cas de la Corporació Catalana de Mitjans Audiovisuals- formats per persones professionals i independents que, naturalment, han d'estar avalats parlamentàriament i amb ple respecte a la seva autonomia professional. Malauradament, amb el que ens trobem a Catalunya i també a l'Estat espanyol és que aquest control parlamentari està totalment polititzat i marcat pels interessos dels partits polítics majoritaris.

La composició per quotes de poder institucional dels consells d'administració els converteix en una estructura progovernamental o de les majories polítiques. El Consell de Govern de la CCMA n'és un cas paradigmàtic. Venim d'un període de deu anys de control per part del govern català que ha abonat la tesi de l'exdirector de TV3, Vicent Sanchis, segons la qual els continguts havien de respondre preferentment a la "majoria social i política", amb l'argument que per això es guanyen unes eleccions. Sanchis no és el primer que fa servir aquesta excusa i oblida que els mitjans públics pertanyen a la ciutadania, i no als governs o als representants polítics. També ho hem sentit dir a directius d'RTVE i a altres de la mateixa Corporació. Cal recordar que els mitjans públics, per definició, han de ser independents del poder polític i de les majories parlamentàries. I neutrals.

Els mitjans públics tenen per llei un mandat de respecte a tots els col·lectius socials, ètnics, culturals, polítics... Això també afecta els programes d'humor. La llibertat d'expressió és un bé que cal protegir, però hi ha una frontera difusa amb els límits que tenen els mitjans públics quan tracten segons quines temàtiques. Darrerament, hi ha hagut polèmiques pel tractament que se n'ha fet en alguns programes d'aquestes característiques a TV3. La qüestió és si les decisions preses o que es prenguin són degudes a pressions polítiques en funció de les conveniències partidistes del moment o en clau professional. Tot indica que les respostes es prendran en clau política, perquè es faran a la comissió del Parlament de control de la CCMA.

Pel que fa als blocs electorals, segurament, de cara a les eleccions del pròxim 28M s'aplicarà la llei general de règim

electoral (LOREG), que els estableix en l'article 66. S'haurà de respectar el principi de "proporcionalitat", que es tradueix en l'estricta aplicació del cronòmetre en la informació electoral dels noticiaris, en funció de l'anterior representació obtinguda, i també de l'ordre de presentació. Aquests criteris no s'apliquen, en canvi, a l'hora dels debats o de les entrevistes. Tot molt arbitrari, però del que n'és responsable la LOREG que els partits catalans acaten, tot i que Catalunya és l'única comunitat sense llei electoral pròpia. Cal recordar que el projecte de llei electoral de Catalunya (LEC) aprovat en comissió parlamentària el 2005 i aturat a la cambra, es va aconseguir, gràcies a entitats com l'SPC i el Col·legi de Periodistes de Catalunya, que no inclogués el principi de "proporcionalitat" en el tractament informatiu de les campanyes electorals, sinó que es referís només al pluralisme, la imparcialitat i la neutralitat. ●

FRANCESC RÀFOLS

PRESIDENT DEL SINDICAT DE PERIODISTES DE CATALUNYA – SINDICAT DE PROFESSIONALS DE LA COMUNICACIÓ (SPC)

TEXT: **URIOL GILIBETS**
 ILLUSTRACIÓ: **ESTHER AGUILÀ**

Colla Sardanista l'Apocalipsi

l país cardava pena. Fotia aproximadament dos anys que no queia ni gota. Les clavegueres estaven més seques que els peus d'un sant. La meitat dels arbres dels boscos s'havien anat morint i als que quedaven dempeus els agonitzava l'escorça. La neu de les capçaleres era una postal d'abans que la gent es mirava amb melancolia. I la pluja, ai, la pluja, era allò que els avis explicaven als més petits de la casa, que no s'ho acabaven de creure.

Aquell diumenge, quan faltava mitja horeta per a les dotze del migdia, un minibús va parar a la llera del pantà. *Pantà*, per dir-ne d'alguna manera, perquè en aquells moments era una acumulació de rostoll sobre rostoll sobre rostoll. Un desert estripat per tots costats. Costava trepitjar-lo. Era la terra més dura que es recordava. El llot, aquell fang que rememorava que allà hi havia hagut aigua, era història. El conductor del minibús va baixar el primer, es va col·locar bé les ulleres de sol i va encendre un cigarro. La resta va baixar darrere seu.

"Hem arribat d'hora!", "Aquestes coses s'han de fer amb temps", "Per Déu, quina xardor!", "Verge Santa, quin sequer tot plegat!". Un estol de dansaires pulcrament abillats va anar baixant. Barretines, faixes i la camisa neta de diumenge. La imatge vista a distància era preciosa. No hi va pas faltar qui volia retratar el moment. "És impressionant!", "No m'ho esperava tan sec". Feia més de dos anys que no queia gota, la gent se seguia netejant el cul a la banyera, però la sequera va impactar el grup.

La Colla Sardanista l'Apocalipsi tenia una gran història al darrere. De fet, era més gran el que li penjava per darrere que no pas el futur que se'ls obria per davant. Un dels efectes inesperats de tenir el país més eixut que el coll d'un dromedari era que la gent, a poc a poc, s'havia anat apagant i ja ningú no practicava el bonic i noble ball de la dansa més bella de totes les danses que es fan i es desfan. "Som la resistència!", "Sí, a fe de Déu, potser som els últims!". Així s'animaven i s'encoratjaven uns als altres sentint en carns pròpies que els seus saltirons eren un gest heroic.

"Hi hauríem d'anar saltant. Això s'ha de fer a les dotze en punt!". Religiosament, els dansaires es van situar al bell mig del pantà que en aquells moments semblava un solar abandonat. "Hem de ballar amb coratge. Penseu que estem salvant el país!". El que traguera la bandera la va clavar, amb més o menys dificultat, a terra. La resta va deixar totes les seves pertinences i el seu patrimoni al mig. La rotllana es va formar amb tota la pompa. Un cop creada, mans a les mans, i un, el més arrítmic

de tots perquè li mancava una cama genoll avall, es va posar a tocar el flabiol.

"Si no fem ploure així, jo ja no sé com ens ho haurem de fotre!". Va ser preciós. Un moment màgic que es va il·luminar amb una llum especial. Llàstima que de públic només hi havia el conductor del minibús, que s'ho mirava fumant des de la llunyania. I quins salts. I quins curts. I quins llargs. I quina elegància en tots i cada un d'aquells moviments. Goig. Aquesta seria la paraula per descriure aquella delicada dansa executada amb precisió, harmonia i preciosisme. "VISCA!".

Es va fer el silenci. Allà no passava res. Les cigales continuaven cantant follament animades pel Llorenç que queia amb estampida. Encara agafats de les mans, es miraven els uns als altres amb un rictus seriós i encongít, propi de la pràctica pulcra sardanística. "Res", es va atrevir a dir el flabiolaire coix, "això no ha servit de res!".

Pobre esguerrat, que de pressa va haver de callar! Perquè el cel es va tancar i el sol va desaparèixer. Un grapat de núvols que semblaven cavalcar-se els uns als altres com poltres en zel van aparèixer del nord. Portaven llamps, trons i molta aigua. "Culleres! Que funciona! Una altra! Ballem-ne una altra!". I quan el diluvi va començar a caure, va tornar a arrencar el flabiol sonant com mai havia sonat cap altre flabiol moll. Quina delícia, la colla humida enmig de la tempesta. Queien galledes, poals i camions cisterna del cel i ells excitats ho celebraven saltant més, botant més, contenint més. El conductor, per no mullar-se, fumava des de dins del minibús.

I, precisament, des de dins el minibús va ser des d'on va veure la impressionant onada que recorria el pantà i que va sepultar d'aigua a tota la colla que encara saltava. "Ara llargs!", cridaven quan l'aigua els va fer desaparèixer sota la seva força. Ho havien aconseguit. El pantà era viu novament. Havien donat la seva vida, però per això l'havien viscuda: pel país.

Com a herois i heroïnes se'ls recorda, encara avui en dia. Rere els seus balls i el seu anecdotari s'escampen noves mitologies i llegendes que els faran eterns per a tota la vida. De fet, és ben conegut encara avui que en èpoques de sequera, quan les precipitacions amainen, les peregrinacions fins al lloc del succés sardanístic són constants. "Si es veu la punta de la bandera és que anem malament d'aigua. I si es veuen les bosses i els abrics, això és que ja tornem a anar pel pedregar!".

D'això viu Josep Maria Gufrirachs, exconductor de minibús i ara propietari d'una cadena hotelera allotjada a la llera del pantà. ●

L'ikigai' o les migrants com agents de canvi

YOLANDA AKPOLI

MEMBRE DE L'ASSOCIACIÓ UNIÓ – SEGONES OPORTUNITATS

No pots saber cap a on vas si primer no reconeixes qui ets. Si no coneixes el teu *ikigai*, el sentit de la teva vida i reconèixer per a què tens traça, què podries arribar a fer amb passió sense notar que les hores estan passant i saber quin és aquest propòsit que podria donar un valor afegit al món. En els projectes dels quals formem part moltes persones migrades, posem èmfasi a contestar aquestes preguntes, perquè sabem que és important aportar un valor afegit en un país que ens acull, i que sigui una cosa intrínseca en nosaltres, que faci que en les adversitats encara tinguem el valor de seguir.

Migrar és emprendre, és tenir un projecte amb un objectiu clar i concís. És crucial veure's també com a part del procés del viatge, reconèixer quins sabers porto amb mi mateixa: com els records de l'àvia

pastant el pa, la veïna que em va ensenyar a cosir, la furgoneta que conduïa per donar un servei públic, la ruta informal promotora del boca-orella al meu poble, els negocis del meu oncle, la dedicació de la meva germana en tasques administratives o la pinzellada que em van fer els meus pares en educació financera. Les persones que emigrem arribem amb tots aquests sabers i ens n'adonem quan ens endinsem en el món laboral, com a professionals de la neteja, en serveis de cures, a les cuines o a altres àrees de treball precari. Per més que una se senti feliç d'aconseguir treballar i sostenir la família al país d'origen, ens trobem al llarg del temps amb un buit a dins que es recorda a cada despertar.

Quin era el teu projecte de viatge, el teu *ikigai*, i aquests sabers que et fan ser tu en tots els sentits de la paraula? D'aquestes preguntes emergeixen a poc a poc aquestes ganes de

superar-se, de saber enfrontar les dificultats, d'autoresponsabilitzar-se en el camí de l'emprenedoria. Ens proposem fer-ho en col·lectiu, junt amb persones amb ideals, missió i visió afines, persones que tenen marcat als ossos què és migrar, afrontar adversitats, superar-les i anar al nivell següent.

D'allà creem projectes d'economia social i solidària que posen les persones al centre, cosa que canvia totalment la nostra visió del treball i ens protegeix del sentiment de soledat que tant patim. I si considerem que ja ens trobem al nostre lloc al món, cal reconèixer que el viatge acaba de començar, perquè també som la unió de persones de diferents llocs del món. Tractem amb cultures diverses i creences ben arrelades que de vegades ens impedeixen arribar a alguns objectius, i ens topem a vegades amb les nostres mirades tendres que ens fan cohibir i no realçar els

nostres projectes. A banda, hem de lidiar amb la dificultat de conciliació de la vida familiar i laboral, tenint en compte que la majoria tenim lligams familiars als nostres països, i a la manca de xarxa de suport al territori, que es consolida amb la confiança mútua i que es construeix al llarg del temps.

Encara ens falta molt camí per recórrer, perquè vivim en una societat on el capitalisme predomina. Com a subjecte de l'economia social i solidària com a persones migrades, el nostre major impacte seria aconseguir consolidar aquests projectes, fer que el jovent vegi l'emprenedoria social com una opció amb futur, una realitat viable, i les nostres compatriotes de diferents llocs del món reconeguin i apostin en els seus processos i projectes de migració l'emprenedoria social i solidària com un estil de vida. ●

L'ESPINA

ROGER PELÀEZ

DIBUYULS

LA DIRECTA ÉS

MÉS

Més periodisme
Més investigació
Més paper
Més disseny

Nova revista,
ara cada mes

#MÉS DIRECTA

SOTA FOCUS

4-13

Empreses privades fan negoci venent a ajuntaments sistemes i tecnologies de seguretat i vigilància dels carrers.

La Florida, convivència marcada per un urbanisme hostil a l'Hospitalet de Llobregat

L'increment de la pressió policial divideix el barri valencià d'Orriols

SOBIRANIES

16-21

Mas del Potro: recuperar la masoveria com a ferramenta política a l'Alcoià

22-23

Micorrizes: quan arbres i fongs cooperen als boscos

24-25

Posar el decreixement en el focus mediàtic, una eina de futur

26-27

Lucía Itxíu, defensora del territori i periodista comunitària: "Guatemala continua intervinguda per la CIA".

28-29

Salut col·lectiva com a recepta per al benestar social

30

Herbes silvestres mengívoles, un aliment fresc, saludable i de proximitat

LA CENTRAL

32-33

La petjada de la sequera a la Llosa de Cavall (el Solsonès)

INTERNACIONAL

34-37

Colòmbia obre la veda per legalitzar la coca

38-39

Nova legislació homòfoba a Uganda

L'ENTREVISTA

40-45

Vicent Costa, filòsof i matemàtic: "La intel·ligència artificial respon a una raó instrumental i a una lògica capitalista"

IDEARI

46-51

Arqueologies audiovisuals i respostes analògiques al desafiament de l'algorisme

52

Maggie O'Farrell i altres narratives que plantegen els cossos de les dones com un camp de batalla

53-55

Quan Isabel-Clara Simó va viatjar a l'Alcoi en flames de la Revolució del Petroli

56-57

Ciència-ficció: del ciberpunk al solarpunk

58-59

Debat: El control parlamentari dels mitjans públics garanteix la pluralitat o coarta els criteris professionals?

60-61

Relat: Colla Sardanista de l'Apocalipsi

62

Som cooperativa: l'"ikigai" o les migrants com agents de canvi